ALEXANDRU PETRIA

PUNCT RO
INTERVIU

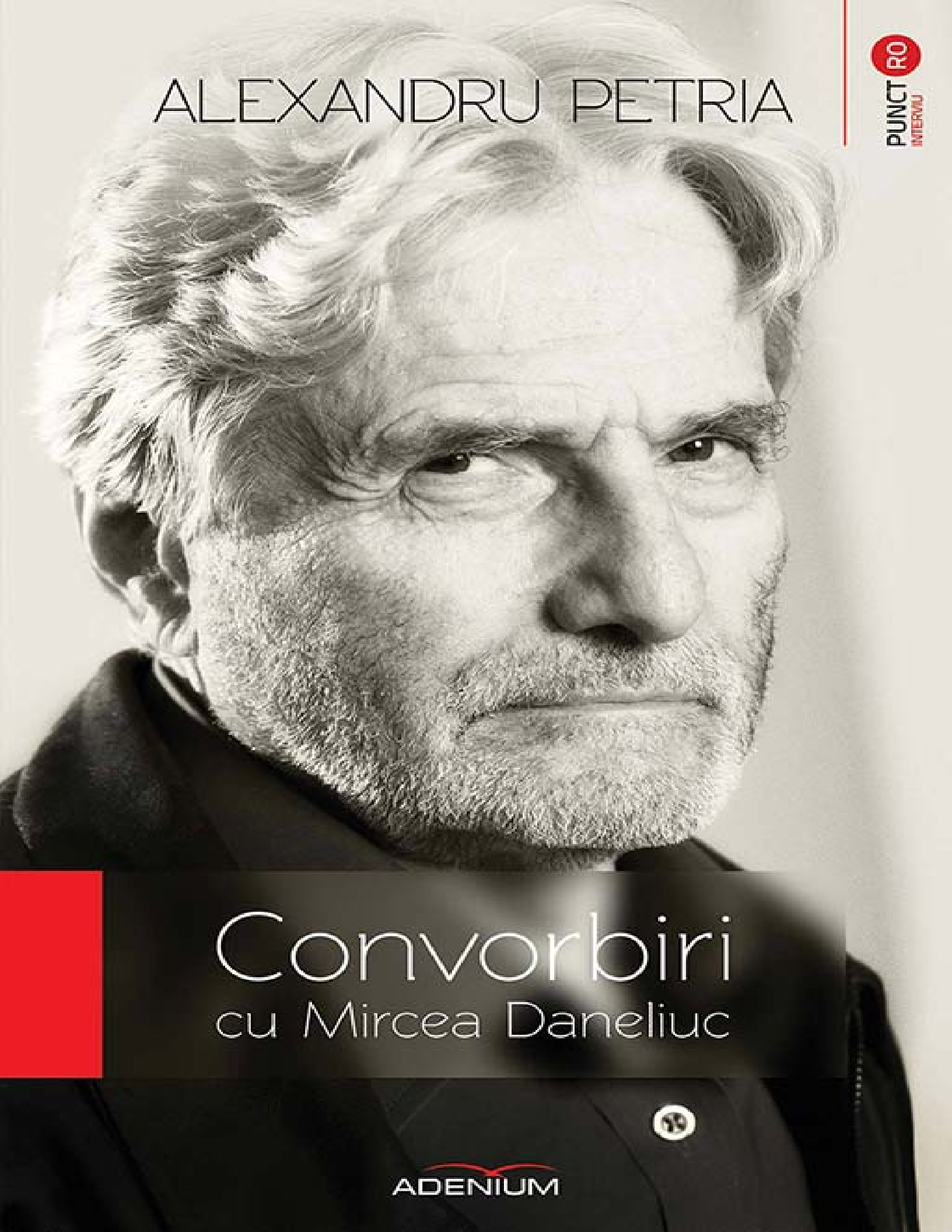

Convorbiri
cu Mircea Daneliuc

ADENIUM

PUNCT RO
INTERVIU

ALEXANDRU PETRIA

Convorbiri
cu Mircea Daneliuc

ADENIUM
2013

www.adenium.ro

Redactor: Gabriel Chește
Corectori: Adina Scutelnicu, Vasilica Turculeț
Copertă: George Cotoban
Tehnoredactor: Cornelia Păduraru

Editura Adenium, Aleea Copou nr. 3, 700460, Iași,
tel. 0232 277 998, fax 0232 277 988,
e-mail office@adenium.ro

ISBN ePUB: 978-973-8097-72-8
ISBN PDF: 978-973-8097-73-5
ISBN Print: 978-973-8097-61-2

© 2013 by Editura ADENIUM
Această carte este protejată de legile copyrightului. Reproducerea, multiplicarea, punerea la dispoziţia publică, precum şi alte fapte similare efectuate fără permisiunea deţinătorului copyrightului constituie încălcări legislative cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Mircea Daneliuc (n. 1943) este un celebru regizor, scenarist, actor și prozator român. Volume publicate: *Pisica ruptă* (roman, ediția I, 1997), *Marilene* (roman, 1999), *Șchiopul binemirositor* (teatru, 1999), *Doi pinguri* (teatru, 2000), *Apa din cizme* (roman, 2000), *Strigoi fără țară* (roman, 2001), *Carlo Carlini, iluzionism* (teatru, 2003), *Petru și Pavel* (roman, 2003), *Femei în ghips* (teatru, 2005), *Ora lanti* (roman, 2007), *Cele ce plutesc* (roman, 2009), *Două spălări pe cap* (proză scurtă, 2010), *Băiatul fără sprâncene* (nuvele, 2012). De același autor, în anul 2013, la Editura Adenium au apărut volumele *Pisica ruptă* (ediția a II-a, revăzută și întregită) și *Ca un grătar de mici. Un picior de plai, cu șpițul*.

Alexandru Petria (n. 1968) a debutat în revista *Tribuna*, în 1983. A publicat următoarele volume: *Neguțătorul de arome* (poezii, 1991), *33 de poeme* (1992), *Zilele mele cu Renata* (roman, 2010), *Deania neagră* (proză scurtă, 2011), *Călăul harnic* (poezii, 2012) și *Rugăciuni neruşinate & alte chestii* (poezii, 2013). A colaborat cu poezie, proză și interviuri la toate revistele literare importante din țară. După 1989, devine șeful Comisiei pentru Abuzuri și Drepturile Omului în cadrul CPUN Dej și, alături de câțiva prieteni, a pus bazele săptămânalului dejean *Gazeta someşeană*. A fost redactor și reporter la mai multe publicații: *Zig-zag*, *Cotidianul*, *Hermes*, *Partener*, *Monitorul de Someş*. A fondat propria publicație, cu apariție lunară, *Realitatea de Bistrița-Năsăud, Dej și Gherla*, al cărei director este în prezent. Poeziile sale au fost traduse în catalană, maghiară, franceză, spaniolă și olandeză.

O perioadă fastă

În Mircea Daneliuc am avut ocazia să-mi descopăr fratele. Nu mai mare, mai vechi, cum spun unii, fiindcă marele scriitor și cineast, la 70 de ani, are o legătură cu realitatea, un suflu cum n-au destui dintre cei de vârsta mea, care balansează între 40 și 50.

Acest om fără astâmpăr mi-a marcat adolescența prin filmele lui, m-a provocat să gândesc și, alături de Paul Goma, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, mi-a deschis ochii asupra societății în care m-am născut, cea din România lui Ceaușescu.

A fost un moment fast realizarea unui interviu pentru revista clujeană *Tribuna* cu Mircea Daneliuc, prilej pentru a ne cunoaște și a vedea că rezonăm pe aceeași lungime de undă, ceea ce a dus, în final, la realizarea cărții de față.

I-am respectat dorința de a nu insista cu întrebări despre femeile din viața sa. Este treaba fiecăruia ce vrea să expună în fața lumii și, în fond, o chestiune de decență. La fel, uneori a refuzat să reia povestirea unor episoade biografice, descrise amănunțit în *Pisica ruptă*, de aceea vă invit să citiți și volumul respectiv. La sfârșitul lucrului, am vrut să împart materialul în mai multe subcapitole, dar mi s-a părut artificial, o fragmentare inutilă a unui text curgând firesc și care, consider, nu are nevoie de artificii pentru a fi dinamizat. Așa am rămas la doar patru secțiuni și o addenda, de dimensiuni diferite, impuse de logica și cronologia discuțiilor avute pe e-mail.

În lunile cât au durat convorbirile, cu pauze din aprilie până în septembrie, anul acesta, ne-am mai și zbârlit unul la celălalt, dar asta a făcut parte din firescul unor discuții dintre oameni cu personalitate. Și soții mai au dispute,

apoi cei ce-și asumă cultura ca mod de viață… Dacă am fost câteodată nedelicat, îl rog să mă ierte.

Mă bucur că am descoperit, în spatele măștii încetățenite de dur, un suflet sensibil, onoarea și verticalitatea cunoscându-i-le dinainte.

Cu Mircea Daneliuc alături am simțit, încă o dată, că nu trăiesc de pomană.

Alexandru Petria,
20 septembrie 2013

„Am descoperit migrena odată cu cinematograful“

Alexandru Petria: *Stimate domnule Mircea Daneliuc, mi-ați spus înaintea interviului că vă considerați un emigrant. Ce vrea să însemne asta?*

Mircea Daneliuc: Emigrația este operă, domnul meu. Lumea se înșală, crede că ar fi o distanțare de patrie făcută neapărat cu pantofii. Ea nefiind decât o chestiune de inimă… Dai o fugă până în Oregon și te declari diaspornic; sarmale, murături, mărar în grădină, borș, românește în casă și în cartier, ziare dâmbovițene, dispute naționaliste; ieși la votări necesare și le pui pe cap ălora din țărișoară exact pe nenea de care încearcă să scape. Dar să rămâi deliberat într-o selecție de contemporani pe care ți-e greu să-i mai vezi, să-i auzi, ghemuit numai în inima ta și să surâzi împăcat, ce operă mare!

— *Caragiale ar fi un model bun?*

— Nu-l admir atâta pe Caragiale, deși l-am invidiat pentru mătușa de la Berlin. Caragiale avea un defect: îl trăgea ața îndărăt. Modelul lui Moise e mai inspirat: înainte, copii, eu rămân aici, duce-ți-vă unde vă taie capul și unde vi se pare că-i bine! Nu mă mai căutați; vorbesc cu cine vreau eu, acuma cu dumneavoastră.

— *E orgoliu sau scârbă? Ori o plăcuță pe care scrie „Câine rău“? Oregonul e Berlinul dumneavoastră?*

— Nu cred că m-am făcut înțeles. America e doar un exemplu, poate fi și Berlinul. Nici vorbă, mă aflu statornic în frumoasa noastră Capitală. Dezavantajul de a vorbi pe net e că nu știi unde bate. Dar, ca să nu încurajez

propensiunea spre băşcălie care plutește în acest aer ilfovean, alături de alte suspensii, mă opresc din detalierea chestiunii anterioare.

— Da, e dezavantajul că nu discutăm față în față, ci pe e-mail. L-ați amintit înainte pe Caragiale. E un blestem lumea lui sau o binecuvântare? Că tot se poartă raportarea la el…

— Hai să nu punem problema așa. Nu Caragiale ne-a făcut cum suntem și nici ghețarul de la Scărișoara. De aceea, nu văd să binecuvânteze nimic. Esența românească i-a fost masiv precedentă, poate că-n termeni de perenitate dă semne c-ar atinge veșnicia, are scăderi ce covârșesc calități; popoarele astea se sting ultimele. Însă omul a avut nas și ureche, a prins-o. O lume în cu totul alt spectru are și Agârbiceanu, iar un scriitor fără lume e mai rău ca unul fără stil, preferi să te uiți la televizor. Poporul suveran oferă exaltări în fața lui Caragiale ca dinaintea unui stâlp totemic. Își dă cetățeanul seama spontan, în dureri, de un adevăr filosofic despre neamul român: nu avem, de pildă, simțul onoarei, deși îl mimăm – e numai o ipoteză –, și sare din baie: „Exact ca la Caragiale!“, proclamă. Asta îl liniștește cumva, exultă, exaltă, vrând implicit să lase impresia unei comunicări medulare, deși a frunzărit autorul oarecum în pruncie, înainte de-o teză școlară. Are dintr-odată reperul! Există și posibilitatea adversă: Caragiale, mic copil. Circulă pe net o Scrisoare deschisă adresată postum clasicului de către Dan Mihăescu, umorist, care afirmă senin: „Ești mărunt, neicușorule!“ Pentru a sublinia, nu-i așa?, că realitatea prezentă e catastrofic mai insuportabilă decât cea ironizată de către maestru. Dacă uităm o secundă de pulsiunea din organism către raportarea obișnuinței, ne rămâne un Caragiale cu mecanismul teatral derivat din teatrul bulevardier, în tragedie grosuț, ca și în nuvele, cu personaje egale scenic cu ele însele, ies din acțiune precum au intrat, dar cu un har și într-o limbă de geniu. Eternitatea realității românești nu s-a sucit foarte mult, e cea a anturajului Zoiței, se ține în perimetrul aceloraşi păcătoşenii, rafistolate pe ici, pe colo, dar neesențial. Pentru că aici există superficialitatea conservatoare: lumea lui, lumea noastră – la fel. Au făcut la București un grup statuar caragialian, dar tot ca pe vremuri îi duse gândirea, *à la* Jiquidi.

— Aţi fi preferat să vă naşteţi în altă ţară?

— Nu sunt sigur. Dar Islanda, azi, m-ar atrage.

— *Că tot am pomenit de naştere. Vorbiţi-mi despre copilărie*.

— Ce-aţi vrea să ştiţi? Credeţi că interesează pe cineva?

— *Cum să nu?*

— Primii şapte ani i-am absolvit acasă. Eram în Bucovina, iar dacă azi s-ar mai găsi pe undeva ceva care să-i semene, s-ar spune c-ar fi un ţinut foarte eco. Oricum, un loc care m-a construit decisiv, aşa cred. Dirijam toată ziua cu un fel de vătrai o rotiţă. Tindeam să mă fac dirijor. Aveam respect pentru undiţă şi pentru Moroşan Tatiana. Mă gândesc la mine ca la un puşti dezgustător de timid faţă de sexul frumos incipient. Deşi drumul meu spre şcoală trecea printr-o luncă unde era amenajată o staţie de montă. După alţi şapte ani, captivat de erotism, ne-am mutat la Iaşi, unde am refuzat să mă mai declar copil. Între timp, şi împotriva voinţei mele, am învăţat ceva vioară.

— *Ţineţi minte primul film văzut?*

— A, îmi place să-mi amintesc asta!… Cred c-aveam vreo cinci ani. M-au dus la *Balada Siberiei*, o melodramă sovietică; neavând o altă opţiune, se îngrămădea tot oraşul ca la halva. Mai ţin minte câteva cadre. Înghesuială de nedescris, vindeau locuri şi în picioare. Am ieşit cu o durere de cap criminală şi am vomat din suflet pe zidul cultural. Tata, jenat, mă ţinea de cap; ieşea lumea, catharsis. Nu ştiu ce-am avut, pentru că orice film, cam un an şi ceva de atunci, îmi inducea starea aceea de disconfort fiziologic, chiar și Stan, chiar şi Bran. Am descoperit migrena odată cu cinematograful. Găsiţi c-a fost o premoniţiune pentru tot ce avea să urmeze? Şi eu.

— *Extrem de ciudat contactul. De fapt, mai târziu, aţi ajuns la regie după filologie, iarăşi un parcurs atipic.*

— Nu ştiu ce-ar fi situaţiile tipice, dar dacă cele atipice au venit cu precădere, probabil că mi-au fost fireşti. Am dat cu banul, hazardul a păzit patria. Aş fi putut ajunge, de pildă, un judecător greţos la Curtea Constituţională, dar mi-a căzut filo. E un loc unde nu se învaţă cum poţi reuşi româneşte. Te căzneşti cu o mulţime de lucruri inutile; câteva, totuşi, bune. Într-o vreme credeam c-au fost cinci ani irosiţi, pe urmă am mai cumpănit. Mă apucasem de regie cu capul umplut.

— *A fost un avantaj, până la urmă?…*

— În raport cu alţii?

— *Da.*

— Nu ştiu, fiecare după puterile lui. Oricum, cred că-i mai bine plin decât gol. Dintr-un punct mai general de vedere, nu m-a făcut excesiv de voios. N-am reuşit să mă fac simpatic pe lângă stătuc, nici în lumea cealaltă, nici în asta de-acum. Sunt avortonul lui, iar el, statul, tot ce antipatizez cu mai multă sinceritate. Nu s-a căznit decât să-mi închidă gura, atât. Dacă am reuşit totuşi câte ceva, e c-am inventat strategii de străpungere, m-am dat rănit, am fentat, apoi şi-au dat seama că m-au crezut şi-au fost fără milă. Cenzura nu-i pragul perfect, ci o apă fetidă, verzuie, mucioasă în care e nevoie să te scufunzi îngreţoşat şi să înoţi jos, la fund, până găseşti spărtura pe undeva. Era loc de rămas şi pe mal: dragă, asta-i situaţia, atâta se poate, astea-s filmele care se pot. Dacă le făceai şi cu actori de un haz oarecare, înseamna c-ai avut totuşi nas, vor fi mai căutate în viitor. Aşa au ieşit limbelile obosite cu cabotini care pâlpâie azi pe la televizoare, mai căutate decât celelalte, acelea trudite şi hărtănite, pentru că poporul doreşte să se destindă, nu să-l indispui cu rahatul nefericirii strămoşilor hodorogi de acum două decenii. Lucrul bun e că m-a ajutat Pronia şi ce-am făcut nu lasă impresia că e terciuit sub topoarele lor, măcar asta am. Deşi le-ar fi plăcut să le toace. Deşi am plătit, am plătit. Cu gândul la ipotetica democraţie (de azi?), unde nu e chin, ci verdeaţă…

Pe meleagul de care nu mă mai leagă nimic, pare imposibil să se mai poată alege vreo căpetenie care să aibă în spate un os, nu un maţ. L-am apucat pe Ceauşescu integral. Sub Ceauşescu m-am bucurat de un an şi jumătate de index şi încă trei după aia; se întâmplase ceva cu *Glissando*. L-am apucat integral şi pe Constantinescu, cu tot cu urmaşi, în capitalismul multilateral-dezvoltat; atunci m-au pus deoparte opt ani, într-o nepăsare populară şi onorantă. Mi-am dat silinţa să-i apuc integral şi pe iluştrii bărbaţi Groza, Dej, Iliescu şi pe un altul care se dă dus mai cu opinteli, ca să sfârşească tot în nemernicie şi-n băşcălie plebee. Sau, dimpotrivă. Ar însemna că există vreo rimă între cea mai dreaptă orânduire şi statul de drept?… Doamne fereşte! Doar bărbaţii sunt toţi la fel, cum se ştie.

— *Vă înțeleg amărăciunea, însă* Glissando *e o capodoperă, după părerea mea.*

— *So what*? Mai am câteva.

— *Desigur, la noi ajungem să apreciem oamenii de valoare după ce nu mai sunt, e o tradiție…*

— Aveţi vreun presentiment în ce mă priveşte?

— *Doamne ferește! Mă refeream la ipocrizia mediei și chiar a societății românești.*

— Culmea ar fi să mă trezesc şi muritor, după toate necazurile… Media, ce să facă şi ea, e după chip şi asemănare. O societate care nu-i în stare să nască o fabrică de nasturi măcar, vasăzică ce media ar fi trebuit să îşi genereze? Cât despre societate, aici am bănuieli… Cred că suntem sub pompajul psihotronic al unei puteri ostile. Căci nu eram aşa, din ce mai citesc. Ne-au schimbat ca pe copii în maternitate. Sau ne-a blestemat cineva. O vrăjitoare din specia Omidee reţinută abuziv pentru foloase necuvenite ne-o fi afurisit din ranchiună. Altfel de unde înclinaţia aceasta pentru hoţie şi multiplu de case? Pentru superficialitate, tunuri scurte, manele şi fier vechi din bronzul lui H. Rădulescu? Nu eram aşa, v-o spun cu precizie. Eram cititori dezmăţaţi, ştiutori de carte, ne claustram în bibliotecă. Respectam cele 30-40 de statui, câte există în ţară, puneam floricele. De unde cruzimea pentru armată, pentru şosele şi alte lucrări uzinale, pentru bătrâni şi bacalaureat?! Eram un neam blând, păstoream mioare în condiţii paradiziace, nu încărcam telemeaua cu sare ca să tragă mai greu, nu lăsam pământul pârloagă, ci voiam cu toţii pământ, chiar ardelenesc, nu surâdeam reticent când ne prindeam în ceardaş şi noi. Ştiţi ce se întâmpla pe vremuri în triburile de canibali papuaşi, dacă intrau într-o situaţie ca asta, gen criză?

— *Nu. Sunt curios*.

— Se adunau bătrânii antropofagi în consiliu şi descopereau c-au fost deocheaţi. Nicio prezumţie de nu ştiu ce, nu se lăsau până nu-l dovedeau pe deochitor: mă, tu nu cumva ne-ai deocheat între timp? Ia treci la masă!

— *Cum este Mircea Daneliuc văzut de Mircea Daneliuc*?

— Nu pot să intru în capcana asta. Sunt om bătrân.

— *Sunteți extrem de lucid și în vervă, domnule Daneliuc, vă alintați. Chiar, v-aș ruga să încercați…*

— Îmi pare rău, nu.

— *Asta e, am încercat. Cum ați ajuns în lumea filmului?*

— Totuşi, era parcă mai atracţioasă întrebarea cealaltă. Să ne reîntoarcem. Aşadar: sunt nehotărât. Îmi privesc chipul de efeb în oglindă şi simt ceva ca o inimă de student. Din când în când mă înghimpă să mănânc sănătos la cantină, deşi sunt plin şi de alte dorinţe bizare. Îmi place carnea de cal. Îmi place vaca germană. Îmi plac seminţiile holandă, massai şi americană, pentru că ne-au îndreptat din vechime rătăciri şi greşeli. M-am născut prea devreme. M-am născut prea târziu. Mi-ar fi plăcut, mă gândesc, să fi trăit în epoca lui Pazvante, zis Chiorul. L-aş fi înţeles. Neavând încotro, filmez şi scriu atât de lesne cât pot. Sunt monstrul din Praga. Îndrăgesc cârtitori întristaţi şi aş face ca Moise. Plimba-i-aş patruzeci de ani într-o pustie cât două judeţe, ademenindu-i la laudaţii cu pişcoturi sărate şi bere călâie, până s-ar naşte generaţii mai răsărite. Căci spune Ioan: unul va fi Semănătorul şi altul Secerătorul. Mama vrea să declar că Semănătorul sunt eu. Practic sporturi extreme. Dau la păstrăv cu muşte.

— *O omisiune – femeile…*

— Femeile din viaţa mea au fost una singură. Ca să nu ne batem cuie în talpă fără folos… E drept că am mai cunoscut un număr absolut limitat, fără să primesc ajutor sau aruncarea aceea în sus necesară în artă. Mă uitam şi eu la Petru Dumitriu, la Sergiu Nicolaescu şi aşteptam. N-a venit. A trebuit să mă ocup eu de creşterea lor. E drept că m-au şi inspirat în câte un fel. Le datorez în bună măsură atât cât am reuşit să le înţeleg şi să-mi construiesc scenele de cuplu sau de amor în filme şi cărţi. Dar, fiind un subiect atât de gingaş, ar fi bine să fiu rezervat…

Revin. Deci, cum am ajuns?

Am ajuns, pentru că Tibi n-avea talent.

— *Cine e Tibi?*

— Nu contează. Tibi… Un Tibi.

Jucam într-o formaţie de amatori, voiam să mă fac actor, voia şi Tibi, însă n-avea talent. Vrând el să se bage în seamă cumva, l-a citit pe Sadoul, *Istoria filmului*, ca să ne tâmpească de cap. Se cunoaşte că în culturile mici intelectualul e complexat şi, pe cale de consecinţă, cam snob. În habitatele provinciale din culturile mici e şi mai dramatic. Domnule, era umilitor să-l

auzi la beţie cuvântând despre autori de care nu auziseşi, dar fiind într-o anume legătură cu filmele care se dădeau în oraş. Nemaiputând îndura, am apucat şi eu tomul. Când îl parcurgi, poţi înregistra alfabetic cohorte de cineaşti cu operă cu tot, pe scurt, dar şi un lucru neaşteptat. Că cinematograful e un fel narativ aparte; în general, orice se poate povesti, şi o catedrală, şi făcătoarele de baie ale lui Seurat, mă tem că şi Mondrian. Totul răspunde unei apăsări atavice a omului de-a asculta relatări. Probabil, la focul din faţa peşterii, asta se petrecea. Numai că filmul are ceva foarte special, trebuie să te deştepte cineva ca să vezi acest lucru. Deşi vine din literatură, şi literatura îi datorează destul, mutual, încât nu există scriitor mare care să nu ascundă un cineast, chiar nemanifestat, dar şi invers. Deci, literaţi, cinematizaţi-vă. Sau filmaţi-vă cu telefonul. Atunci m-am sucit către cinema cu toată fiinţa, urmând a susţine cinci examene de admitere la facultatea de genii. A fost o cooperare: eu tentam anual, ei mă buşeau programatic. Dacă se poate imagina institutul acela ca pe un ovul, candidaţii sunt roiul dens de mici insistenţi: ca să avem o imagine. În cazul în care se preliminează că solicitanţii nu bat cu pile în membrana de ou, atunci nici la şcoala de artişti nu se întâmplă altfel… Eu, însă, simţeam că doar cu ce venisem în cap nu ajunge, îmi mai lipseşte ceva, de aceea mă întorceam invariabil pe Lăpuşneanu, la Iaşi, în fiecare toamnă, cu moralul scăzut. Semănam într-un fel cu Victor Hănescu, eram luzărul naţional. Prietenii mă băteau pe umeri, uneori primeam câte-o bere şi-mi dădeau de înţeles că nici ei n-au fost răsfăţaţi de destin în anonimatul în care trăiam. Veleitarismul nu-i productiv. Până într-o zi în care-am pătruns, prin mijloacele arguţiei, prin şiretenie, dar am pătruns… Cred că în acelaşi fel viclean am determinat şi naşterea mea biologică, acum multă vreme. Nu contează, am intrat, am intrat…

Mulţi duşmani mi-am făcut.

— Mi-ar plăcea să intrăm în mintea regizorului Mircea Daneliuc. De la ce porniţi la regizarea unui film? O atmosferă anume, o idee, un neastâmpăr, nevoia de-a te elibera de un preaplin?

— Greu să explic, am mai încercat. Neastâmpărul, nu, cu neastâmpărul nu se face nimic. Neastâmpărul şi preaplinul te duc inevitabil la cârciumă. Zăcământul naţional de locvaci şi veleitari provine din neastâmpăraţi însetaţi. Lucrul de care mă întrebaţi e o încordare încremenită. Uneori,

plimbăreaţă. Alteori, se petrece în somn. Şi cărţile şi filmele vin la fel, de la o frază, de la o scenă. Lucrurile acestea apar fără să le cauţi. În ce mă priveşte, muncesc apoi să întrevăd un final. Pe urmă abia încep să mă trag spre început, către motivaţiile lui. Toate astea se fac în minte şi în scenariu. Filmul se turnează după acesta, conform unui plan calendaristic, nu mai e loc de fâţâieli.

— *E şi un sentiment al urgenţei la început?*

— Nu sunt prea sigur. Odată simţit finalul, se instalează sentimentul marei băgări de seamă…

— *În timpul turnării aveţi impresia, fiind creatorul unei lumi, fie şi pe peliculă, că sunteţi un fel de Dumnezeu în miniatură?*

— Nu, ca un sculptor, un salahor. Unul înspăimântat că trebuie să-şi amintească precis toate ideile bune de dinainte şi să le păzească de o echipă gălăgioasă, plătită cu ora, ca şi de o tehnică ce-l trage în jos. Idealul suprem e menţinerea filmării la nivelul minim al scenariului. Majoritatea cazurilor sunt sub acesta. Turnarea e o caznă cu rare momente de presimţire a reuşitei, nu prea are nimic haric în ea, totdeauna eşti ostenit; singurele momente de bucurie artistică sunt scrierea scenariului şi montajul.

Dacă cineva se consideră în condiţiile acestea vreun mic Dumnezeu, ori nu e sigur ce profesie are, ori e băiatul lu’ tata nimerit pe scaunul de unde se dau indicaţii. Filmele bune sunt o excepţie, regula e alta. Când se termină conform planificării, poate începe activitatea de colectare a premiilor. E o acţiune separată, paralelă, făcută de persoane abilitate şi fără legătură, decât coincidental, cu valoarea operei. Totul e făcut spre consternarea incontinentă a lumii, când află de premiu şi după aia se uită la film.

— *Dar, când se termină de tras şi ultimele cadre, cu toate greutăţile muncii, nu intervine părerea de rău că ieşiţi dintr-o lume?*

— Pentru regizor, nu, mai are încă destule de făcut, pentru el nu s-a terminat decât etapa cea mai anevoioasă. Abia acum poate privi ceva mai de sus. Cu toate că, faţă de cărţi, nu se mai poate schimba mare lucru. Actriţele, însă, fac crize. Unele sunt atât de disperate, încât plâng chiar şi jumătate de ceas.

— Aveam în vedere prin ce trec unii scriitori la terminarea unei cărți, când am pus întrebarea. Credeam într-o similitudine.

— Ar fi o similitudine dacă scriitorii şi-ar face şi montajul cărţii după ce termină cu scrisul, ar fi o idee bună… Dacă ar mai şi sonoriza-o după aceea şi s-ar îngriji de fiecare frază ca să arate ca lumea, nu ar strica. Dar cum obiceiul şi putinţa de a citi sunt vetuste şi pe cale de dispariţie, nu prea e pentru ce.

— Atunci, pentru ce scrieți?

— Ca să nu mă defenestrez. Sigur că e un demers restrictiv, în cele din urmă. Ar fi bine să se bulucească mase mari la film sau la carte, dar nu se întâmplă aşa. Presiunile financiare ale producătorilor sau editorilor împing totdeauna opera în consumator, atenţi la puţinul ce-i zornăie prin buzunar. Nu e, cum se spune, un cadou pentru umanitate, clişee din astea. Niciodată lumea nu s-a făcut mai bună după un film sau o cărţulie, autorul nici nu are în vedere, în primul moment, cohorte de interesaţi. Scrie pentru a se amâna. Se gândeşte cel mult la patru persoane sau cinci a căror părere e nerăbdător s-o cunoască. După aia apare şi idealul rentabil. Publicul de acum douăzeci şi cinci de ani nu mai e, ne-am obişnuit şi cu asta. A dobândit un simţ aparte de a intui superficialul, filmul cu două personaje într-un apartament de bloc, dacă se poate fără final, cartea până într-o sută de pagini, cum să fii fericit fără să te laşi de fumat, cum e bine să te cântăreşti şi aşa mai departe. Superficialitatea îl liniştește, îl odihneşte, ştie că nu va pretinde nimic de la el, nu-i cere în niciun fel să participe. Dacă apare o carte de substanţă sau un film mai elaborat, ferească Dumnezeu – problematic!, simte pericolul de la o poştă şi se fereşte. Nu cumpără. E miraculos cum intuieşte lucrul care poate să-l turtească niţel. De aceea, iniţiativele bune cad financiar, cei care produc cărţi sau filme nu mai vor niciun risc, în general devin producători de gunoi. Gunoiul se vinde. Uneori te propulsează şi în politică.

Aşa se face că ne adresăm unui public fără criterii, care nu mai poate deosebi cu propriul cap ce e bun de ce-i rău. Se cască şi aşteaptă iluminarea de la televizor. Ori, de aici, o mare grăsime se varsă spre el. Mărfuri bizare, medicamente miraculoase pentru cetăţeni sănătoşi şi mai ales decoraţii. Premii şi concursuri pentru orice, pentru apă gazoasă şi gaze, pentru blacheuri, pentru studiourile înseşi. Cea mai premiată televiziune!… Nu-i place şcoala, dar coroniţa îl fascinează. Când aude de premii, ştie sigur că e

de bine, nici nu mai trebuie să vadă sau să citească, îşi poate da cu părerea. Pentru că e o nevoie şi asta.

— Haideți să ne întoarcem la lumea filmului. Apoi o să vorbim și despre literatură. Sunteți mulțumit de ce ați realizat până acum? Care dintre filmele dumneavoastră este preferatul?

— Mulţumit nu te poate face nimeni niciodată, dacă evoluezi într-un sistem de valori detaşat de circăria mediatică. Eşti creditat cu un simţ al măsurii. Dar măcar poţi fi indulgent. Pentru asta e necesar ca filmul să facă faţă unor condiţii, vreo patru. Nu iau în discuţie umblătura pe la festivaluri şi eventualele cristale Swarovski care vin de aici, v-am spus deja câte ceva despre asta. Nici vânzarea de bilete, pentru că poate fi un indiciu neconcludent: am văzut Tarkovski într-o sală cu doi spectatori. La cinema se poate veni din interes cultural, dar şi cu şcoala, cu garnizoana, în urma unui premiu, din curiozitate, din spirit de modă, din cauza ploii, din cauza reclamei, a unei pedale media etc. Aşadar cele patru la care mă gândesc ar fi următoarele:

Dacă în condiţiile socio-politice, dar şi de buget în momentul filmării, luând în calcul actorii pe care i-ai putut folosi, echipa şi tehnica disponibilă, ţi-ai atins nivelul maxim-posibil în ciuda oricărei constrângeri.

Dacă măsura de adevăr reprodus conferă filmului, revăzut peste ani, o prospeţime ca şi cum ar fi fost turnat ieri.

Dacă la data premierei se situează la o cotă internaţională indubitabilă.

În sfârşit, alt indiciu ar fi dacă filmul are imitatori. Valoarea jigneşte, dar scoate la trântă veleitarul otrăvit de arsuri. Doreşte imperios să sară ştacheta. Aşa că se strecoară pe dedesubt.

Luând cu sinceritate în calcul aceste considerente, constat că n-aş mai dori să refac vreun film de la zero, în dorinţa de a-l mai peria. Mă simt suficient de confortabil cu ele aşa cum arată.

Nu pot vorbi de un film preferat, nu le-am făcut decât din dragoste, nici unul alimentar. Filmele au însă destin, ca şi oamenii. Pot simţi duioşie pentru unele mai năpăstuite – am mai spus lucrul ăsta –, cum ar fi cele pe care le-am realizat după ’89, necunoscute aproape complet. Din fericire, nu se pot exploata ca fier vechi, dar zac prin dulapuri metalice. Am făcut cândva unul, îmi doream să mă pot lega de tragedia colectivizării (tabu!) şi a dispariţiei unei clase sociale. A rămas singurul din cinematografie despre

care cred că tratează aceste evenimente cu onestitate, dar, ce să fac, nu a plăcut autorităţilor socialiste, cum mă şi aşteptam. Au văzut că-i cu ţărani, l-au împachetat şi l-au trimis la ţărani, prin căminele culturale săteşti, unde a şi murit curând, sufocat cu perna. Se numeşte *Vânătoarea de vulpi* şi e unul dintre cele mai bune filme cu care m-am nevoit. Foarte pastişat. E puţin probabil să-l fi văzut mulţi.

— *L-am văzut. Ce părere aveți despre regizorii noului val?*

— E loc pentru toţi.

— *Numai atât?*

— S-o ţină tot aşa!

— *Spuneați undeva că filmele îmbătrânesc precum cărțile. Ale dumneavoastră cum stau?*

— Da, e corect, aşa este, îmbătrânesc. Eu însumi practic această proastă obişnuinţă. În ultima parte a întrebării dumneavoastră mi s-a părut că observ un licăr vag maliţios. Mă înşel? Stau binişor, nu mă plâng. Am impresia că n-am fost înţeles: indiciul despre bătrâneţea şi perisabilitatea operei e un criteriu de bază; mi-aţi cerut o părere, am enunţat-o într-un anume context. Cum aş putea să vă ofer eu o judecată de valoare *pro domo*, când n-am obiceiul şi aş putea leza destui care mă ştiu doar din auzite, alţii sporadic şi alţii, foarte posibil, deloc?

— *N-am intenționat să pun niciun strop de maliţiozitate. Vă gândiți la un nou film sau la o nouă carte?*

— Carte. O piesă; e bine şi igienic să scrii teatru, dacă n-ai mai făcut-o de mult.

— *N-o să fiu surprins dacă o să scoateți și un volum de poeme… Absolut deloc!*

— Eu știu? Nu cred. Am încercat în liceu. Scriam atât de anost, încât n-am mai îndrăznit niciodată.

— *Lumea vă cunoaşte mai puțin ca scriitor. Liviu Antonesei a scris, relativ recent, cu ocazia unei lansări pe care ați avut-o la Iași: „Nu reuşesc să-mi dau seama din ce motiv nu am citit până acum niciuna dintre cărţile lui Daneliuc, deşi din 1997 a publicat zece – şase de proză şi patru de*

teatru –, iar pe cineast îl iubeam atât de mult. Fiind programat să prezint romanul Cele ce plutesc. Variaţiuni pe tema unui scenariu*, pandant al filmului omonim, am primit cu câteva zile înainte cartea, pe care am citit-o «peste noapte». Aproape n-am lăsat-o din mână până n-am ajuns la capăt. Sigur, de la un artist care îşi scrie singur scenariile, nu mă aşteptam la o carte proastă – dar nici nu credeam că e atât de bună! Când aveam să văd şi filmul – de asemenea, excepţional –, aveam să constat pe deasupra că nu este o simplă transcriere a filmului, ci altceva, aproape cu totul altceva. În fapt, filmul şi cartea, în ciuda coincidenţei de nume, sunt opere autonome, fiecare de vârf în genul său artistic. Aş spune că Daneliuc este un prozator «optzecist» – el însuşi se consideră un cineast «optzecist»! –, dar unul care, în ciuda debutului târziu, sau poate din pricina asta, s-a instalat direct pe podium. Romanul mi-a plăcut atât de mult încât am fost foarte fericit când autorul mi-a mai dăruit două, anterioare –* Strigoi fără ţară*, 2001 şi* Apa din cizme*, 2005 –, pe care abia aştept să le citesc. Şi, de bună seamă, le voi căuta şi pe celelalte. În opinia mea, este destul de greu să excelezi şi într-un singur gen de artă. Dar să o faci în două genuri atât de diferite ca manieră de manifestare a creativităţii – singurul lucru comun fiind în fapt povestea, dar asta este comună şi vieţilor noastre, până la urmă! – chiar nu este la îndemâna oricui. Lui Mircea Daneliuc îi este. Eu sunt recunoscător Domnului pentru această întâmplare. Şi sunt fericit că această vizită la Iaşi nu mi l-a adus doar pe marele cineast, dar mi l-a revelat şi pe excelentul scriitor. Să fie primit!". Ce e literatura pentru Mircea Daneliuc?*

— Se consideră că e bine să fiu mai puțin cunoscut, atâta vreme cât artele marțiale la români, otrăvirea fântânilor și fuga în codru dezvoltă, în finul proces al globalizării, aspectul strategic: acoperă-ți adversarul cu frunze; poate ai noroc și nu se mai vede… Şi filmele mele de după ’90, și cărțile au aceeași problemă. Deranjează ierarhiile scripto-comunitare umflate cu pompa de editori balonați cu pompa și ei; ca atare, sunt ocultate cu bună știință, până la iluzia dispariției, se confundă în peisajul inventiv național. Există persoane care au, totuși, cunoștință de ele, contactați-le, or să se exprime flatant; se definesc astfel ca indivizi cultivați. Sunt bune, n-am ce să fac, dacă-s bune, nu poate nimeni să spună altfel, doar să le-ascundă. În general, lucrurile stau așa: e regizor, s-a apucat acum și de literatură? Ce

naiba mai vrea? Cine se crede? Să stea acolo, la filmele lui! Din cealaltă parte, de la cineaști: dă-l dracu', să scrie! Să ne lase în pace! Să scrie! Atât!

Producătorii și editorii găsesc că e de bun-simț și firesc. Şi eu la fel. Motiv pentru care am renunțat la cinema încă înainte să fi făcut *Cele ce Plutesc*. Situație în care mă aflu și azi. Așa e, v-am spus, în culturile mici: locuri puține și multă pârloagă. Cei din clubul acesta nu au decât să aștepte postum o generație mai puțin bătută în cap. Dacă „se rostesc" pentru postumitate. Eu, nu. O fac pentru mine însumi. Poate sunt veșnic, n-am de unde să știu.

— *Cum scrieți? Sunteți diurn, nocturn?*

— Diurn. A nu se crede că noaptea dorm.

— *Nu dormiți?*

— Dintre cele pe care le pot mărturisi, filmez câteodată sau execut cu talent insomnii.

— *Era să omit să vă întreb despre regizorii și scriitorii preferați. Care sunt?*

— Cineaştii mei sunt dintre aceia în timpul cărora s-a inventat isteria mediatică a festivărilor. Fatalmente, au fost acoperiţi cu aceleaşi onoruri în exerciţiu şi azi, numai că… pentru „merite deosebite": Bergman, Fellini, Antonioni, Visconti. Erau talibanii culturii, aveau o marotă – neînţeleasă –, scormonirea, efortul încăpăţânat de a spune ceva despre fiinţă. Lucruri vetuste. Şi-au pierdut ei vremea, nu mai e cazul să ne căznim.

De la scriitori, mă uit cu admiraţie la unul care e nominalizat aproape anual la Nobel, dar n-o să-l ia niciodată, pentru că-i lipsesc câteva date biografice esenţiale, *extra libris*. António Lobo Antunes.

Numele de Heyse, Pontoppidan, Spitteler vă spun ceva? Eu nu le-am putut reţine, le-am luat din cartea lui Ulici. Au prins şi ei Premiul Nobel pentru Literatură… Dar Sully Prudhomme? L-au decorat în locul lui Tolstoi. Nu cred că-l mai citesc nici măcar strănepoţii din familia lui. Cât despre Jelinek şi despre săsoaică, numai de bine!

— *Nu sunteți un om care să stea indiferent în propria găoace. Aș vrea să vorbim despre România. Are șanse să-și revină?*

— V-am spus că mă consider expatriat, am vorbit serios. Mă tem că nu sunt singurul. Nu mai intru în teoria care ar trebui să ne lumineze care însingurare ar fi mai adevărată, cea interioară sau diaspora. Credeţi ce doriţi despre mine. Nu ştiu dacă aţi simţit că ţara despre care ştiţi că-i a dumneavoastră vă face neobosită vânt ba din cot, ba din umeri. Te încăpăţânezi să reziști până în ziua în care-ţi dai seama că, privită de la distanţă, e mai suportabilă.

Să-şi revină din ce? Aşa a fost totdeauna, nici nu se simte prea rău. Schimbă bancuri obosite pe net. La câte păcate avem, părem şi incapabili, din nefericire, să ne alegem isprăvnicia: „barbarii de tirani“ sunt ori şmecheri, ori fătălăi. Mă ia groaza atunci când iese lumea în stradă, adică cei două sute de zgribuliţi de la Inter, în timp ce naţiunea îi vizionează critic la televizor. Pe degerăturile lor şi pe scatoalcele de la Jandarmerie se caţără de obicei politicienii cei buni. Nici nu apucă să se usuce cerneala pe ştampila de vot, că te şi anunţă că au făcut, în beneficiul tău, evident, pact cu blestemaţii de ieri. Ai ceva obiecţiuni? Dac-ai fi european, n-ai avea. Nu prea eşti. Nu cunoşti diplomaţia dâmboviţeană, acel lucru subtil, şi, la urma urmei, noi nu suntem ca şi precursorii, nu discutăm mărunţiş, despre ce-au tâlhărit, pentru că, cine ştie, am crea precedentul. Mi-e lehamite rău… Băbăciuni. Mi-e teamă să nu piardă pământ, aşa cum îi văd ahtiaţi după tot ce luceşte. Pot vinde orice, şi de sus, şi de jos. Pe tema asta, discuţia pe care o avem riscă să se înfunde…

— Dacă discuția nu desfundă nişte creiere… Cine ştie? E drept că hidoşeniile exteriorizate se văd dacă le pui în faţă oglinda, dar nu prostia, lipsa de caracter, puturoşenia. Auzindu-vă, câțiva sper că o să înceapă să-şi ţină ochii mai larg deschişi. Cuvântul unui om ca dumneavoastră contează.

— Nu am veleitatea asta. Credeți-mă, e complet inutil. N-am reușit niciodată să determin vreo schimbare, decât, cu zgârcenie, în mine însumi. Să vă spun ceva… În trecutul meu a existat un moment în care l-am supărat într-un fel pe Ceaușescu. N-am practicat disidența *soft*, adică în casă, la telefon, dând interviuri pentru gazete franceze. Presupun că știți, am optat să le arunc public un carnet de partid. Așa a fost să fie. Bun, în nemernicia mea, am avut bănuiala că românii se vor buluci, vor vedea că se poate, vor face la fel și, cine știe, poate că în felul acesta anul ’89 ar fi venit mai devreme. Cunoașteți măcar două cazuri în care cineva să fi făcut ceva

similar? Sigur, gestul meu a fost generat de situația lui *Glissando*. Filmul acela avea actori, colegi cineaști etc. Într-un fel, mi-am pus pielea pe băț și pentru ei. Ştiți ce s-a întâmplat? S-a lăsat un vid înghețat împrejur, nu mai suna nici telefonul, așteptau să vadă ce pățesc.

— *Vă înțeleg. Pentru finalul interviului, pe lângă subiectele atinse, ați fi vrut să vorbiți despre ceva anume?*

— Nu, din proprie iniţiativă, nu.

— *Vă mulțumesc.*

Apărut în *Tribuna*, nr. 256, 1-15 mai 2013

„Scriitorul ca un alergător de fond“

— La distanță de câteva zile, am citit romanul Cele ce plutesc*, apoi a urmat vizionarea filmului. Sunt intrigat. Prima dată ați realizat filmul, cartea a venit pe urmă. Nu știu dacă în cinematografia mondială e vreun caz asemănător…*

— Cred că da, or mai fi, dar nu le cunosc. Dacă s-a mai făcut așa ceva, s-a avut aproape sigur în vedere impactul comercial: o carte mergând în siajul succesului unui film și trăgând de acolo ce se mai poate. La noi, în situația filmelor la care nu intră prea mulți și a cărților care obosesc pe rafturile librăriilor, nu putea fi vorba de asta. Am scris-o din vițiu, din pohtă. Mi s-a părut ideea prea bună pentru a fi irosită numai cinematografic. Mai ales că în timpul filmării apar masiv gânduri complementare, intenții minunate pe care ești nevoit să le avortezi, trebuie să te ții nemilos de scenariu, pentru că acolo este bugetul. M-am apucat s-o scriu imediat după montaj. În același timp, părându-mi-se o prostie a repovesti literar ceea ce fusese deja făcut în imagini; de aici, marile diferențe între carte și film, atât în ceea ce privește epicul lor, cât și excursul erotic, dacă violul poate fi unul dintre astea. Ca să-ți dai seama, e obligatoriu să le parcurgi pe amândouă, e un exercițiu pentru gurmeții știutori de carte și, din câte mi-am dat seama, cu ceva plăceri. Dar nu știu dacă în afară de dumneavoastră, Liviu Antonesei și încă vreo trei s-a mai încumetat cineva. Cititu-i obositor și nimeni nu mărturisește asta cinstit, te-ar scuti să le mai dai cărți în care numai dedicația îi interesează. Nici măcar actorii filmului n-au deschis-o, fie numai și ideea răsfoirii deprimă.

— Cartea parcă golește o obsesie puternică, în siajul filmului.

— Nu mi-am dat seama, nu m-am simțit obsedat de ceva. Am avut, însă, cu siguranță, nevoia de a închide ochii, de a mă ține de nas și a mă scufunda mai adânc. Ca și pariul asumat de a reuși o variațiune pe temă.

— În film e violată o femeie, în roman, un băiat. Mai sunt și alte deosebiri, desigur. Pe care operă o considerați mai reușită?

— Dragă prietene, apăi una e mai reușită ca alta… N-am scris-o ca să fiu peste sau sub film. Nu se pot contrapune. Fiecare are o construcție specială, la care m-am nevoit. Mă bucur că se observă deosebiri. Toate cărțile pe care le-am dus la bun sfârșit au câte o construcție care le singularizează, nu le-am repetat în alte scrieri, asta mi-a fost și ambiția și, cred, punctul tare. O carte fără construcție, adică ieșită din pix, atunci când la intervale ce par inspirate se așază el pe hârtie ca să înnoade formele unor pulsiuni de moment, sfârșește prea des năruindu-se din interior, adică devenind plată și stricând ce e bun în față și după. Fiecare scriem ceea ce ne-ar plăcea să citim; nimeni nu e mort după plictiseli. Am părerea că, în ciuda expresiei mele blajine, ascund un constructivist taliban. Ăsta e primul lucru care se învață din filme.

— Şi un taliban neplictisitor, ceea ce e o raritate în proza românească, în generația din care faceți parte.

— Ei, ce vreți să vă spun acum? Mă împingeți spre modestie… Platitudinea, dacă e să se nască, se naște spontan.

— Nu vreți să exersați modestia?

— Nu-mi place să fiu nevoit a recurge la ea. Modestia nu e neapărat un semn de deșteptăciune. E un sentiment artificial, inventat de umanoizi, la fel ca și demnitatea, onoarea, punctualitatea, ruşinea fugii din faţa amenințării și mai sunt câteva. Nu există la alte forme de viață, sunt necunoscute în natură, ba chiar, dacă mă gândesc bine, nici în societate nu prea abundă.

— Romanul Cele ce plutesc*, ca și filmul, ne prezintă ca marginali sociali, la marginea UE, o dublă marginalitate, candidați la promiscuitate și viețuitori în ea. Dresorul de câini de pază pentru italieni și Dunărea care curge impasibilă, aducând resturi de reclame, ce sunt, domnule Daneliuc?*

— Metafore. Întâi e vorba de disperarea noastră în a supraviețui, de a ne adapta la orice, uneori chiar ingenios. Asta e povestea cu câinii. Cea cu Dunărea, cărând deșeurile Europei, vorbește despre deprinderea pernicioasă de a ne mulțumi cu ce cade de la masa lor. Ba, punând ban lângă ban, să facem și nițică avere din asta.

— În partea asta a cărții vreau să vorbim despre scriitor. Ați zis în interviul pe care l-am realizat că scrieți ca să nu vă defenestrați. Chiar, e numai atât? Nu cred.

— E-atât de puțin perspectiva unei defenestrări?!… Nu, serios? Chiar și abstractă, mă rog, nefiind ea inspirată de o pulsiune suicidară, ci de conștiința zădărniciei. Aveam în vedere că scrisul, blestemat și el cu deșertăciunea (de-ar ști cineva ce s-a scris în Fenicia sau Atlantida, de-am ști ce-a lăsat Cezar despre limba de-aici!), e o cârjă a existenței, nu mai puțin iluzorie, dar care poate da senzația măcar temporară unui rost, a unei meniri. Mi-e imposibil să creditez scriitorul care lucrează pentru umanitate, pentru a face lumea mai bună, sau alte clișee, sau a umple de mesaje umanitare și înțelepte poșta amicală pe net. „De ce ne plac femeile“, de exemplu, mi se pare adânc. Am citit azi un cuvântător care s-a simțit chemat a se exprima despre reeditarea *Pisicii rupte*. Are vreo utilitate, se întreba el pe sine, atitudinea asta negativistă, lehamitea asta? E ea productivă? Desigur că nu… Limbelile fesiere s-au dovedit mereu mai utile în adâncimi milenare. Mi-a dat senzația că e tinerel, pentru că încadra semnificația cărții la anii despre care aceasta vorbește; lumea lui de azi, desigur, e altfel, se vede în jur… Cum să-i spui unui prost că existențele nu sunt similare nici spațial și nici altfel? Totdeauna există un loc unde e mai grețos de trăit.

Cu alte cuvinte, iubite domnule Petria, dumneavoastră de ce scrieți? Atunci când opinam că scriitorul își lucrează cărțile pe care și-ar dori să le citească, aveam în vedere și că-l ajută să se mai târască un pic înainte, să-i aprindă în față un bec. Dacă vine și succesul, dacă apar după aia și banii, mi se pare frumos. Dar scrisul nu poate fi decât o divulgare a intimității profunde, o dezvirginare. Chiar și-n literatura pentru copii. Cei care se dedică programatic umanității mă tem că rămân, săracii, veleitari. Sau țintesc direct lova. Puteți să-mi spuneți de ce nu reușesc, al naibii, niciodată, să fie și scriitori?

— Sigur, nu e puțin, am intenționat să vă provoc. Așa trăiesc și eu scrisul. Dar plusez cinstit și-o nevoie de-a fi în față cu volume care să rămână, să reprezinte ordinea sau dezordinea mea mentală și sentimentală, de-a impune eul distinct. Ceva oarecum dictatorial, de reconfigurare prin propria prismă și a realității – e lucrul pe care-l gândeam când am zis de numai atât, ținând cont că mi-ați mărturisit că în copilărie v-ați visat dirijor… Ăia amintiți, domnule Daneliuc, rămân veleitari pentru că trișează ca să placă morților, presupunând că au o fărâmă de talent. Nu e scriitorul un fel de dirijor?

— Nu.

— De la ce vârstă ați simțit că sunteți capabil să scrieți literatură?

— Din liceu. Dar n-am fost capabil. Mi s-a dezlegat pe la vreo cincizeci de ani, o lăsasem baltă.

— Cum ați realizat că nu merge?

— Mă alarmează nasul. Simt rahatul de la mare distanță. Acum, serios, cine spune că e stăpânul scrisului său nu prea știe ce vorbește. E invers.

— Adică nu aveți controlul?

— Control, să zicem că da, trebuie să ai un control. Finisez mult. Vreau să spun, însă, că maniera în care o fac, stilul, fraza etc., nu le premeditez, ies sau vin neintenționat, parcă fără a ține seama că sunt și eu pe-acolo. Le semnez, în cele din urmă, ca să aibă un tată, dar *pater semper incertus*, cum se aude…

— Vă poartă textul sau urmăriți cât de cât un plan?

— V-am spus ce cred despre scriitura „din pix“… Nu lucrez fără ozalit, ca să spun așa, chiar mă leg de el, dar las funia lărguță.

— În lărgimea funiei intră tendința personajelor care vor să meargă câteodată pe un drum al lor, la asta mă refer, cu deviație de la planul inițial? Zic din experiența mea.

— Niciun personagiu nu m-a făcut vreodată atent c-ar vrea să meargă unde știe el. Pentru că n-are de unde să știe. Lărgimea funiei e ca destinul: se permit toane, se permite liberul arbitru, dar capătul drumului e cel

prestabilit. De aceea, vă spuneam, nu încep nimic până nu am imaginea finalului.

— Mi-ați mărturisit că sunteți un adept al scrisului diurn. Cum o porniți? O cafea, o tărie?

— Tărie, nu. Recunosc că sunt desuet. Recunosc și că scrisul seamănă mult cu tăria: te umpli și apoi le lași să lucreze în mod fericit. Cunosc confrați cu „arma de tărie", încercând să provoace scrisul prin transportul îngeresc al celeilalte. Când nu ia foc, rămâi în câștig cu etilismul. O gastrită străveche m-a ocrotit. Cafea, da.

— Țigări? E nevoie neapărat de un stimulent sau e doar un fel de ritual?

— Țigări, nu. Am fumat mult în studențiile mele și după aceea, dar mi-am dat seama că sunt lucruri care se ard. M-am lăsat perioade lungi și totul dura până mă blagoslovea Dumnezeu cu câte-o iubită cu acces la shop. Pentru Kent și Winston eram indulgent, reveneam. Pe urmă, la despărțiri, aveam spectrul Carpaților și mă lăsam iar, cu voință și cu pachetul desfăcut în bibliotecă. Ca să pot lua oricând, dar și să văd că pot să mă țin.

Cu scrisul m-am obișnuit tot ca o supunere matinală. Mă așez și scriu două fraze care le cheamă pe celelalte.

— Faza cu țigările la vedere ați folosit-o și în romanul Apa din cizme*. Corect?*

— Nu mai știu unde, dar am folosit-o. A fost experiența mea, am plătit din greu ca să ies la mal.

— Masochistă treabă. Cum naiba ați rezistat? Sunt fumător înrăit…

— Eram și mult mai tânăr.

— Cu ambiție mai multă, să înțeleg?

— Slăbiciune controlată.

— Vin primele două – trei fraze. Pe urmă scrieți ușor?

— Ușor, nu știu dacă-i cuvântul exact. Nu-mi vine să fluier când scriu. Senzația e că ești prins într-un flux; asta nu apasă dezagreabil. Oricum, nici computerul nu-i o invenție rea, șterg și refac foarte mult. Nu numai din motive de lexic; ritmul frazei etc.

— Mă refer la prima mână, nu la revenirile ulterioare. E o vervă în fraze.

— Deschid computerul cu vervă cu tot. Prima mână e scrisul unei zile de lucru. Las să treacă o noapte și revăd textul. Asta mă încălzește ca să continui. Când cartea e gata, o recitesc de vreo zece ori, până mi se face lehamite de ea. Dar de ce mă întrebați? Dacă află dușmanii că șterg și refac or să se apuce și ei. Nu-i păcat?

— Nu-i. Mai află tinerii ce și cum. Unde ține domnul Daneliuc gologanii talentului. Mai învață, primesc o motivație văzându-vă reușita din proză.

— Ce practic ar fi… Am auzit că Hemingway scria pe closet. Ce simplu! De ce nu s-or fi înmulțit romancierii?

— Chiar, de ce n-avem mai mulți romancieri? Raportat la țările occidentale.

— S-ar putea să țină de ontologic; epicul amplu să nu fie în naturelul acestei semințiii dunărene. Dar cred că e vorba și de o disciplină a narațiunii. Cine a reușit nu a scris niciodată „din pix“. Romanul se cere construit, cu fundație, cu structură de rezistență, cu linii de conflict complementar, cu variațiuni pe temă etc. Ca o lucrare muzicală. Dacă ai făcut rost de toate acestea, mai e nevoie de un fondist.

— Şi de un fund tare?

— De un alergător de fond. Dar nici fundul tare nu strică.

— Aveți un loc unde sunteți mai în elementul dumneavoastră ca să scrieți? Merge muzica, televizorul sau n-are voie să zboare decât musca moartă?

— Am locul numit „la loc“. Am avut și un câine, foarte onest, care avea și el locul lui. Când îi spuneam „la loc“, își băga coada între picioare și se ducea. Eu o fac neobligat. Poate să tune și să fulgere, nu-mi dăunează; pe platou înveți repede să lucrezi în cel mai suspect zgomot prietenos.

— Vă inspira prezența câinelui?

— O, da. N-am avut un prieten mai devotat. Dalmațian brun. Avea o intuiție senzațională. Când îmi făceam bagajele pentru vreun loc în țară, nu scăpam de el, aproape că se băga în valiză. Dacă aveam de plecat în străinătate, însă, și umpleam același geamantan, nu se mișca de „la loc“, mă privea trist și resemnat. Când sunam de undeva de afară, din America să zicem, de obicei dimineața, fusul orar, cu cinci minute înainte îmi trezea

soția și se culca lângă telefon. Îl luam pe platou și se învârtea pe-acolo, pentru că dalmațianul poate merge simultan în mai multe direcții. Când auzea „motor“, încremenea. Apare în câteva filme, și în *Proba,* și în *Glissando*, deoarece participa și la scrierea scenariului, și la filmări, și la montaj, și la mixaj, știa mai mult cinema decât mulți pe care i-am cunoscut.

— *Ce s-a întâmplat cu câinele? Eu am avut un Schnauzer uriaş negru.*

— A avut tot felul de necazuri. Sfârșitul a fost degradant și de neîndurat. Nu mi-am mai luat alt câine de atunci. Schnauzerul, da, e complet dement.

— *Scrieți zilnic?*

— Îmi propun. Mai și sar. Nu pot scrie în frig sau pe zăpușeală.

— *Lucrați doar la o singură carte odată?*

— Mie mi se pare obligatoriu, ca să fiu cu toate sinapsele și cu toți hormonii grămadă acolo. La fel și citesc. Există autori care fac comparații deplasate între cărți și femei. Sunt deplasate.

— *La ce vă referiți?*

— Glumeam. Există autori, vă spun sigur, care produc comparații ample între cărți și femei. Motiv pentru care se cred îndreptățiți a citi sau a scrie mai multe în mod simultan.

— *Citesc simultan, îmi fug ochii spre mai multe femei aproximativ în acelaşi timp, însă mă căznesc doar la un singur text când o comit. E bai?*

— Nu. Sunteți dibaci.

— *Scrieți dimineața, ați spus. La mine începe în jur de ora 6. Dumneavoastră?*

— Nici chiar așa. Cam de pe la ora zece, cum îi șade bine voinicului, după ce își asumă cafeaua. N-are nici o importanță ora sau ar trebui să nu aibă.

— *Eram curios. Nu e un voinic cu burta prea la soare?*

— Soarele e încă folositor.

— *Vă apasă biografia textele?*

— Desigur, dar o las să apese. Mi se pare un lucru util să-mi folosesc experiența în scris. Am câștigat-o cu greu, e cea mai bună cale spre adevăr. Specificitatea ei poate să definească și stilul. Nici nu mi-a trecut prin cap să

fac altfel. Determină stări premonitorii; finalul de la *A 11-a poruncă* voia să spună că la debarcarea unui dictator așteaptă undeva altul, cu nerăbdare și cu față umană. Filmam în „timpul“ Pieței Universității, dacă-și mai amintește cineva lucrul acela frumos. *Patul conjugal*, ceva mai târziu, amenința, printre altele, că ne pândea sărăcia în ciuda a două feluri de bani, lucru ce mi-a atras denunțări criticoide; fusese un *atentat* la democrație.

Alteori se prezintă lucruri mai sumbre… În seara când mi-am pierdut mama, lucram la *Ora lanti*. Ţin minte că am apucat să termina fraza „…știa că n-o va mai vedea niciodată“. Când am pus punctul, a sunat telefonul… În *Senatorul melcilor*, fratele eroinei intră în altercație cu niște țigani și sfârșește înjunghiat. La fel s-a întâmplat și cu actorul care-l interpreta, la plecarea spre casă, în tren. Bine, nu mi se întâmplă numai mie, știu că și altora, motivele nu pot fi cunoscute, dar te ia uneori cu fiori pe spate când scrii ceva ce n-ai dori să pățești.

— *Discutăm după reeditarea romanului* Pisica ruptă*. Am publicat în revista* Tribuna*, din Cluj, nr. 259, 16-30 iunie 2013, un text despre carte,* Mircea Daneliuc, provincialismul culturii române și ruperea pisicii *(cititorii îl găsesc în Addenda acestui volum). Cum revedeți* Pisica… *după anii scurşi? Cu ce sentimente?*

— E o carte proaspătă. Am un sentiment confortabil. Am și lucrat în ultima vreme pe ea, e revăzută, ba chiar am fost tentat să mă ocup și de cele care mi s-au întâmplat ulterior. Ar fi trebuit, însă, cel puțin alte două volume, așa că am renunțat în favoarea unui addendum. În rest, ticăloșii sunt cam aceiași, exceptându-i pe cei care au murit între timp. Se nasc, însă, alții, cu o viteză reconfortantă; patria se întărește. Ați băgat de seamă că supraviețuind unor nemernici, aceia mor numai după ce nu mai vor sau nu mai pot face rău? Bătrâni, bolnavi, amărâți de viața mizerabilă pe care au făcut-o altora sau înspăimântați de moarte și trăgându-se spre cele creștinești. Tot creștinește ierți și tu, căci nu mai e nimic de făcut. Dar în fosele septice ale mass-mediei de azi sunt miruiţi cu salivă ca și în cele de ieri. Mare Maestru de film, grăia responsabil un politician chel și păgubos, pe la televizor, la moartea unui regizor. În condițiile în care și calitatea de maestru, atunci când nu e dată din vârful brîstii cu slănina pe ziar, e un lucru care se concede foarte rar și numai printr-o conivență tacit răspândită. Mare

Maestru în artă nu există. Numai în altă parte, știa el ceva, dar nu știa bine. Sau poate știa și noi nu prea știm…

— *Pe ogoarele țărișoarei, ticăloșii se înmulțesc prin spori, ai zice. Ați amintit de iertare. Puteți să-i iertați dacă ei nu și-au cerut iertare? Eu, nu.*

— Vă aduceți aminte de Timur Lenk, cum îl plimba el pe Baiazid într-o cușcă și-și făcea pantofii pe cocoașa lui?… Alte timpuri. Astăzi, niște băieți ajung la putere pe spatele câtorva degerați, jurând că-și vor trosni predecesorii nemernici cu legea în cap. Dreptate până la capăt sau să moară mama lu' ăla care nu are cuvânt! După care, totul intră creștinește în normalitate ca să nu creăm precedente jenante. Dacă sari cu agerime pârleazul dintr-un sistem de putere în altul, te simți iertat de la sine.

— *Da, dar măcar să aibă soarta curvelor colaboraționiste din Franța postbelică… Prin* Pisica *articulați o temeinică ungere cu smoală și tăvălire în fulgi. E genul de carte lângă care realizezi că autorul crăpa dacă nu-i dădea de capăt. Mă înșel?*

— Mă tem că nu. Mi-a bruiat cariera la apariție. Şi acum se zbârlesc la ea cam același gen de blănoase.

— Pisica ruptă *a primit premiul ASPRO pe 1997, pentru debut literar. I s-a recunoscut valoarea. La ce zbârlituri vă referiți?*

— Că a luat premiul sau nu, n-a făcut-o nici mai bună, nici mai rea. Un premiu nu înseamnă nimic, e o invenție mediatică de a pune şi spumă în cadă. Nu te ajută la spălat, tot trebuie să pui mâna pe săpun. E mai valoroasă cu premiul acela? Calitatea e sau nu e.

La zbârliri criticastre mă refer, criticoizii sunt o specie veșnică. Băieții ăștia cu bacalaureatul spart trebuie să lase impresia că pot și ei una, alta…

— *Ce v-au reproșat? Romanul are calitate, cu sau fără premiu.*

— A, nici nu merită discuția. Se lipesc de mine prostănacii ca scuipații de trotuar…

— *Cred că a deranjat că i-ați transformat în personaje pe oameni în viață, Sergiu Nicolaescu e doar unul (trăia la apariția primei ediții), într-o încercare de demantelare a corupției din cinematografie. Dar care creator autentic este mulțumit?*

— Știu eu unul.

— …

— Un creator de ţară. Ţara arată ca el.

— *Sunteți într-o dispoziție ghiduşă, bag de seamă. „Când trăieşti într-o țară ce se căznește să-și distrugă cultura, cazi ușor în sentimentalismul solidarității cu orice disperare“, ați scris în* Pisica ruptă*. Romanul acesta e despre despărțirea de frică din disperare?*

— Sunt extrem de mulțumit, dragă prietene, tocmai am reușit să-mi scot ceva din ochi. Ce puțin ne trebuie ca să fim fericiţi!… Cât privește *Pisica*, da, corect, despre asta e vorba. Trebuie să fim îndrăzneți, deși nu folosește la nimic.

— *Mă întristează ce ziceți. Cum nu folosește la nimic? Câți nu vă apreciază și pentru curajul din perioada Ceaușescu?*

— Atunci, un scurt inventar… Prin ’83, dau în masă cu carnetul cel roșu ca să-l scot pe *Glissando* din boală. Ce-am pățit nu mai detaliez aici; câțiva bătrâni de pe lumea asta își mai amintesc. Am avut ideea cretină că pot sugera cum e să ai demnitate. Câți membri de partid erau pe vremea aia? Erau vreun milion și ceva, ca să nu zic mai mulți? Măcar jumătate dacă făceau ce-am făcut, eram departe, domnule Petria.

Bun, n-am obținut decât vidul numit și îngheț, cum spuneam, tăcere, niciun telefon de la vreun actor implicat în aceeași poveste, de la niciun coleg. Ba am constatat că mă și vorbeau, neputând să răspund. Se crede deștept, adică ce, suntem mai tâmpiți, e greu de aruncat cu carnetul? Vă provocasem într-un interviu anterior să numiți din amintire două persoane sau numai una care să fi făcut ceva similar. Când, în sfârșit, a ajuns pe ecran – un singur ecran –, s-au înghesuit la Patria, au spart niște geamuri, n-au priceput mare lucru și s-au retras în culcuș ca să vadă ce mi se-ntâmplă.

Prima revoluție din viața mea, primul reproș politic: aha, de aia ai făcut-o pe nebunul, ca să vii acum să ceri un post gras! Ştiai că se schimbă macazul… Urmat de primele bălăcăreli, pentru că democrația slobozește la gură. Urmat de alte bălăcăreli. Filmele românești se cumpără rar la televiziuni. Care credeți că sunt mai căutate, cele care s-au scârbit de linsori și cu ambiții de artă? Desigur că nu, pentru că sunt deprimante pentru popor; *celelalte,* le puteți vedea, *celelalte*… Oricum, dacă ajung să se

negocieze, prețul e minimal și același, frățește, pentru oricare din ele. E bun pân-aici?

Dar ce te faci dacă vine firesc și-o generație de puști care habar nu au ce-a fost cu moșii din comunism, lua-i-ar naiba cu pensiile și cu filmele lor de rahat, care put a Ceaușescu și-a Ceaușeasca. Ce interes ar avea să știe de ele, prinși cum sunt cu munca la bacalaureat? Am ajuns cu el la Veneția, într-un târziu. Şef de juriu, acolo, Eugen Ionesco… Era ocupat cu o expoziţie de pictură, intenţiona să treacă pe arte plastice. Mamă, am urlat interior, în sfârșit dreptate până la capăt! Ce credeți c-a zis el, în aceeași chestiune? România!… Uite un film ceaușist, a trimis și Ceaușescu ceva ca să se bage în seamă. N-am semne că l-ar fi vizionat.

Acum, spuneți-mi dumneavoastră, mai merită să facă cineva treaba asta la un caz de dictatură, ceva?

— *În decembrie 1989 mi-am riscat pielea, însă n-aș relua faza. Povestiți-mi mai pe larg, vă rog, întâlnirea cu Ionesco. Amintiți de ea și în* Pisica ruptă.

— Prea „pe larg“ nu pot, deoarece nu l-am văzut decât de vreo trei ori, în timp ce se plimba pe croazetă cu soția și fiica. Băi, ce noroc am, mă gândeam, Ionesco în juriu, a meritat absolut tot ce-am pățit… Dacă vă gândiți că m-am repezit ca să-l iau în brațe și să-i povestesc prin ce tocmai trecusem până să mă văd acolo cu el, am să vă dezamăgesc. N-am putut. Era șeful juriului, eu eram concurent, nu se făcea, puteam să-l pun într-o anumită situație. Ai fost un fraier, mi-a spus Pintilie după aceea, așa se face, toți facem la fel. Mă rog, ce-am îngăduit e că i-am permis lui Şirli să-i lase un afiș la hotel. Mult mai târziu am aflat ce gândea, în momentul acela mă iluzionam că-i flatat să aibă un competitor din România lui, aveam o presă excelentă la italieni, mă comparau cu Visconti. La final a apărut legiunea franceză cu madame Chirac, cu Jacques Lang etc., și palmaresul s-a tranșat cu rapiditate. Pe vremea aceea mai credeam în premii, ca formă de expresie sclipicioasă a valorii, bănuiam un juriu de specialiști, academicieni cel puțin. Eram unul dintre nătărăii a căror sămânță nu se stârpește și care nu știu că peste tot în galaxie juriile se compun din ratații profesiei, având în față, de ochii lumii, câte un nume mai sonor. Mult mai târziu am aflat și cum se poate cumpăra orice premiu și cum se negociază. Bine că mi s-a luat de pe suflet.

Nu înțeleg de ce nu s-a luat aici nici un Nobel pentru literatură. Cred că din lene.

Bun, ce-am pierdut? Intrăm în artă goluți, așa cum venim pe pământ; oricâte zorzoane și diamante de sticlă ar avea un film sau o carte, rămâne ce-a fost, rămâne cum este. La asta te uiți, asta citești, exemple de crăcănări între distincții și valoare certă nu dau, se văd destul de ușor. Am pierdut un premiu la Veneția, *so what*? Cu el eram mai forțos, eram altfel? Mai târziu, când am început să-mi fac un drum înspre Cannes – am scris în *Pisica* –, m-a blocat Marele Maestru direct din Senat. *So what*?! Nu mi-a păsat nici când, înaintea furtunii, Ion Traian Ştefănescu a trimis la Buftea o telegramă de felicitare pentru ce capodoperase ea la *Glissando*, lucru de care s-a lepădat precum Petru, la nici două săptămâni după aia. Ca și Mihnea Gheorghiu, care, văzând treaba asta, s-a grăbit și el cu premiul ACIN, să fie pe linie. A izbucnit, însă, zavera, și mi l-a retras. Tot ca să fie pe linie. Ce naiba-i un premiu?! După rrevoluțiune, a organizat o festivitate pentru a mi-l da înapoi. Era Libertate! Libertate, ne-libertate, am pretins, însă, scuze. Nu le-am auzit niciodată. N-a prezentat, l-am lăsat cum era.

— *Nu cred că ați fost fraier, cum zicea Pintilie, ci timid. Am impresia că sub masca de dur protejați cu atenție un timid*.

— Nici pomeneală, sunt mai dur ca orice. Ca duraluminiul.

— *Da, „de aici nici musca nu iese nefutată“, îmi vine în minte replica puștiului cu dizabilități din* Patul conjugal*, ha, ha, ha. Revenind la un ton mai cravatat, ce i-ați zice unui tânăr inteligent ca să citească* Pisica*?*

— Cum aș putea ști dacă-i tânăr? Mă rog, m-aș descurca. Dar cum să știu dacă-i inteligent sau doar tupeist? Băiete, îți plac pisicile?… Ce-ţi place la pisică mai mult şi mai mult?

Nu vreau să risc, nu spun nimănui nimic. Nu le place să citească, să moară proști!

— *De ce vă ariciți? Sunt destui pasionați de lectură, însă zăpăciți de torentul editorial și de ce cuvântă pontifii literari care au acaparat spațiul public.*

— Şi eu ce să fac? Dacă nu descoperi singur o carte, nu sunt totdeauna vinovați pontifii, dacă pontifi sunt și nu ciocli cu reputație. Exprimarea mea nu-i aricită, cum spuneți, lasă loc pentru toată lumea: cei care nu citesc vor

muri proști, spre deosebire de cei care o fac şi vor muri şi ei, înțelepți. Nu-i bine? Din nefericire, de predicatul frazei nu se poate face abstracție.

— *Citez un fragment din roman, despre înjurătura la români: „Glăsuirea noastră de mamă e patrimoniu național. Căci ce-i este mai la îndemână românului, mai conform filogenezei lui, decât să-ți aplice sancțiunea originii? N-ar trebui să am laşitatea de a evita noțiunea la care se gândește toată lumea, ar fi mai nimerit să las cuvântul în toată splendoarea, dar numai rostirea îi dă truculență, hârtia îl face trivial, scoate limba.(...) Regresiunea către sursă nu este numai un brutal act de repudiere, e mai cu seamă o invocare a neantului. Cu îndemnul, desigur, incestuos spre nimicnicie. Trimisul e împovărat cu blestemul de-a se chirci, de a-şi aduna mâinile la gură şi genunchii la piept, iar împuținat astfel să fie împins înapoi în tubul acela întunecos şi moale, unde o contiguitate umedă îi striveşte fața, mulându-se pe globii ochilor, proeminența nasului şi fragilitatea gurii, micindu-l, urâțindu-l, mai întâi homuncul, apoi embrion, pe urmă ou, pe urmă… văzduh. Harul magic şi izbăvitor al acestei lucrări – în ultimă instanță, spirituală – nu-i anulat decât de rutina agresivității cu care-i rostit.“ Magistral descris! Arta înjurăturii nu e, de fapt, un handicap, o amânare a trecerii la acțiune?*

— Nu se mai încurcă nimeni cu amânări, e *în loc de*. Trimiți la mamă și nu mai e nevoie să făptuiești. De o simplitate genială, cum îi șade bine acestui popor dăruit.

Viața socială, însă, a conspirat. Există situații cum ar fi, ca să luăm un exemplu, serviciul, unde ești obligat la acțiune, în ciuda unor îndemnuri sufletești potrivnice. Figura șefului asupritor intră în aceeași ordine de idei. Se procedează, atunci, prin aceeași adresare și obții circumstanța atenuantă că ai fi nevoit să lucrezi superficial și în mod neplăcut. Dacă înjurătura nu se produce în gând, faci impresia bună a unui spirit independent, *self-esteem*, băiat de băiat.

Mai este folositoare atunci când ești obligat a te deosebi de semenii tăi. Execuți o trimitere de tipul grupat și îți obții privilegiul de a depăși coloana pe linia de tramvai sau a-ți lăsa gunoaiele acolo unde îți este mai drag și mai drag de pe lume. Nu vă gândiți la ceva senzual, adică la însuși „portalul“, am în vedere grătarul de mici. Cel mai mult îmi pace să înjur obiectele atunci când dobândesc o viaţă personală inacceptabilă.

În funcție de intonație, înjurătura se poate încărca de valoare prin ea însăși, dacă o faci să sune cum n-a mai sunat în gură la nimeni. Artă pentru artă, o treabă din alea.

Nu pot să-mi explic, totuși, cum a ajuns în decursul istoriei a exprima și supremul admirativ. Exemplu: cutare e dat în pizda mă-sii!… Mai mult nu se poate.

— *Înjurăturile, curios, mi-au amintit de bancuri. Prin ele se umaniza și răul, înainte de 1989, se fâsâia tensiunea socială. Hăhăind ascultându-le, nu uitai că n-ai ulei, zahăr, făină și nici hârtie igienică?*

— Eu eram mai vicios; râdeam, mă simțeam parțial-color, ca televizorul, dar nu-mi venea să uit. Nici afară. După câte un scandal mai serios, puteam să mă cer unde voiam, îmi dădeau drumul. Am vrut cu *Glissando* la Veneția, am vrut cu *Iacob* la New York. M-au lăsat ca să-i las. La N.Y. am aplicat pentru o bursă Fulbright care mi-a prelungit șederea cu șase luni. Nu mă puteau întoarce cu forța, dar nici prin cap nu le trecea. Așteptau să-mi vină gândul cel bun. S-a aprobat bursa, au și răspândit zvonul în București că, așa nemernic cum mă arătasem în filme, am trădat și patria mamă. Pe mine, însă, mă ardea de ulei… Aveam rație lunară și mă rodea ideea că va începea în bucătăria vreunui miliţian. Ce poți să faci? M-am dus la un notar de-acolo, am plătit în dolari și mi-a eliberat o declarație cu timbru sec că cedez litrul de ulei unei domnișoare rămasă la mine-n apartament. Omul nu înțelegea nimic, se uita ca la un *bigfoot*, dar am scos banul și, când scoți banul, salut! Mai am și azi documentul.

— *Şi domnișoara a scos rația de ulei cedată în America?*

— Nu numai că a scos-o, dar a și depus-o în cămara apartamentului din care n-a mai plecat. Făcându-se ulterior și acte maritale. Şi ce tânăr eram și abia divorțat, n-aveam decât vreo patruzeci și ceva!…

Nu i-au făcut greutăți cu uleiul de soia, pentru că hârtia venea de la Licurici și inspira o stare statală de jenă. Pe asta am și contat.

— „*Prima senzație e asta: scufundarea într-o singurătate completă, de parcă ai sări noaptea de pe pod. Descoperi imediat că apa-i adâncă și rece și nimeni la mal; singur ai intrat, singur trebuie să ieși. Starea proastă devenea de-a dreptul grețoasă când îmi dădeam seama că «uitam de ce am venit», vorba aia. Ştiam că mi se pregătește ceva și toată ființa o simțeam*

încolțită, pândind. Cine a văzut vreodată un câine la ecarisaj pricepe despre ce vorbesc. Eram deja un animal. Or, eu făcusem ce făcusem ca să scap un film de la abator, asta trebuia să respir în fiecare secundă, pentru asta i-am provocat. Dacă tot am făcut-o, jocul trebuia condus de mine, în luciditate și nu în spaimă, pentru că frica te face cum te face. Deocamdată, teama era dușmanul principal, de ea trebuia să mă tem, nu de ei, și când am realizat asta, făcusem deja prima tranșee într-un câmp defensiv.“ E tot din Pisica ruptă*, din partea în care arătați cum v-ați depus carnetul de partid după* Glissando *în fața Suzanei Gâdea și vă gândeați la repercusiuni. Singurătatea celui neînregimentat e prinsă tulburător. Liviu Antonesei mi-a destăinuit că, într-un context asemănător, s-a considerat mort și așa nu mai avea ce să piardă. Apoi ați adăugat: „Orice eliberare de spaimă era o sfidare, ăsta era câștigul cel mare. Şi filmul, desigur,* filmul sau viața*!“ V-ați riscat viața pentru un film… Fanatism?*

— Ce fanatism?! Te apuci de un lucru și nu știi niciodată cum iese. Au fost oameni care au dispărut pur și simplu pentru că țineau un jurnal și să nu-mi spună nimeni că timpurile acelea nu s-ar putea întoarce cândva. Am văzut destule… Mi s-a întâmplat pe vremea când credeam că o operă de artă merită a fi salvată din labele lor, nu contează prețul, nu contează nimic. Azi, când sunt sigur că între *Glissando*, care m-a albit, și *Toamna bobocilor*, de pildă, e preferat al doilea la televiziuni pentru că e cu tineret, cu limbeli și cu agronomi dedicați, vă spun că m-am săturat să vorbesc despre cenzură, așa cum foștii deținuți politici nu mai vor să pomenească de foame și de turtoi. M-au descoperit, nu știu de ce, cenzurologul oficial. Eu și un regizorete care n-a avut de-a face cu cenzura în viața lui, dar, cuvântând des pe la Antena 3, s-a prefăcut recent în senator PNL, pe cale de consecință. Sâsâit. Îi cere demisia prin scrisori lui Băsescu, deschise, și ăla le dă – aţi ghicit – fix la spate. Cenzura nu pasionează pe nimeni, vă spun, nici măcar minoritatea care a fost hărtănită de politruci, iar pe cei care vin nici nu-i privește, nici nu-i excită, nici nu-i doare dorsal. Ceva ca echipa Steaua, care s-a chemat CCA. Şi, la urma urmei, cât ne afectează istoric holocaustul făcut de turci în Armenia, dar cinstit? Povestea cu fentarea sau sfidarea cenzurii e complementară într-o viață de creator. Dar a trecut în prim-plan, pe furiș. Hai să mai rămânem în analogie și să ne imaginăm că cineva intră în submersie pentru a aduce umanității nămol pentru oasele ei. Să-i dea

drumul la încheieturi, să n-o mai înțepe; Techirghiol, un fel de. În ce ar strânge omul materia aia? Într-un bidon, mă gândesc, nu m-am ocupat niciodată. Îl umple și vrea să urce cu el, cum să facă? E greu, îl trage îndărăt, plus acomodarea, apneea, bulele de azot în sânge și celelalte!… Ei bine, atenția celor de pe mal e doar pe urcare, pentru că are suspans. De bidon, li se aia. Dați-vă dracu' cu bidoanele voastre, de asta am eu timp acu'?! Înțelegeți? Hai, mai bine, să înfulecăm un hotdog.

— În carte e descrisă o întâlnire cu poetul Dorin Tudoran, atunci dizident. Povestiți-mi episodul cu șurubelnița.

— Păi, dacă e deja scris?… Mă deprimă să refac o narațiune. Chiar când am accidente cu computerul, scriu de la capăt, altfel, în altă matcă.

— Amândoi erați încolțiți. Mă interesa atmosfera dintre doi oameni, potențiale ținte, care au decis să se apere de securiști, la o adică, cu câte o șurubelniță. În naivitatea aceea, sper să nu vă jignească formularea, e condensată amarnic disperarea a doi intelectuali verticali. Tudoran era mai calm decât dumneavoastră?

— A fost o singură întâlnire, Tudoran era pe plecate în SUA, îi dăduseră pașaportul. Ştiam că are „necazuri", dar nu-l cunoscusem. Când m-am trezit cu telefonul, la început nu înțelegeam cu cine vorbesc, credeam că mă sună „băieții", tocmai făcusem treaba cu carnetul. Pentru tineret, ar trebui să specific că nu se inventaseră încă nici internetul, nici celularul. Mi-a dat o întâlnire în scurt, peste o jumătate de oră, la biserica Rusă. Îngrijorat la început, vă imaginați, nu eram sigur că vorbisem cu Tudoran. Putea fi o capcană, mă așteptam. Oricum, deși sfătuit să n-o fac, m-am hotărât să mă duc, chiar dacă aș fi dat peste Secu, și ce? Securiștii n-aveau de ce să mă cheme la Coada Calului, găseau ei cum să mă umfle. Surprinzător, se instala și un sentiment mai călduț, nu mai eram chiar singur de tot. În cazul în care Tudoran era Tudoran… Ajung, mă uit de jur-împrejur, nici urmă de Tudoran. Simțeam din fiecare mașină parcată cel puțin patru ochi. În sfârșit, apare și el, pesemne mă studiase de la distanță, să n-am vreo „codiță", chestii din astea. Ne uitam unul la altul cu ceva suspiciune. Ne-am dat mâna și nu m-am dumirit de ce a riscat, poate voise să le arate celor care îl talonau că treaba se întinde sau ca să vadă ce am în gușă, el știe. Sau poate i se părea și lui că-i prea singur. Oricum, avea deja aprobarea plecării și orice

pas greșit putea să-l întoarcă. Dar ce mai însemna pas greșit, dansu-i dans!… M-a întrebat de ce am făcut-o. I-am spus. Eu știam ce făcuse. Ai cu ce să te aperi? Cu ce să mă apăr? Aveam, probabil, o mină de începător. Zice, port o șurubelniță în buzunar… Măi, al dracu'! Pe urmă, m-am gândit: decât nimic, ce să ai? O șurubelniță e, totuși, ceva, dacă dau peste tine în gang sau dacă mi-arată vreun șiș… Ai început, zice, încearcă s-o duci. Atât. Pe urmă, ai grijă, noroc, noroc, el în SUA, eu la mine-n cartier. Am luat șurubelnița-n stea din trusa de scule.

— *Începând să publicați literatură, ce v-au spus colegii din cinematografie?*

— În afara unuia care a început să răcnească din Senat că detestă o „mâță", nu mi-a spus nimeni nimic. La cineaști se păstrează tăcerea. Ai un film la televizor, ai o lansare pe undeva, nu te deranjează nimeni cu telefonul, ca și cum ce s-a văzut nu există. Omerta. Sunt unii care își invită confrații la premiere; acolo n-au încotro, trebuie să dea ceva din ei care să nu-i angajeze, se apropie, iau autorul în brațe și-i șoptesc cu sinceritate: *te sărut*… Au tăcut, dar de lucrat au lucrat, totuși, câte ceva, pentru că a început brusc să-mi meargă prost rău. *Pisica ruptă* mi-a închis multe uși. E o cutumă, de ticăloși nu te-atingi, înțeleg până și guvernele noi. Ca atare, nici n-am știință câți au mai scris ce am scris. N-am exagerat, însă, cu nume reale, așa că puteau simula în voie că nu e vorba de ei. S-a strâns o cantitate de ură apreciabilă care se cerea defulată mai larg, așa că s-au îndreptat împotriva națiunii. Au nevoit, după puteri, să ne împărtășească din amintirile lor, astfel că, într-o țară fără conștiința trecutului, literatura memorialistică e singura care zburdă.

— *„N-ar fi prea fantezist să ne imaginăm că, dacă lucrurile vor continua în acelaşi ritm, va veni o vreme când Daneliuc va fi «omologat» nu drept un regizor care a şi scris, ci drept un scriitor care a făcut şi cinema!", a opinat Eugenia Vodă, anunțând apariția celui de-al doilea roman al dumneavoastră,* Marilena și câteva voluptăți*, devenit* Marilene *la reeditare. Iar șirul cărților a continuat în ritm de avalanșă. Vă deranjează ipoteza, chiar perspectiva?*

— Nu, am emis-o chiar eu.

— *De fapt, v-ați scris de la început scenariile filmelor, nu e chiar așa de mirare. Ce e* Marilene *în comparație cu* Pisica ruptă*?*

— N-am făcut numai scenarii. Am scris un mare număr de contestații, explicații, motivații procesuale, dări de seamă și apărări.

Cu *Marilene* am trecut la romanul ficțional. Auzisem că a scrie despre femeie e lucrul cel mai dificil. Am început cu asta și vă spun că-i plăcut.

— *Şi mie îmi place să scriu despre femei. De unde ipoteza cu greutatea?*

— Așa am auzit că se vaită scriitorii. Sau cei care scriu despre scriitori. Ar fi greu, adică, de prins inefabilul. Flaubert nu se plângea că-l apăsa oarece, reclama un gust prost în gură.

— *Cu siguranță, cei care nu se pricep la femei. Nu e cazul, nu?*

— Am sentimentul că-mi întindeți o cursă.

— *Nu. Sunt feciorelnic. Întrebam inocent.*

— Atunci, mulțumesc pentru cele cu care mă creditați; să trecem peste asta.

— *Dincolo de glumă și fondul macho pe care l-am provocat, chiar aveți personaje feminine complexe, puternice, în texte. Ţineți la ele?*

— Greu de spus dacă țin. Nu-mi sunt fiice, am avut relații narative principiale. Sunt invențiile mele, îmi aparțin.

— *Din* Marilene *au rezultat trei scenarii. E un record, cred. Cum așa?*

— Teoretic vorbind, atunci când se face o ecranizare se procedează prin omisiuni, amputări, pentru ca filmul rezultat să se înscrie în nouăzeci de minute sau cel mult o sută douăzeci. Nu numai că spectatorul s-a obișnuit cu duratele astea, netolerând depășiri, dar și cinematografele reclamă nevoia de a pune în succesiune patru spectacole pe zi. Ca atare, mulți scriitori, oricât ar dori să fie ecranizați, se opun să-și taie din carne. Putinţa de a-şi filma singuri romanele e rară. Intervin scenariștii, ființe nemiloase și creditate cu *know how*, dar nici ăștia nu-s mulți, pentru că muncești din greu la scenariu, fără a avea certitudinea că se va cumpăra și vei fi, nu-i așa, și plătit pentru asta. Atunci nu mai rămâne decât regizorul să facă treaba, dacă are puteri. Un scenariu bun se scrie mai anevoie decât un roman, pentru că totul e condiționat strict, nu poți evada din rigori, dialogul e foarte special,

iar rătăcirea imaginaţiei aproape stopată. Cu o frază ca asta am stârnit mânia unui critic timișorean. Nu se scrie din pix, poți avea fantezii, dar numai până te așezi la masa de scris. Începutul e ca la un sport de lupte, cauți de unde îl poți apuca. Asta nu înseamnă că e interzis a inventa în spiritul cărții, dar cu autorii în viață e greu. Poți aglutina, însă, din alte scrieri ale aceluiași, am făcut-o în *Glissando*, și în *Iacob*, și cu Creangă, și cu Săraru. Ultimul a ferfeniţit un exemplar și a încopciat mănunchiuri de pagini, gândindu-se că a dat de formula secvențelor. M-am apucat singur și a ieșit ceva care nu seamănă neam cu maniera narațiunii din *Nişte ţărani*. Dar e unul dintre cele mai bune filme pe care le-am făcut. Săraru nu l-a priceput și nu l-a recunoscut niciodată.

Acum, despre *Marilene*. Au ieșit trei filme, dar sunt sigur că pot să iasă mai multe, datorită construcției cărții. E împărțită în capitole care pot fi, fiecare, un microroman. Personajele sunt și nu sunt comune, întâmplările, la fel. Cu alte cuvinte, dacă se iscă vreo nevoie, se poate lua material de oriunde, cum se fac casele prin Ardeal, cu pietre de la romani. N-a fost mai complicat decât în alte situații.

— *Sunteţi mulţumit de* Marilene*?*

— Da.

— *Cum l-ați descrie în locul unui critic literar?*

— Îmi cereți lucruri pe care nu obișnuiesc să le fac.

— *De ce nu obișnuiți?*

— Nu obișnuiesc, pentru că sunt berbec. Numai găina cotcodăcește după ce ouă un ou. Berbecul trudește din greu, pe tăcute; turma e mare.

— *Mda. Însă în Românica nu riști să nu fii băgat în seamă dacă nu cotcodăcești?*

— Şi câte găini cunoașteți care au devenit vestite prin metoda sonoră? Şi pentru cât timp? Metoda dintotdeauna a fost haita. Dar găini în haită…

— *Criticul Marin Mincu a scris că „în* Marilena și câteva voluptăţi *(poate că titlul* Cele trei Marilene *ar fi fost mai inspirat!), Mircea Daneliuc aspiră la un salt calitativ; ca un adevărat romancier profesionist, el se hazardează acum temerar în forajul psihologic în conştiinţa feminină, metamorfozată într-o triplă Marilena ce ar însuma feminitatea arhetipală manifestată în*

cele trei stadii ale existenţei (tinereţe, maturitate, decrepitudine), adică în fiică, mamă şi bunică“. De aici v-a venit schimbarea numelui romanului în Marilene*?*

— Nu, sugestia lui Mincu pentru titlu, i-am spus-o, nu e tocmai inspirată. Pur și simplu, numele inițial mi s-a părut brusc prea comercial și, cu timpul, n-am mai putut să-l sufăr. Acum îl sufăr.

— *Mincu a prins însă exact cu feminitatea arhetipală, consider.*

— Da.

— Apa din cizme*, apărut în 2000, are un fir narativ mai lin. Rockerul, personajul principal al romanului, e construit după cineva cunoscut?*

— Dacă mă întrebați asta, înseamnă că l-ați și recunoscut… Da, a fost și intenția mea în momentul scrierii. Nu cred, totuși, c-ar fi bine să-l dezvălui; la lectură și cu un elementar *background* TV, e ușor de identificat. Omul e numai un model fizionomic și profesional, nu există vreo legătură cu biografia sa reală, epicul cărții e ficțional. Sunt și alte personaje recognoscibile acolo ca persoane reale.

Lucrul bizar e – în ordinea unei alte discuții – că eroul cărții face la un moment dat un transplant de rinichi donat de soție. Același lucru, cu mici deosebiri, i s-a întâmplat apoi și modelului real… De aceea, câteodată, ți-e și frică să scrii unele lucruri, ca și cum ar avea puterea să atragă ceva.

— *Exact. Transplant de ficat la cel real. Ați vorbit cu omul?*

— Am vorbit, dar niciodată despre carte. Bănuiesc că a fost făcut atent – e vocalistul unei trupe rock cunoscute –, dar n-am pomenit niciunul nimic. Deși nu e lezant, n-am intrat în viața lui intimă. Ce-am pus acolo e de la mine. A urmat după *Marilene*, dar în cu totul altă manieră. E o carte despre bărbat, de data aceasta. Acum vreo doi ani am scos din ea un scenariu, ar fi meritat să fie ecranizată. Fără tema chinezilor, însă; ieșea prea lung, cine a citit-o știe despre ce vorbesc. Oricum, așa va rămâne, am renunțat între timp la ideea de film.

— *Tema chinezilor care ocupă pe tăcute cu armata Europa, fără să tragă un foc de armă, este o ficțiune politică interesantă, ofertantă. De unde v-a venit?*

— E menționat în carte. Vă amintiți, probabil, bombardamentele acelea ticăloase asupra Belgradului. Într-un raid au lovit, din greșeală sau nu, și ambasada Chinei. S-a creat o problemă, clădirea și terenul de sub ea erau proprietate chineză. Cu alte cuvinte, o agresiune împotriva statului chinez, ceea ce complica rău lucrurile. Au mușamalizat, însă, rapid neplăcerea. La asta dacă adaugi că e chiar în mod nedeclarat prima economie a lumii, că e în stare să producă orice fel de marfă, că are sateliți, armament, aproape jumătate din Africa, cartiere chinezești peste tot și o rezervă de dolari mai serioasă decât există oriunde, SUA fiindu-i îndatorată în mod dureros, nu-ți trebuie multă imaginație ca să-ți dai seama că sunt greu de oprit. Toți, mari și mici, se bat ca să le intre în grații. Ați numărat câte premii la Cannes s-au dus înspre China în anii trecuți?

De altfel, dacă nu mă înșel, și Nostradamus avea o viziune despre problemă. Din când în când, cineva mai face o prorocire, nu sunt primul. Mie, „tema chinezilor“ mi-a adus naraţiunii un spor de umor. Aplic un umor necesar, țin foarte mult la asta.

— Nădăjduiesc să nu se întâmple ca și cu transplantul. Este posibilă o întoarcere la o dictatură de stânga, cum imaginați în roman?

— Eu nu mai nădăjduiesc mare lucru.

— Apa din cizme *ar merge de minune tradusă. Ați încercat?*

— Nu, și de altfel consider intraductibil ce scriu, limba română pe care o folosesc găseşte corespondențe cu dificultate. Mi-am dat seama când a trebuit să-mi traduc unele filme. Şi cine ar fi traducătorii aceia?…

— S-au terminat traducătorii?

— Nu, dar au învățat engleza sau altceva în România cu dicționarul lui Candrea. Sunt de ocolit. Se mai găsesc unii care au făcut oarecari stagii în străinătate, dar nu-s cu mult mai răsăriți. O limbă, cu subtilitățile ei, nu se prinde de tine într-o vacanță. Mie, pentru limba română, mi-au trebuit vreo cincizeci de ani. Am încercat de tot felul, vă spun, unii nu știau nici măcar concordanța. Pentru că trebuia să răzbesc cumva, îmi traduceam singur mâna finală. Idealul ar fi să găsești un străin nativ englez, de pildă, care să știe și românește la nivelul cărții. Nu există.

— *Mi-a plăcut foarte mult* Apa din cizme. *Ca și* Petru și Pavel*, romanul din 2003. Acestea sunt în topul preferințelor mele. Ce e asemănător și ce deosebește cele două volume?*

— Amândouă seamănă cu autorul, pare obligatoriu. Ce să le asemuiască? Cam ce?

Poate raportarea la o realitate verificabilă. Umorul? Amorul? Deși stilurile și construcțiile sunt vizibil diferite. Ar fi meritat să pot ecraniza povestea de dragoste din *Apa;* apa-i un element nebun, insidios şi crud. Spre deosebire, *Patru și Pavel* e ca un râu de peșteră. Am intrat puțin în politică pentru a o putea scrie, ca să mă uit de aproape la ei.

— *Personajele principale sunt artiști – rocker în* Apa*…, scriitor în* Petru și Pavel. *E multă nebunie, pasiune în ambele. Vă referiți la candidatura la Primăria Capitalei?*

— Da, la aceea.

— *Unele pagini, din cele două romane, în care descrieți umilința pe care-o înghite bărbatul îndrăgostit, sunt ca un capac deschis la un cazan cu aburi. De unde știința aceasta?*

— Sunt mai în vârstă ca dumneavoastră.

— *Sunteți credincios? V-ați rugat cu Rugăciunea Inimii, ca Petru Şesan din* Petru și Pavel*?*

— Așa cred. A fi credincios sau nu e o opțiune numai pentru atei. Ceilalți sunt tributari educației familiale, presiunii bisericii, sărăciei, disperării, lipsei de instrucție și semnelor prin care Divinitatea se manifestă. Spre deosebire de ei, liberul cugetător iese totdeauna în faţă, se consideră o persoană evoluată, acordând un credit apreciabil creierașului său de a deslușI adevărul, lucru ce duce la o îngăduitoare privire de sus. Deși și unul și altul orbecăiesc harnic, fiecare în întunericul lui.

Sunt credincios într-un fel care e în acord cu logica mea și pe care n-am să-l divulg, pentru că vine în coliziune cu dogma. Cu ani înainte, am fost și un practicant ceva mai dedicat, dar m-au alungat din biserică babele ortodoxe care vin nevorbite la slujbă, rătăcirile preoților, cupiditatea, pofta de avere și slavă a Prea-Fericirii. N-am băgat de seamă ca biserica să fi luat vreo poziție în problema jefuirii subsolului, a otrăvirii apelor, a reducerii

salariilor și a pensiilor sau măcar cu șomajul. Timp în care nu plătesc vreun impozit… Tac profitabil și vicios în fața zidirii Catedralei trufiei popești.

— *Antonio Patraș a rezumat echilibrat* Petru și Pavel*: „Personajul central al romanului este Petru Şesan, scriitor care, sub comunism, încearcă să se opună regimului totalitar printr-o vagă formă de disidenţă (cum a şi fost, în general, disidenţa scriitorilor noştri). Nefăcând concesii ideologice, i se interzice reprezentarea unei piese despre* Meşterul Manole*: «Construcţia nu se dărâma de la sine, ci o lucrau tovarăşii prost, pe principiul binecunoscut: merge şi aşa, ia mai slăbeşte-ne, ce meşter, toţi suntem meşteri!… Şi n-o zideau pe Ana, se îngropa el, Manole, în mortar, ca să nu se ţicnească, să nu se urce pe pereţi de nebun; se înfunda acolo sub cărămizi, îşi punea şi în cap. (…) Asta era toată piesa,* Manole zăvorâtul*…». Împrăştie apoi nişte manifeste, dar este prins şi, speriat de Securitate, părăsit de prieteni, exclus din viaţa literară, e nevoit să-şi câştige existenţa ca cizmar. După Revoluţie ajunge în prim-planul atenţiei publice, opera sa începe să fie studiată în şcoli. Tranziţia spre capitalism are însă neajunsurile ei – cărţile nu mai au căutare, scriitorii nu mai pot trăi doar din scris, vechii nomenclaturişti rămân la putere, adevărul nu mai interesează pe nimeni. Ca să poată supravieţui, deschide un butic, intră în politică şi e propus, datorită trecutului său «curat», candidat la Preşedinţie. Înainte de alegeri îşi cere de la CNSAS dosarul întocmit de Securitate şi află lucruri dezgustătoare care-l determină să plece în munţi, în sihăstrie, să renunţe la lume. Acolo se întâlneşte însă cu un monah, fost preot, fost turnător, care jucase un rol nefast în existenţa sa anterioară. Petru ştia asta din propriul său dosar, motivul autoexilului său fiind, se pare, acela că Eugenia, femeia cu care trăise alături atâţia ani, şi Magda, fiica ei, îl înşelaseră fără ruşine, profitând de credulitatea şi generozitatea lui (Eugenia cedase avansurilor unor inşi cu funcţii importante pe vremea lui Ceauşescu, fie pentru a-şi ajuta bărbatul, fie pentru obţinerea unor avantaje. Bigotă, se confesa apoi preotului-turnător. Magda, la vârsta curiozităţii şi neliniştilor sexuale, recursese la şantaj pentru a întreţine o relaţie simili-incestuoasă cu tatăl adoptiv, cu acceptul tacit al mamei, îngrozită de posibilitatea dezvăluirii propriilor fapte).“ În final, scriitorul își găsește mormântul în pagini, după cum reiese din carte. Credeți în lucrul ăsta, domnule Daneliuc?*

— „Doamne, lasă-mă să scriu“… e metafora exilului consimțit și a jertfei, nu o zăvorâre în cărți, cum a interpretat domnul de care vorbiți. Ar fi fost prea simplist. Eu însumi nu văd nimic nepotrivit să locuiesc în chiar țara din care m-am extras, cu condiția să nu mai am de-a face cu ea. Nu e nepotrivit nici să scriu, nici să mă uit la ea, de la oarecare distanță.

— *Am trecut intenționat peste* Strigoi fără țară*, romanul din 2001. E altceva între cele două amintite anterior. Care a fost resortul scrierii lui?*

— *Strigoi fără țară* e o carte mare, a spus după lectură un scriitor cunoscut, redactor la editura unde am publicat-o. Bănuiți-mă de orice, dar și eu cred la fel, ce să fac? E specială, e scrisă într-un fel aparte și are o temă puțin abordată între români, pentru că generațiile noastre n-au avut niciodată simțul istoriei și nici răbdare cu nimic. Pe la jumătatea petrecerii contingentului de creatori pe care l-au găsit, se plictisesc și îl repudiază tăcut, fără polemici. Odată cu catastrofele neamului.

Ideea cărții e, însă, rarisimă. Să fii priapic, chinuit în același timp în Gulag, ba să te și reîntorci de-acolo pe jos sau cum poți, cu pantalonii pocnind, mi se pare o mizã cu care te întâlnești o dată în viață. I-am făcut la puțin timp și scenariul, ar fi fost minunat să existe un *Doctor Jivago* românesc, dar din păcate e irealizabil. I-ar trebui un cineast tânăr și sănătos, care să se apuce de filmat în Vorkuta, acolo, la minus patruzeci de grade în frig, un regizor deștept care să priceapă tragismul acestei mari nedreptăți, filmând în Rusia, nu în Bărăgan, pe un buget de doi lei. Am avut o lungă documentare, cel mai șocat am fost de mărturisirea unui fost deținut care zicea că, morți fiind ei pentru cei de acasă, simțeau în gură gustul de cozonac, atunci când cineva, departe, în țară, le făcea vreo pomană.

— *Personajul principal e dublu năpăstuit – de istorie și fiziologic. Basarabean și priapic. Pușcăriaș pe ambele maluri ale Prutului. Nu ați fost cam sadic cu el?*

— Cam sadic? Cum? E prea mult c-am luat în considerare recursul la adevărul vital, literar vorbind, cu toate că modelul acestui personagiu s-a întâmplat să fie unchiul meu? Mi se pare că dimpotrivă, cele două feluri de nenorociri, una chiar tragic-hilară, se potențează una pe alta. Marchizul de Sade a fost mai puțin scriitor din cauza „sadismului“ său? Ce-i aia *sadic*, în literatură? E bai?

— Cum să fie bai? Pe Sade l-am citit din scoarță în scoarță. Ilie Hnat a fost considerat de Mircea Ghițulescu un Oedip creştin. Este?

— Da. Vreți o confidență? Episodul incestului nu era în planul inițial al cărții. Dar totul tindea ferm către asta, cuplul pe care-l făceau, abstinența, boala lui, și, într-o bună zi, s-a cerut pus în pagină. Asta m-a terminat. Nu ești sigur niciodată că ai suficientă experiență cu scrisul. Ai curaj? îmi ziceam. Nu știam dacă am. O dată aveam, o dată n-aveam, pentru că ar fi schimbat radical motivația narațiunii, cerea o fundamentare psihologică nouă. Trebuia să refac lucruri scrise deja. Am lăsat să treacă o noapte ca să-mi dau seama dacă mă ține cureaua.

— Vă obsedează tema incestului? E și în Petru și Pavel*, e și în* Strigoi…

— Sper că aveți o curiozitate de ordin strict literar. Sigur, în măsura în care mă interesează și priapismul și prietenia.

— Desigur, literar. Pe pagina de gardă a romanului, în afară de unchiul dumneavoastră, mai mulțumiți și altora. Ce rol au avut ei în scrierea cărții?

— Unchiul meu, evident, n-a mai putut primi mulțumirile mele. Alexandru cel Mare e Soljenițîn. Kok-Terek, în Asia Centrală, a fost locul domiciliului său obligatoriu. Serafim Saka e un scriitor moldovean care mi-a permis să mă documentez din ce adunase. Se laudă c-ar avea niște cireși foarte serioși.

— Romanul e ca o cărămidă pentru păstrarea memoriei. Deh, sună cam bombastic… E un strigăt subteran de durere. Şi totuşi n-a declanşat valurile de receptare pe care le-ar fi meritat. Care ar fi cauza?

— În primul rând, persoana mea. Așa cum știți, sunt receptat cu o discreție atentă.

Apoi, bicisnicia celor care trebuiau să-l semnaleze, fie și pentru morții despre care nu se scrie nimic pe la noi. Nu în ultimul rând, pentru că pământul Basarabiei e o ipocrizie națională care nu pricinuiește decât dureri codale.

— Îmi vine să spun că-mi bag p… în ea de treabă. Morții nu merită, dacă nu Daneliuc? Indiferența nu e criminală? Nu e ca o complicitate cu călăii?

— Ați văzut dumneavoastră o poziție oficială în sensul ăsta? Măcar de la Emil Constantinescu? Dimpotrivă, a consolidat tratatul cu Ucraina.

Antonescu e mai hulit decât în timpul vieții. Ţara asta seamănă cu o lămâie inepuizabilă.

— *N-am văzut. Citind, mintea mi-a fugit la* Ora 25 *a lui Constantin Virgil Gheorghiu. Şi mai târziu, documentându-mă, am aflat că și Mircea Ghițulescu a făcut legătura. V-ați gândit la conexiune?*

— Nu. E altceva. Acolo e destinul unui om distrus de război. Dincoace, e genocid. I-au ucis numai pentru că munceau câmpul și puteau supravieţui făcându-şi pâine.

— „*Fără a fi ceea ce se cheamă o apariție de vârf,* Ora lanti *rămâne totuși o compoziție inteligentă și acută, demnă de cartea de vizită a unui scriitor autentic", a conchis criticul Paul Cernat despre romanul apărut în 2007. Dur? Are sau n-are dreptate?*

— Părerea lui, ce să-i fac? Baricada lui. De altfel, nu citesc reviste literare.

— *Este un critic bine cotat. Nici eu nu consider* Ora lanti *la nivelul de excelență al celorlalte. V-am stricat ziua? De ce nu citiți reviste literare?*

— „Ajungă-i zilei răutatea ei"… Mai frunzăriţi-o o dată, când sunteţi relaxat. Nu-mi procur reviste literare, pentru că-mi fuge mintea la popi. Asist la slujbe tipărite, ascult manageri ai harului.

— *În prozele scurte din* Două spălări pe cap*, 2010,* Băiatul fără sprâncene*, 2012, e gheara leului. Cu tăietură chirurgicală, destule sunt de neuitat. De unde subiectele?*

— Stați puțin, n-ați citit cumva *Ora lanti* ceva mai grăbit? Se întâmplă. O să-mi spuneți că nu. Se întâmplă. Ați avut la îndemână și alte referințe critice? E lume care are și alte păreri. Oi fi vanitos?… Pentru mine nu înseamnă nimic când aud că cineva e bine cotat. Mi-e jenă, dar asta e. Mă întreb totdeauna cine-l cotează. Așa se nasc și coteriile. Îmi permit un sfat: nu citiți reviste literare, nu vă fac niciodată mai bun și măcar nu aflați ce se elucubrează.

Şi acum, despre proza scurtă… Subiectele ies din ce văd, din ce aud și din altele. Mi le notez. Când vine vremea, le ud puțin și mă uit dacă dau vreun lăstar. Ştiu, pare prozaic, dar e vorba de proză.

— *N-am veleități critice, v-am mărturisit ce mi-a venit. Nu-i exclus să greșesc. Sunteți iar atipic. Puțini se apucă de proză scurtă după romane. A*

fost un pariu cu sine?

— Nu. Nu mai știu ce pariu am făcut ultima dată și despre ce era vorba. Scriu nuvele ca să mă limpezesc. Am părerea că în proza scurtă e bine de intrat după ce ai scris roman. Te simți mai fixat în picioare. Dacă mă întrebați de ce, ați ghicit.

— O limpezire între romane, o ocupare a minții?

— O despărțire, să zicem. E o atmosferă în care ai orbecăit luni de zile, o manieră în care ai scris, personagii, nu te rupi plecând în concediu sau la pescuit, căci le cari după tine. Te pândește rutina, ai nevoie de-un antidot. Așa că mai începi o nuvelă, o piesă de teatru, te ții de nas și te scufunzi în alt loc. Lucrezi cu capul, scrii altfel, o igienă e bună.

— Însă nu e deloc mai lesne. Romanul permite balast, proza scurtă e neiertătoare. Orice greșeală e vizibilă. Şi vă iese. Are șanse povestirea și nuvela la noi?

— Aceeași ca și cultura cartofului. Când se va vinde, vor apărea și prozatorii scurți. Dar, din câte pot să-mi dau seama, se scrie preponderent scurt. A dat cineva o alarmă?

— E alarmă permanentă. Lecturând povestirea Băiatul fără sprâncene*, din volumul cu acelaşi nume, am început să mă scarpin insistent. Sunteți vinovat, domnule Daneliuc…*

— Da. A mai scris cineva c-a luat mâncărimi. Îmi place să aud lucrurile astea mai mult decât cele oftate de criticul dumneavoastră.

— Ha, ha, ha. Nu e al meu. Revenim la proze – cum Diavolul e ascuns în detalii, așa și farmecul acestor proze, absurde, groteşti, după viață. În România e dificil să rămâi în pană de subiecte la acest nivel…

— Vă mărturisesc că din cauza asta nu am lăsat-o. Când a venit vremea să emigrez, am făcut-o ca Iona, în burta ei. Mă poate scuipa afară, dar greu.

— Ciprian Măceşaru, un tânăr scriitor, despre Băiatul*…: „Nu s-a vorbit despre cartea asta şi tare mi-e teamă că nici nu se va vorbi prea mult despre ea. Altfel stăteau lucrurile dacă volumul era publicat la Polirom sau la Humanitas, ceea ce, evident, mă obligă să trag o concluzie neplăcută: în general, criticii noştri nu se prea obosesc să ia şi pulsul prozei româneşti publicate la alte edituri.* Băiatul fără sprâncene *este o excelentă carte de*

povestiri, scrisă cu mult nerv, tăioasă, chiar uşor cinică, dar viguroasă cât cuprinde, operă a unui prozator spectaculos, poate puţin prea veninos în condei, de unde senzaţia de lipsă de compasiune pe care o ai uneori. Mircea Daneliuc e un scriitor care are cerul gurii negru. Muşcă fără milă, stăpân pe mijloacele sale tehnice şi având conştiinţa artei pe care o propune“. E aproape exact ori exact?

— Domnul Măcești are simțurile bune. Am să-l caut în librării. Nu, nu-i exact. Cerul gurii mele e altfel, puteţi să vă uitaţi.

— Vă cred. „Privirea cinică din romane și filme, mizantropia, sarcasmul par în prozele scurte îmblânzite de o undă de compasiune cehoviană“ – Adriana Bittel despre cartea Două spălări pe cap*, însă considerația n-ar fi greșită nici la* Băiatul fără sprâncene*, mă gândesc, deși negreală e și aici, vorba lui Măcești. Da, Cehov…*

— Domnului Măcești i-am părut nemilos… Vedeți de ce nu citesc reviste literare? Revistele literare nu sunt pentru scriitori, sunt pentru oamenii culți. Oamenii culți, grație acestor publicații speciale, dobândesc o cultură indiscutabilă. Unui scriitor care citește un alt scriitor nu trebuie să-i spună nimeni ce vrea acela și cum face. Își dă seama din prima.

— Şi Cehov?

— Ce vreți să vă spun? Îmi testați capacitatea de modestie? Doamna Bittel a făcut o trimitere elegantă la o dimensiune larg asumată. E un fel de a investiga și atât, intră în aparatul critic de care tocmai vorbeam.

— E o înrudire şi cu anumiţi americani, aşi în genul scurt, Raymond Carver și John Cheever. Îi știți?

— Sigur, cu toate că nu văd înrudirea, am să vă spun și de ce, deși primul mi-e foarte drag. În culturile mici, dacă unui autor i se face trimitere spre Homer sau Ovidiu, atunci acela e terminat, se uită mai mult în oglindă decât la versul pe care tocmai l-a exalat. Criticii au nevoie de asocierile astea, pentru că fiecărui scriitor i se hărăzește un sertărel. Acest obiect de mobilier mental comunică cu altele din vecinătate, ca într-un *secretaire* Louis XV, pentru că, pe de o parte, nici un autore nu-i de capul lui, nu-i așa? Noi îi spunem ce e, trebuie să fi subtilizat el oarece de la alții, sau măcar să le simtă răsuflarea în ceafă. Pe de altă parte, fără o introducere hotărâtă în

contextul de influențe, nu ne-am considera băieți culți, când formăm critic lumea. De aceea, fiecare nevoitor al condeiului e pus în relație – că recunoaște sau nu – cu alți condeieri, dacă se poate, occidentali. Ţară mică și amărâtă… De cele mai multe ori, lucrul produce plăcere în artist, îi dă sentimentul că a atins un palier al desăvârșirii. N-are nici o legătură cu valoarea reală. Când presa inteligentă m-a comparat și pe mine cu Visconti, la Veneția, eram frecvent întrebat de aceeași dacă mă bucur enorm. Retorică mediatică, ce trebuia să fi făcut, să mă balonez ca Becali în Parlament, mai târziu, până-mi săreau nasturii de la cămașă? Kafka se ține de coate cu cineva? Iau un exemplu dintr-o cultură serioasă… Nu e nici Musil, nici Wagner. Sau Faulkner?

Acum, în legătură cu ce vorbeam mai devreme, ca să ne lămurim și cu Cehov; e mai bine sau nu dacă un scriitor e crudel ori compasional? Astea-s vorbe degeaba. Citești și vezi imediat dacă e ceva sau nu e. Poate există credința, admit, că literatura mai bună e cea care privește blajin către semeni. Nu sunt foarte sigur, nici foarte interesat. Ori tăios, ori plin de bunăvoință, lucrul despre care nu se vorbește, ceea ce mă stupefiază, este felul de umor pe care-l strecor între fraze, în lexic, în comportamente, astfel încât nu-mi pot imagina cititorul fără a sughița înveselit de trei, patru ori la un paragraf, cu emisfera parietală din dreapta. Dacă ce-am scris e individualizat de ceva, atunci asta este, vă rog să mă credeți, muncesc pentru el, pentru că este mântuitor. Nu ține de modestie, ține de stil. Există la fel în lectura lui Carver, la Cheever? Chiar nu se vede, sau închidem un ochi?…

— *V-aș ruga să-mi detaliați despre umorul textelor dumneavoastră…*

— *Mission impossible*! Cu umorul te naști, nu se transmite sau se comentează cu subtitrări. Prezenţa lui neuniformă e dovada că lumea încă evoluează.

— *E unul mai neobișnuit. V-aș calomnia dacă aș uza de cuvântul „obișnuit“ în legătură cu Mircea Daneliuc, nu?*

— N-am înțeles.

— *Adică e mai atipic, nu al râsului senin.*

— Nu, nu e. Nu fac literatură umoristică. Fără s-o privesc cu îngăduință. Literatura umoristică bună e literatură. A dispărut neașteptat de pe plaiuri,

se practică hăhăiala bârsană, de maimuțăreală. Crișan, Caragiu, Rădulescu s-ar simți stânjeniți.

— Cazul Ciomu, al medicului care a tăiat din greșeală penisul unui pacient, v-a inspirat o piesă de teatru. Nu v-a ajuns filmul, proza?

— Ciomu e unic pe lume! E greu de imaginat undeva un chirurg care cade pe gânduri în timpul ocupației și feliază meditativ din organ. Dacă aș fi scris despre asta sau aș fi făcut un film, lucrurile, oricât de nebune, ar fi fost luate convențional de către cititor/spectator, distrându-se odată cu progresul acțiunii. Teatrul e, însă, ceva mai special. Are o dimensiune a non-realismului, hazu-i mai mare. Mai ales că piesa-i absurdă, iar celelalte evenimente derivate sunt în aceeași cheie. M-am amuzat scriind-o.

— De ce teatru, un domeniu în care depindeți iar de diverși factori greu controlabili, ca în film? Buget, actori, regizor și alte cele.

— Dacă scrii teatru și nu ai în vedere o montare imediată, poți face abstracție de lucrurile astea. E doar plăcerea construcției dramaturgice, a scrisului.

— Fac pariu că o să scrieți și poezie. Pe un whisky băubil?

— Nu știu, v-am spus, nu cred. Cu poezia am început prin liceu, am lăsat-o, bine că n-am perseverat… La filo am fost coleg cu Cezar Ivănescu, scria foarte bine. Nu mai vorbește nimeni despre el.

— E o ocazie acum, aici.

— Cezar Ivănescu era un bărbat urât, dar frumos. Nu știi niciodată care-i gustul femeilor. Avea un ten tenebros și strabiza infernal, mai rău decât orice marinar de uscat. Cu toate acestea, se dădea încolțit de femei și nemilos, nu ierta. Și, totuși, s-a căsătorit de tânăr cu o femeie mai înaltă ca el, iar când, apoi, i-a murit, l-am văzut dărâmat. Avea ceva de golan bătăuș și amenința des cu asta, dar în relația cu mine s-a arătat simplu și delicat sufletește. Promitea și uita. Mi-a propus să mă publice undeva pe la Iași, unde conducea o editură, dar și-a reamintit peste câțiva ani, când deja o făcusem la alții. Avea o părere excelentă despre sine, se considera covârșit de talent. Și era. Histrionic, aparițiile de la televiziune erau un spectacol, când începea să se laude. Scria foarte bine, știau asta și dușmanii pe care-i avea. Recita cântat, nu știu cum. În studenție, se apucase de chitară și

zdrăngănea pe versurile personale. Voia să se facă bard și s-o șteargă din țară. „E singura metodă, amice!“

Cânta destul de așa și așa, cu vocea nu stătea foarte bine. A candidat, mi se pare, la președinția Uniunii, a adoptat copiii unui prieten decedat și i-a crescut cu afecțiune. N-ai fi crezut că-i capabil de asta, când îl vedeai. S-a mutat la mine-n cartier. Era sigur că Marin Preda fusese asasinat, ştia şi complicii. Pe urmă, am auzit că s-a dus la Bacău să-și facă o operație simplă, la un doctor prieten… L-ați cunoscut?

— E mult spus cunoscut. Am discutat vreo jumătate de oră prin anii ’90 la Uniunea Scriitorilor, eu fiind paralizat de emoție, tinerel. Îi apreciez poezia. E trăită, nu făcută. Cu cine din viața literară ați fost și sunteți în contact? Cei de pe aceeaşi lungime de undă.

— E o întrebare prea intimă. Orice aș spune, s-ar supăra mulți. O ocolim.

— Vă vine la uşă un tânăr şi vă mărturiseşte că vă admiră. Scrie, eventual vrea să regizeze. Dacă vă roagă, îl ajutați cu plăcere în abc-ul acestor ocupații, îi deschideți nişte uşi?

— Sună melodramatic, dar nu știu cum e, nu mi s-a întâmplat. De fiecare dată când m-au căutat a fost să le dau un job pe platou, să prindă un ban, ceea ce mi se pare alimentar și firesc. Totdeauna se declară gata să-mi trimită pe e-mail CV-ul. Când le spun că am făcut un pas lateral față de vechile mele preocupări cineaste, mă lasă în pace, nu mai trimit. Am dat curs de câteva ori și am adus în echipă absolvenți de regie. Totdeauna, fără excepție, m-au făcut să regret. Nici nu poți deschide uși la nimereală, pentru că e riscant pentru breaslă să-i mai adaugi un veleitar. Şi-i și greu de deschis, cinematografia a fost și este etern condusă de activiști, de ăștia depinzi.

Dar, acum serios, apropo de ce discutam, n-am avut ucenici, mă simt bine singur. Pentru solitudine trebuie vocație. Există milioane de popi, dar sihaștri, puțini. Izolarea, dacă nu e organizată în pușcărie, te ține la adăpost și devine, cu vremea, plăcută.

Despre viață, despre filme

— Născut în 7 aprilie 1943, la Hotin, România, azi în Ucraina. Scorul APGAR la spital?

— Domnule, eu m-am născut la nouă luni și ceva, am ieșit copt bine. Nu era cu APGAR. Am răcnit și eu ceva mai târziu, după câte am aflat.

— Poate n-ați vrut să vă nașteți, de ați trecut de nouă luni…

— Nu mai țin minte.

— Mama îmi zicea, în momentele mele de rebeliune, că parcă n-am vrut să ies pe lume, am primit APGAR 8, parcă intuiam că n-o să-mi convină peste ce dau. Nu are o semnificație dacă intrăm în labirintul interpretărilor?

— Nu știam că suntem așa de mulți care am pățit chestia asta. Putem face un partiduț și să trecem la jefuit.

— Îl facem, dar mai avem ce să jefuim?

— Totdeauna rămâne câte ceva, altfel s-ar desființa pluralismul.

— Cred că la Patriarhie ar merita dată lovitura, că acolo se face legătura cu Dumnezeu pe arginți.

— Argintul a cam ieșit din circuitul monetar. Se folosesc electroni.

— Când ați fost ultima oară la Hotin?

— Când m-am născut. La șase luni a trebuit să fug în codru, că veneau rușii.

— Apoi, familia dumneavoastră s-a mutat la Iași?

— Nu, a orbecăit prin Ardeal, cu serviciul de inginer de drumuri şi poduri al tatălui. Drumurile ne omoară! Întâi la Cluj, acolo au dat ungurii, și iarăși în codru: Sighișoara, Săcuieni, în cele din urmă Pitești, Câmpulung-Moldovenesc și abia de aici la Iași, ca să facem și-o facultate de viitor.

— *Care vă e prima amintire din copilărie?*

— O știam sigur, dar am început să uit.

— *Aveam doi ani, era la inundațiile din 1970, la Dej. Bunica mă ținea în brațe la geamul spălătorului blocului și vedeam, pe drumul acoperit de ape, butoaie și cotețe cu găini. Găinile erau albe și cotcodăceau înnebunite.*

— Nu-mi iese cu găinile, dar cineva spăla geamurile… Asta e. Cineva spăla nişte geamuri.

— *Vă amintiți de prietenii din pruncie, de până la intrarea în școală?*

— Domnule Petria, dumneavoastră vă amintiți întâmplări de acum patruzeci și trei de ani, când umblați în şpilhozeni. Îmi cereți, în același timp, să-mi amintesc lucruri din 1945?!… E corect? Da, ceva puștime mai țin minte, o evoc mai lărguț în *Marilene*, povestea cu sabia. Îmi mai amintesc, tot de pe atunci, cum l-au săltat pe tata ca dușman al poporului. Când mama îi pregătea vreun pachet, îi puneam semințe de dovleac, mi se părea cel mai bun lucru din lume.

— *Intenționam să vă întreb de cele două fragmente din roman. Mi-au rămas în memorie, intuiam că au fost trăite. De ce l-au arestat pe tata?*

— Studii în Belgia, Vocea Americii la radio…

— *Adică?*

— Adică l-a turnat un patriot că ascultă. Aștepta, probabil și el, să vină americanii, ce să facă? Când s-a aflat că, deși copil de țărani, a studiat în Occident, asta a pus capac. Sigur că era element dușmănos; fiu de chiaburi. S-a întors din pușcărie şi nu l-am auzit vorbind niciodată despre ce-a fost acolo.

— *Câți ani aveați la arestarea lui?*

— Vreo patru, cinci. A făcut șosele prin Bucovina, ar fi fost bun acum…

— *Unde stăteați atunci? Cum s-a descurcat mama?*

— În Câmpulung, ne dăduseră două camere deasupra Serviciului de Drumuri. Avea un pic de livadă, era o casă frumoasă, am amintiri plăcute. Am făcut o hernie la cinci ani, sărind de pe gard. M-a operat un doctor local, țin bine minte cum mă adormise cu cloroform şi m-am lăsat greu. Am probleme cu somnul.

Mama, cum se putea pe vremea aceea: cartelă la orice, mai de la rude, mai vânzând câte ceva…

— Eraţi la şcoală când a revenit tata. Fiu de fost deţinut. Colegii cum vă priveau, fiind cunoscut sadismul copiilor?

— Nu, a revenit înainte să intru la școală. N-au avut de ce să se lege, l-au anchetat vreo doi ani și i-au dat drumul, cu ceva interdicții. M-a scutit Dumnezeu de cele ce spuneți. Aproape imediat mi-au pus vioara-n mână. Ca să ne putem întreține, dacă se mai întâmpla ceva…

— Cârliguţe, bastonaşe, caligrafie, intrarea în şcoală. Tovarăşa învăţătoare. Elevul Daneliuc Mircea. Era afurisit puştiul?

— Domnule, cu excepția primelor zile, mie mi-a plăcut la „elementară“, pe cuvânt dacă nu! În primul rând, aveai uniformă și scăpai de şpilhozăni, o ținută de puști. Nu-i vorbă, și şpilhozănii mă scăpaseră de ceva mult mai rău: mama își dorise fetiță și cum n-am corespuns, m-a purtat până pe la doi ani și ceva în rochiță. Eram blondă cu bucle lungi, drapată în roz, bulănașe crețe și mă plimba în landou. Se aplecau tot felul de doamne, mă pișcau de obraz și făceau mu-mu-mu. Slavă Domnului c-a renunțat la timp, pentru că altfel cine știe ce ajungeam!

Doamna Ciupercovici ne bătea cu linia la palmă dacă ne hlizeam în bancă sau stricam aerul. Mi-a plăcut și „la colț“, uneori în genunchi. Astăzi nu ar fi de conceput una ca asta, îi dai peste bot și scoți directorul din învățământ, dar era altă democrație, era „populară“, cu toate că nu știam nimic despre tautologii. Îi păstrez o amintire duioasă, era bună la suflet, fiul ei petrecea în aceeași clasă și-l caftea mai rău ca pe toți. Cine o încasa declanșa un haz minunat. Ne punea să scriem tabla înmulțirii până la crampe în degete, așa se face că o știam ca pe apă și am știut-o, după aceea, mulți ani. În rest, apa Moldovei plină de păstrăvi, luncă, stația de montă de lângă gară, mingea de cârpă, joacă, joacă, băiete… Mă sărutam scurt în palmă și apoi puneam mâna pe câte o coleguță, trecând-o scurt la „pupate“. Ce fain era!…

În clasa a treia, spre durerea generală, a murit Stalin din cauză că era năduşit şi a băut apă rece, lucru cu care eram avertizaţi în fiecare zi de părinţi. Desenam, îmi plăcea să desenez şi-mi era ciudă că nu puteam să mă ating de trusa de culori Hardtmuth a tatei, ceva minunat, printre puţinele lucruri care îi rămăseseră de pe unde şcolise. Mai avea şi una Richter, plină de compasuri, balustruri şi trăgătoare, o ţinea într-o husă de catifea vişinie. N-am avut acces la ele decât foarte târziu. Dar, mai ales, avea o radieră moale şi albă cum nu mai văzusem la nimeni. Era încuiată, nu se găseau din astea-n comerţ. Un unchi a observat că ştergeam cu miez de pâine ce făceam eu pe-acolo şi hai în oraş să-ţi cumpăr o gumă. Nu vă pot spune ce bucurie am avut, o ţin minte şi azi! Radieră adevărată, dacă o lingeai la un colţ, smulgea şi hârtia. Aveam un penar la care trăgeai de capac, creioane şi toc, stilou n-aveam voie că ne strica scrisul. Ar trebui să-l vedeţi pe al meu…

În clasa întâi, m-am trezit la sfârşit cu un maldăr de cărţi, luasem premiu şi am fost extrem de mirat, pentru că nici nu ştiam că se dă. După aia, presiuni părinteşti să iau cărţuliile alea an după an, de mă sastisisem. Nu ştiu de ce aveau atâta nevoie de ele. Erau cărţi la biblioteca de pe Republicii, milioane, mi-au făcut şi permis de intrare. Am dus-o aşa, premiant, până-ntr-a şasea. În anul următor eram deja în urbe, la Iaşi; un oraş urât, mi s-a părut, dar mai mare decât Câmpulungul, şi unde m-am golănit.

— În ce fel golănit?

— În sensul că practica vieţii e tare, mai piano cu şcoala. În răstimpul când nu eram mutat disciplinar de la una la alta. Nu mai aveam nici livadă, nici luncă, două cămăruţe la bloc, obţinute de maică-mea printr-un gest hotărât cu arma albă – topor –, c-au vrut să ne scoată pentru un membru de Partid, noi nu eram. Nici apa Moldovei. Bahluiul, în schimb, o împuţiciune pe vremea aceea, o fosă septică rară. De ce-mi aduce aminte de Cinemagia, pe internet? În sfârşit, după un număr de ani ne-au aprobat telefon şi, mult mai târziu, un televizor Grigorescu alb-negru, mare bucurie de revelion. Dar nu vreau să vă povestesc toată viaţa, că nu pentru asta ne-am adunat. Am scris câte ceva despre ea, pe ici-colo. Mă gândesc la moartea lui Stalin, despre care tocmai vorbeam… De necrezut. Şi Stalin putea fi muritor! Toţi aveam să murim, venea un an 2000, îmi spunea un băiat care juca centru-stânga, şi-mi părea foarte rău c-o să mor, de neevitat, o intruziune

discreționară asupra existenței mele plăcute, nu știam mai nimic despre perversitatea dictaturii la comuniști, care îți ascultau telefonul și te pândeau de unde nici habar nu aveai.

— *Cum a fost la moartea lui Stalin?*

— Nu prea mai țin minte, în afară de faptul că orașul s-a făcut negru brusc, dădeau o muzică urâtă la difuzor și multă lume se făcea că bocește, cum am văzut peste un veac la nord-coreeni. Mulți vorbitori peste tot. Mama și tata nu discutau în casă despre această nenorocire, schimbau doar câte un zâmbet discret, optimist, aveam rude în frumoasa Siberie.

— *Ați amintit de mutări disciplinare.*

— Am vorbit, mi se pare, despre asta în *Marilene*, nimic extraordinar, am plesnit un pui de ștab care mă înjurase și s-a nimerit a fi rudă cu Primul-secretar, chiar un fiu. Așa am lăsat Liceul Național „Sadoveanu“, ambiția snoabă a mamei și am ajuns la „Negruzzi“, un local de cultură cu altă tradiție bună.

— *Aveați vreo poreclă? Dar părinții cum vă spuneau?*

— N-am avut. Mi se spunea: mă!

— *Năzdrăvăniile au cam început odată cu mișunarea hormonilor…*

— Care năzdrăvănii? Acelea?

— *Acelea și notele mai mici de la școală.*

— Hormonii s-au manifestat ceva mai devreme. A trebuit să-i testez personal o bună perioadă, până s-au arătat ca maturi. I-am scos în lume așa cum apar în *Prima pană* și în *Patul Conjugal*. N-am avut note mici. La școală mă țineam între 7 și 9. Chiar mult mai mult, uneori.

— *Şi fetele când au apărut apăsat?*

— Prima, la cinci ani, o Marilenă, vezi cartea, iar celelalte, eșalonat, cât apucam să mă ridic de la podea din iubiri.

— *Pe la aceeaşi vârstă a păţit-o şi Liviu Antonesei, prietenul nostru comun. Şi nu s-a simţit traumatizat.*

— Nici eu nu am fost. Totuși, eram ipotetic capabil de crimă ca să-i obțin o privire. Povestea cu sabia.

— *Te înfioară.*

— Copilării și cruzimi.

— *Dacă stau să mă gândesc, și eu m-am uitat sub chiloțașii unei colege de grădiniță. Nu mai știu care dintre noi a început, însă a fost în consens.*

— Eu, nu. Voiam doar să se uite spre mine.

— *Grav. Antonesei a fost înghesuit serios de o fată mai mare, eu cu colega de grădiniță, iar dumneavoastră cu încercarea disperată de captare a atenției…*

— Așa s-a nimerit. Fiecăruia i s-a nimerit bine. Cum am alunecat în discuția asta?

— *Am alunecat lin, ca viața. Părinții vă cocoloșeau?*

— Mult. Cocoloaşe mari. Ce palmă am luat eu de la mama, cu inelul, în cancelarie, după ce l-am mustrat pe secretarul cel mic!… Directoarea, complet isterică, nesatisfăcută, ar mai fi vrut de câteva ori: uitați-vă ce căutătură de criminal are, o să ajungă un scelerat! Poate c-avea dreptate, știu eu?… Erau părinți buni, dar nu cultivam sentimentalismul în familie. Îl găseam reciproc și tacit impudic. Tata prefera cureaua. Noi, frații, nu, din rațiuni evidente. Îmi explica la matematică, putea s-o facă și o noapte întreagă dacă vedea că nu-mi intră-n cap. În cele din urmă, mă făceam că am înțeles ca să pot să mă culc. Apăream la școală singurul cu tema făcută. Mă scotea la tablă. Alte curele care mă așteptau… N-am avut încotro, m-am mutat la umaniști. Respiraseră și ei ușurați când am terminat o facultate, eram pe picioarele mele. Atunci am prins momentul să le spun că mă duc să mă fac artist, încă cinci ani, de astă dată în alt oraș… Tata s-a clătinat în tăcere. Mama a dovedit o susținere și un devotament mai presus de orice. O luam de la capăt.

— *Frați?*

— Cred că ajunge, domnule Petria. Doi frați. Ingineri. Fără excese fraterne.

— *Ce să ajungă, cine umblă cu sentimentalisme? E despre viața dumneavoastră. În liceu ați avut conștiința că sunteți altfel?*

— Mă simt vinovat pentru viața mea. În liceu, da, dar nu mi-a folosit la nimic. Profesoara de rusă spunea: „vai de mine și de mine, Daneliuc, ce deștept ești, râzi acolo ca un prost!“. Aveam și conștiința că sunt un mare portar de fotbal, dar nu mă luau niciodată.

— *De ce vinovat?*

— Spuneați, fiind vorba de viața mea, că trebuie să continuăm în felul acesta. Viaţa mea e de vină.

— *De ce v-ați temut cel mai mult în școală?*

— De Colibaba. A fost un profesor de matematici excepțional. Degeaba se chinuia să-mi explice, l-am biruit: n-am înțeles nimic.

— *Întâmplarea cea mai înfricoșătoare din acea perioadă.*

— Dacă perioada acoperă și primele studii universitare, v-aș spune din prima: intrarea rușilor în Cehoslovacia. Nu prea își bătea nimeni capul cine e Secretarul General al Partidului, dar în ziua aceea a început să vorbească la radio cineva extrem de gângav și de rârâit. Toată ziua! Nu mai auzisem așa ceva. Parcă era sfârșitul lumii, iar lumea avea propensiuni temporar belicoase. Rușii masaseră la graniță tancuri, ăla hurduca limba română la difuzor și ieșeanul dădea cu basca în trotuar. După câteva zile s-au potolit.

Pe timpul liceului, în ultimele clase, coșmarul cel mare era neintrarea la facultate. Nu pentru toți. Copiii de origine sănătoasă intrau cu cinci sau cu chiar mai puțin. Fiii de intelectuali erau buba, le trebuia cel puțin un 9,50. Toți activiștii lui Ceaușescu, care au băgat România în ce au băgat-o, atunci s-au format, au fost contemporanii și chiar colegii mei. Așa se face că a trebuit să învăț la medicină de printr-a opta. După ce am memorat toate oasele, mușchii, toate pielițele, zemurile și pilozitățile, i-am informat pe ai mei că dacă nu mă fac actor, mă dau cu fundul de caldarâm. M-au înțeles. M-am dus, am picat și am fugit iar în codru, la facultatea de franțuzește, pentru că mă aștepta, rânjind, și armata. Nu știu nici astăzi cum am intrat, nu știam decât ce prinsesem la școală.

— *Ce vă tenta la actorie?*

— În actorie, dincolo de histrionism, vanități, superficialitate și fanfaronadă, există un lucru extrem de serios pe care puțini l-au putut. Ca o coborâre pe lanț în fântână. Acela.

— *Explicitați, vă rog.*

— M-ați întrebat ce m-a atras în profesie. Cred că v-am dat un răspuns. Motivațiile altora îmi sunt străine.

— *Răspuns ca un poem scurt, da. La ce ați aspirat?*

— Nu înțeleg întrebarea cu aspirația. La cea de dinainte am răspuns scurt, pentru c-am avut impresia că vreți să vorbesc despre vicii actoricești. Dacă voiați numai despre principiile actoriei, mai putem continua puțin. Bag samă că discuția profesională s-a terminat…

— *Ați aspirat să fiți cunoscut, să aveți femei frumoase și altele de genul acesta?*

— Sigur că intră și astea în calcul, mai ales când privești profesia de la distanță și suspini. Dacă intri în ea, apar alte lucruri care par mai importante, capacitatea de a fi competent, originalitatea etc. Notorietatea vine din asta. Ca și restul.

— *Atunci nu erați intrat în ea. Voiați să schimbați lumea, hai că folosesc o expresie cam demonetizată?!*

— Nu, domnule Petria, nu eram nici atunci prea naiv. Cine schimbă lumea în afară de bănci?

— *Lenin, Stalin, Hitler… Mai spun?*

— Ăștia să fi schimbat lumea? Atunci, de ce se străduiește Merkelușa atât?

— *Că mai e de schimbat. Un actor, un regizor, un scriitor nu schimbă măcar memoria lumii?*

— Încercați, poate sunteți mai norocos. Eu nu cred că schimbă ceva, n-am niciun exemplu, iar pentru memorie există tot felul de suferințe. Una dintre ele e indolența. Alta e că nu se învață nimic din trecut. Ăia pe care îi pomeniți au urâțit lumea și au subțiat-o. N-au făcut mai mult decât o bandă de braconieri care atacă o apă. După aia, un râu, dacă e lăsat în pace vreo câțiva ani, își revine. Ce-a schimbat Atilla, uite că-l evocă unii cu o privire duioasă?! A distrus Imperiul Roman, care era pe ducă oricum. Un factor de evoluție, nimic altceva.

— *Ați făcut sport în liceu și în facultate?*

— Nu cine știe ce. La Iași mă apucasem de călărie. Până m-a trântit și a trecut peste mine. La București – ceva judo. La judo ai de lovit cu brațul în saltea pentru a compensa căzătura. Într-o zi, m-am nimerit într-o margine și am dat cu sete în parchet. M-am lăsat.

— *Box?*

— Nu.

— *Antonesei a boxat. Şi eu.*

— Boxați între voi.

— *Vă mai întâlniți cu colegii de liceu?*

— Ei, aici am o problemă. N-am participat niciodată la întrunirile care se obișnuiesc. Numai ideea că aș fi putut asista la o numărătoare sinistră, câți au murit, câți au plecat, câți bolnavi și să-i văd că au îmbătrânit ca și mine, mă descuraja și inventam ceva să mă scuz. I-am lăsat să mă judece fiecare cum a dorit.

Şi mai e ceva… După terminarea liceului, am trecut zece ani prin facultăți, am făcut armata, mi-am muncit o carieră; niciodată n-am avut vreun semn că vreunul dintre ei era mort să mă vadă. Numai după cincizeci de ani… Nu prea e în regulă, totuși.

— *Nici eu n-am participat, însă m-am întâlnit cu unii colegi. Nu vă e dor, de unul sau doi dintre ei?*

— După ce-am terminat liceul, am mai fost pe la Iași. În timpul din urmă cu filme, cărți sau invitat la TV, deci eram ușor de găsit. Nu s-a produs nimic. Lucrul e bizar și nu e, nimeni nu păstrează intacte calitățile din copilărie, o dată la șapte ani, cel puțin, omul se schimbă și celular. N-am ce să reproșez nimănui, sper că nici alții mie. De ce-ar fi așa important? Mi-ar fi plăcut mai mult să-mi revăd câteva foste iubite, asta cu siguranță. Dar se ascund, nu se-arată, au familii, au curs anii peste oglinzile lor.

— *Ce credeați că e viața, ce credeți acum că este?*

— Ar trebui să dau o tură pe internet. Acolo circulă o mare colecție de cugetări proferate de filozoafe pensionate din bucătării. Pe vremuri, viața era ceva foarte lung și plăcut, cu fotbal la o portiță, cu înghețată, bălăceli și fătuci, un lucru stricat de posăceala celor bătrâni care te obligau la școală, la teme, la furculiță și la cuțit, la note de trecere, ca să nu ajungi ca și ei. Din

vigoarea voioasă de unde erai instalat puteai să-i disprețuiești cât pofteai, dar nu le dăuna foarte mult. Își vedeau de ce știau ei că-i bun, mai puțin să te-audă că le zici boșorogi sau babaci.

Acum, e ca la a doua jumătate din partea a patra a unei simfonii germane, *a cincea* să zicem. Se îmburdă pe neașteptate, dă semne că te sufocă în secunda ce vine, dar o ia iarăși *andante*, de jos, până la o nouă răvășire brutală care anunță finalul fără scăpare, cu alămuri, cu percuția toată, cu instrumentele înfierbântate gata, acum, se termină… te mai lasă… ca să cadă iarăși, nesperat, într-o liniștire prevestitoare de sfâșieri, mai ține ea cât mai ține și aștepți iar nesigur, cu sufletu-n gât, să se termine brusc, prin două-trei note ferme cu care neamțul măreț pune capăt.

— Şi, între cele două perspective, la o privire de evaluare, cum vă iese socoteala?

— Nu derivă una din alta și nici nu face nimeni o medie. Când e de plecat, ieși ca de la teatru, cu ultima impresie. Şi, datorită unor lecturi budiste și a unor ruși mari, am crezut multă vreme că dacă există vreo motivare pentru ceea ce trăim, aceasta e suferința. Ar exista, se zice, calea ca să te derobezi, foarte simplă, dar nimeni nu reușește. Pe urmă, îți zici, tot din cărți, bine și rău nu există, există numai evenimente aliniate sau nu cu confortul tău personal; ceea ce e rău pentru mine poate fi binele altuia. M-am străduit o vreme să mă încred, până mi-am spus că în materia asta n-ar fi rău de consultat și-un schilod… Dacă are altă părere? Poate că, totuși, suferința de-aici o fi având vreun folos într-o lume non-corporală, așa cum este eșecul: evolutiv-formativ. Mi-e frică numai să nu plecăm de-aici cu caracterul pe care l-am dobândit fiecare și să ne strângem la loc…

— Dacă era altul contextul, născut în America, ajuns la Hollywood, să zicem?

— Am avut putința să fac această alegere, dar filmele pe care le-am făcut aici nu le-aș fi făcut niciodată acolo. Şi aș fi rămas cu un gust: altă cenzură, alți bani, altă distracție. Lucrul bun, însă, e că dacă aș fi lucrat acolo, mi-ar fi văzut filmele și harnicul nostru popor.

— E un snobism că oamenii merg la filmele americane și mai puțin la cele românești?

— Snobismul e un factor derivat. Un film românesc, chiar bun, nu-i poate arăta vecinului decât ceea ce știe deja, dar n-a exprimat. Îmi spune ăsta ce știu? Filmul de tip Hollywood nu-i cere să exprime nimic, decât cuvântul „mișto“. Nu-i cere mai niciodată să pătrundă ceva, astfel încât cortexul lui nu e excitat decât de violență și scenografie. Există și filme americane profunde, care spun oarece despre om; le ocolește, de obicei. Aşa apare treptat și snobismul care-l face să disprețuiască din start orice-i autohton şi orice problemă serioasă, cea superficială ocupându-i disconfortul de a-și suporta existența timp de o oră și jumătate. Snobismul, un lucru similar disprețului de sine, face să citim firme ca: „medic stomatolog elvețian“, „calitate germană“ etc., chiar și cea bulgărească e mai căutată la o alegere.

— *Ceea ce e cunoscut nu oferă o evadare?*

— Hai să n-o numim evadare, să-l numim interes. Un spirit cultivat (cu efort, pentru că asimilarea culturii presupune o trudă), va găsi totdeauna plăcere în raportul artei cu realitatea (*vraisemblance*).

Spiritul necultivat dorește să rămână necultivat pentru că îi repugnă efortul acesta şi se simte bine cum e. Are satisfacții la nivel epidermic care îl liniștesc omenește, ba chiar îl pun în poziția de a disprețui la un altul orice demers spiritual. Eu aș clasifica nivelul cultural al unui popor după numărul de monumente/statui ale unor predecesori remarcabili aflate pe teritoriu la un moment dat.

— *Interesant. Şi cum stăm?*

— Păi, câte aveți în orașul dumneavoastră? Adăugați-le și pe cele de care vă amintiți în București, Bistrița și aiurea, comparați-le cu numărul celor întâlnite prin lume, pe unde ați umblat, și concluzia vine. Dacă ați colindat cu precădere pe la poli sau prin Serengeti, probabil că stăm excelent.

— *Avem diagnosticul. Ce-i de făcut ca să nu dea colțul pacientul? Sau chemăm popa?*

— Chemați Papa.

— *Azi, papa e Mircea Daneliuc, să ne imaginăm.*

— E o întrebare prea grea, mai trag o dată.

— *Taman pentru un om inteligent.*

— A, mai trag, totuși, o dată.

— Să revenim la perioada studenției. Ați intrat la filologie. Tot actoria, filmul erau în cap?

— Tot timpul. Am mituit secretara și mi-am scos actele prin anul trei ca să mă pice ăia la București. A trebuit să revin în apărare. Între timp, ajunsesem la un vârf de strălucitoare carieră ca amator.

— Ce fel de carieră?

— Eram mare ca amator.

— Azi scoateți din gură cuvintele mai anevoie decât un zgârcit banii din buzunar, văd. Eraţi într-o trupă de actori amatori? Regizaţi?

— Eram într-o trupă de teatru de amatori, la Iași. Actoriceam. Vă asigur că nu are nicio importanță, era numai surogatul cu care mă consolam, nechezolul.

— Ce are importanță din perioada aceea?

— Tinerețea.

— Iubirea?

— Ești tânăr ca să pierzi timpul? Tinerețea se spune că trece.

— Ce v-a rămas din frumusețea timpului ne-pierdut de atunci?

— Oricâtă bunăvoință aș avea, amintirile nu pot fi comunicate. Ele trăiesc într-un spațiu interior, privilegiat şi al meu. De îndată ce sunt scoase, devin în fapte. Apar seci, ofilite, chiar dacă uneori posedă umor. Numai relatările nu suferă în externalizări. Dar nu relatări mi-ați cerut.

— Relatări, ba da. Luați penseta în mână?

— Mă rog. Relatări catastrofice:

1. Elev de școală fiind, Daneliuc observă o sticlă de rom, destul de plinuță, pe dulapul unde maică-sa își ținea ingredientele pentru tratamente cosmetice. Se cațără pe un scaun, ia romul și trage o duşcă bărbătească din el. Pe urmă, cade în cur. Cercetări ulterioare au dovedit că era rezorcină. A fost tratat cu lapte, urgent. Unele tulburări gastro care l-au secondat în mod credincios toată viața sunt puse pe seama acestui eveniment.
2. Înaintea unei repetiții la *Privește înapoi cu mânie*, Daneliuc stătea cu fundul pe masă și cu picioarele pe un scaun tras lângă ea. Numai marile vedete se odihnesc în felul acesta, sau cu piciorul încrucișat, împins cu

detașare către bazin, așa cum se vede pe la televiziuni. De el se apropie Florin Tănase și Virgil Leahu, actori acum dispăruți dintre noi, dar tineri pe-atunci, și-i trag simultan și masă și scaun. Viitorul om de cultură cade pe noadă și urlă. Un anumit deranj lombar de care se plânge frecvent pare să-și aibă sursa în gestul acesta prietenesc. Alte scaune sau prești care i s-au tras mai târziu l-au tulburat în alt fel.

3. Proaspăt profesor de franțuzește, Daneliuc locuia în Copou. Are dispute ireconciliabile cu găzdoiul și hotărăște că e momentul mutării. Dar privirea îi cade pe sârma de cupru prin care aducționa curent în locuința-i modestă, conductor achiziționat prin eforturi bănești personale. Nu putea fi lăsat. Se urcă pe casă și trage de el. Era legat, însă, profesional. Se opintește mai îndârjit și o mare scuturătură îl trântește pe tablă, unde zace o vreme neprecizată. Se presupune că acest incident ar fi putut determina neînceperea activității culturale prin care s-a făcut remarcat.

— Prima dragoste-dragoste, nu cea din copilărie. Cum sună relatată?

— Daneliuc o iubea pe R. ca la balamuc. O iubea de se tăvălea în drum. Asta, pentru că acumulase un sac de frustrări, nu i s-a mărturisit niciodată, n-avea curajul. Avea, în schimb, bicicleta Carpați și sub aripa din față scrijelise cu o sulă numele sfânt al lui R. Cu cuiul nu s-a putut. Acolo a și ruginit mai întâi… Chiulea la ultima oră, se urca pe bicicleta R. și pedala ca nebunul prin oraș ca să-i iasă înainte lui R., ea fiind într-o clasă mai mică, ieșea mai devreme. Știa unde stă, știa tot, dar nu se putea da jos de pe vehiculul lui. Asta a dus din păcate la o atitudine arogantă a lui R., care, cu intuiția ei feminină incipientă, vedea cum stă treaba. Acest lucru nu conduce la intimitate. Nu e recomandat. În ziua în care a fost dat afară de la Naturale, cum se chema pe atunci, pentru că „se râdea“ fără răutate în bancă, omul a simțit că trebuie să-și înfrunte destinul. S-a dus la elevul de serviciu și i-a spus că R. e chemată la cancelarie, du-te în clasă la ea și anunț-o. Urma s-o urmărească de pe culoarul opus, prin fereastră, și să-i sară în față, doar ei doi pe etaj, ca să ne lămurim. Adunase curaj foarte mult, dar îl lăsă tocmai când avea mai multă nevoie. Nu putu și fata mergea nurlie către dezastru, până o găsi directoarea. Daneliuc a fost tuns în cap, eliminat și chemat cu părinții. Chilug, arăta foarte rău. O privea de la geamul clasei, în recreații. Nu se hârjonea cu băieții, gulerașul de la uniformă scrobit, cumintică. N-o lasă maică-sa, își spuse, intuind adevărul. Își adună iar

voința pentru a se duce la poștă și a trimite o anonimă către mama lui R. Am ceva să vă spun despre R.… Adică, dacă era curioasă: o iubesc cu maturitate, am intenții serioase, chestii din astea. Şi-i dădu întâlnire în parcul Teatrului Național, calculase cât face scrisoarea. Când veni ziua aia, nu se duse singur, mai luă pe unul cu el. Acolo, mama lui R., de mână cu R.… La asta nu se așteptase deloc. Cum să-i spui am intenții serioase de față cu R.?! Femeia părea și nervoasă, de parcă se aștepta să afle cine știe ce măgării despre fată. Stătură așa vreo zece minute și se uitau cum alea așteaptă. Te-ai arăta tuns zero ca prostul? Daneliuc se codea. Du-te tu și spune-i că eu… Da' tu ce cusur ai, eu le-am chemat? El nu, ăla nu, R. arată dintr-odată cu mâna spre ei, s-au zărit, dar doamna încă nu se urnea, voia să afle ce era de aflat. Până la urmă, cu regret: ne cărăm sau ce facem? Să nu ne ia de tâmpiți… Şi-au tăiat-o, lăsându-le în dubiu și-n anxietate. Nici fata, nici mama n-au primit niciodată o explicație clară, ci numai semnul unei lașități dezgustătoare care te poate vindeca de amor și de tot, pe sistemul: „n-are contează ce-a fost odată, iubirea trebuie schimbată!".

Ştiu că fac figură de papagal, ce să fac? M-am răzbunat în alte ocazii.

— *Era în liceu?*

— Sugerați că mai târziu aș fi fost capabil de aceleași prostii? M-am mai evaluat între timp.

— *Ha, ha, ha. Apoi a urmat amorul frust sau cu mizanscenă teatrală (lumânări, şampanie şi alte cele)? În studenție.*

— Nu-mi amintesc.

— *Cum să vă cred? Vi s-a șters studenția din memorie?*

— „Crede și nu cerceta" a fost un îndemn rezonabil.

— *Sunt un credincios pios de pios. OK. Tot despre studenția de la filo. De ce profesori vă aduceți aminte? Cu plăcere, cu neplăcere.*

— Alexandru Dima. A predat ulterior *Literatura universală* și la Universitatea din București. Am o amintire respectuoasă pentru ce carte știa. Plăcere sau neplăcere nu știu, n-am fost foarte apropiați, el era mai preocupat de o colegă de grupă. N-am cultivat relații de ucenicie cu nimeni, îmi făceam treaba și eram cu mintea la teatru.

— N-ați vrut ucenic. Azi, nu vreți ucenici?

— N-am avut ucenici, nici emuli. Epigoni. Așa a fost viața.

— Nu epigoni. Fii spirituali. Nu vă pare rău?

— Să-mi pară rău? De ce să-mi pară rău? Credeți-mă, știu bine ce-i un epigon. Până să mă căptușesc cu ai mei, am mai văzut pe ici-colo. De fapt, nici nu se ascund. Ochi să ai.

— Nicio secundă nu m-am îndoit că știți. Dar așa, nu vă țiuie urechile de singurătate?

— Nu, ascult muzică. Singurătatea e un lucru bun, iei cunoștință de tine. Numai singurătatea e creativă. Și, oricum ar fi, te deprinzi.

— E ca a maratonistului, singurătatea. La facultate simțeați apartenența la o generație, la o acțiune comună?

— Nu.

— După terminarea filologiei, cât timp ați lucrat ca profesor?

— Mai puțin de un an. Picasem la Regie și am intrat suplinitor la două licee din Iași.

— S-a sedimentat ceva de acolo?

— Adică, dacă m-am ales cu ceva? Nu, a fost o tortură. Așteptam să sune mai impacient decât clasa.

N-am chemare pentru apostolatul didactic. Mă plictisea îngrozitor. Pândeam sesiunea din toamnă la facultatea de genii.

— Vă admir și vă invidiez pentru tenacitate. Și ați intrat la actorie?

— Nu, la actorie am dat examen în două rânduri. La regie, de trei ori. Am terminat-o cu actoria când, înainte de examen, m-a luat Moni Ghelerter, regizor de teatru și profesor, să facem câțiva pași pe trotuar. Drăguță, zice, ai putea să intri, dar ar fi păcat. N-ai să faci carieră. Nouă ne trebuie băieți înalți, solizi, frumoși, așa ca Florin Piersic. Îl știi pe Florin Piersic? Așa ca el avem nevoie… Poate ai să faci critică, poate ai să scrii teatru, dar actorie nu te sfătuiesc. Tot eram pe-acolo, m-am prezentat la examen și m-a picat. Bine mi-a făcut! Văzută din interior, actoria e o profesie dubioasă. Hai, nu dubioasă, că poate se supără cineva. Paradoxală. Cuvântul ăsta are un ingredient totdeauna flatant. Paradoxală.

Din nefericire, actoria este o profesiune lipsită de demnitate. Pentru că aici, în Procuromânia, nu există valoare decât ce rezultă din mintea decidenților de valori de pe la televiziuni, actorul nu-și poate câștiga un statut. E nevoit să aplece spinarea cam peste tot, la directorul teatrului, la regizor, la cronicar, la agentul de casting, la public, să fie drăguț, „să las de la mine“, nu mă costă aproape nimic, o rugăminte, o glumă, un semese, o masă, un mărțișor, uneori și un plicușor derivat de la onorariu. Depind, săracii, de prea multă lume. Dar totdeauna în aparteu, cu discreție maximală, niciodată în grup, pentru că țin la imagine. Ați putea crede că doar cei neînsemnați. Are să vă surprindă. Cei considerați mari apasă și ei din când în când pe pedală, n-au încotro. Logoreea, nevoia de a fi în centrul atenției, debitarea incontinentă de bancuri în public, tot din spinarea pliată se trag. Dar și dintr-o vanitate ce frizează uneori paranoia! Aici e paradoxul de care vorbeam. Pot fi simultan și umili, și orgolioși. Sunt morți să fie recunoscuți de negustorese în piața de zarzavat, au un apetit enorm pentru aprecieri și orice vorbă nesocotită amintind un cusur îi aruncă în deznădejde, le strică ziua și viața pe o săptămână.

La fel e și la regizori, și la scriitori. Era bancul ăla… Intră un actor în cabina unui coleg la sfârșitul spectacolului: Băi, tată, mare ești! Ştii cum arătai în actul întâi cu jobenul și fularul alb, desfăcut? Supeerb! Mureau alea-n sală, una plângea. Ei, taci… Dacă-ți spun? Şi-n actul doi, când ea e în balansoar și tu te așezi în genunchi și-i iei mâna ca s-o săruți, aveai o privire de nu puteai s-o suporți. Dureros! Eram în culise și-am întors capul, nu mai puteam să mă uit. În sală, demență! Vorbești serios?… Ce dracu’, bre? Şi-n final, știi cum ești în final?, când ea e întinsă pe jos, cu pistolul în mână, și vii cu pasul acela al tău, te descoperi încet de îngheață sala, nenorocire, când îi iei capu-n palme și o mângâi pe păr, băi, am crezut că înnebunim! Zău? Maistre, mă bucur că ți-a plăcut. Mi-a plăcut de-am murit! Eu cum am fost?…

Maistre, la toți. Şi năvală pe film. Pentru că teatrul e trecător, cinematografia e mai perenă! Acceptă rar roluri mari. Decât un rol principal cu care să stai încurcat timp de un an și ceva, mai bine șapte apariții în șapte producții, pecuniar ieși mai bine. Şi în teatru e greu. Există câteva metode de a învăța un text, dar de regulă îl buchisesc sau așteaptă să le intre de la sine în cap pe la repetiții. Ai putea crede că unde se hrănesc cu Shakespeare și jăratec au numai lumină în ochi și pe buze. Stai de vorbă cu ei. S-a

terminat un spectacol, uită harnic orice ca să facă loc rapid la ce va să vină. Altfel, nici n-ar putea să profeseze. Sunt unii mai avantajați de fizic sau voce, cei care iau de obicei eroul central. Astfel își consolidează ideea că ar fi actori mari, căci nu rezultă că ești important dacă faci o creație adevărată din viața unui personaj amărât. Trebuie să fie o personalitate ceva, Lincoln, Hamlet sau Robespierre. Numai ăștia îți fac reputația. Cu toate că am cunoscut destui care s-au făcut după asta și directori în teatru și miniștri sau demnitari și n-au lăsat în amintire o boabă, o scenă minoră din toți hamleții lor și spartaci. Nu sunt decât un inventar sec de roluri, viața de scenă prin care-au trecut – un CV. La film tocesc rolul, acolo, la cadru, când e chemat la aparat deschide un sertăraș – au sertare în cap – și scot rapid o mâhnire, o consolare, o indignare, după caz, cum se cere. Mi-au fost foarte dragi, am lucrat cu vreo câteva zeci, pentru că priceperea și experiența cu care vin către film nu valorează aproape nimic. Începe școlirea de la început. Pe unii i-am debutat, pe alți i-am scos din prăfăraia provincială, mă bucur că am putut, dar totu-i să nu afle că mai ai și alte planuri în viață decât persoanele lor răspânditoare de haz. Atunci dispar, se fac nevăzuți, îi vezi jucând în alte hore, cu sârguința testată. N-am prieteni actori, nu mi-a mers. Cine are? Mai sunt doi care-mi dau semeseuri ornamentale de sărbători, „fie ca lumina…“, alea.

— *M-ați cam lăsat fără cuvinte… Cine-s cei doi?*

— Doi actori. Nu foarte reputați.

— *Actoria – paradoxală, dar regia?*

— Nici asta n-o duce prea bine. Poți amâna cu îndoitul spinării, dar nu-ți aduce prea curând fericirea. Treaba e că economia de piatră a inventat concursul de scenarii jurizat de ratații profesiei, de scriitori famelici și criticoizi compulsivi. Astfel, intri în horă, oricine ai fi, orice ai făcut, alături de debutanți, veleitari și, ce e mai rău, alături de oricine prezintă un dosar cu ceva scenărel; nu-l întreabă nimeni de studii regizorale. Amantul unei subsecretărese de stat de la Ministerul Culturii a umflat până acum aprobarea la vreo șapte proiecte: miliarde. A făcut șapte rahaturi care nu se pot viziona, omul nu e sigur că are bacalaureatul, iar statul român se preface că e statul bulgar, nu-l privește, ridică din umeri.

Jurizarea se petrece ca peste tot: oamenii nu sunt convinşi nici ei că pot înțelege scriitura de cinema, dar au de luat un pitac și principiul e cine împinge mai tare. Să zicem că prin hazard ești selecționat. Scenariul ajunge la un „producător“ autohton, făcut iarăși din fitecine. Nu i se cere decât o foaie A4 pe care să scrie că vrea să producă și că are în bancă un cont, poate fi și ficţiune. Omul ăsta, care întâi devine mai arogant decât o fiică de președinte, prezintă un proiect de buget. Să zicem: 100 de lei, luăm un exemplu. Activiștii de la CNC îi dau 50 de lei, cu îndemnul legal de a completa restul din surse private. Tipul se bucură, își ia un angajament și palmează 25 din 50. Cu restul de 25 se face filmul despre care vorbim. La final își ia un „auditor“ și auditează ca toată lumea să fie plăcut-mulțumită. Toți știu treaba asta, și organul erect de control.

— Scriitorul e mai fericit?

— Scriitorul, bietul, e fericit de tot. E prea-fericit. Scrie fără buget, virtual, rareori pe hârtie. Cei bătrâni sunt deprinși de mult timp cu postul extrem, împingând spre prosperitate câțiva editori care se plâng că nu vând nimic. Mănâncă puțin și scriu mult. Mai și beau. Uneori, caută un regizor ca să-i ecranizeze și intră astfel în karma nefericirii.

— Apropo, cât ați câștigat din literatură?

— Aveți o dispoziție veselă? Cam două, trei plinuri de carburant, când motorina era mai ieftină. Acum, din drepturile de autor, îmi iau câteva cărți, tot de la ei. În felul acesta or să mă disprețuiască toți cititorii.

— Încercăm să mai scăpăm de căldura asta toridă de iulie prin umor, nu? Şi cititorii știu cum stă treaba. M-aș întoarce la perioada studenției, că am cam divagat. Cine v-au fost colegi la regie?

— Ion Dade Moisescu, Ion Moldovan, Maria Ruseva, Mariana Mardale, Elefterie Voiculescu.

Nu cred că-i cunoașteți. Voiculescu a făcut un film, *Fata morgana*, și a scris câteva cărți. Restul n-au profesat, cu excepția bulgăroaicei care, după o experiență cu un lungmetraj în Bulgaria ei, a trecut o vreme pe documentar.

— Ca să înțeleagă și cititorii tineri. Atâția eraţi în an? Se făcea Regie de Teatru și Film la un loc?

— Nu, asta era clasa de Regie de Film.

— *La Actorie și Regie de Teatru cine erau în același an?*

— S-ar putea să confund, dar nu mult.

Regie: Dan Micu, Andrei Belgrader, Gh. Goange Marinescu, Alexa Visarion, Al. Tocilescu, Tudor Mărăscu, Iulian Vișa.

Actorie: Mircea Diaconu, Florin Zamfirescu, Ioana Crăciunescu, Gelu Colceag, Răducu Ițcuș.

— *Nume importante. Care se credea atunci mai cu stea în frunte?*

— Fiecare. Nu-i greu.

— *La câți ani ați intrat la regie? Cine v-au fost profesori?*

— Parcă la 24…

Profesori: Kramer, Antonioni, Fellini, Visconti, Bergman, Forman, Resnais. Maeștri buni. Exista o revistă, *Cahiers du Cinéma*. Publica scenarii și biblioteca institutului era abonată. Vedeam filmul, bibliotecă – citeam scenariul și mai vedeam filmul o dată sau de câte ori puteam. Nu exista video sau DVD. Trebuia să țin minte ce îmi atrăsese atenția, ca să pot observa detaliat.

La București, eram în clasa lui Mircea Drăgan, când avea timp de școală, pentru că era în perioada când filma mult: *Columna*, *BD-uri*… Ne petreceam viața cu un asistent de treabă și cu Aneste Petrescu și George Littera, la teoretice. Drăgan avea partea bună că nu-i plăceau scenariile mele pentru examen și le respingea repetat. În timp ce un coleg trudea la unul singur, eu trebuia să încerc cu vreo zece. Așa am învățat să le scriu.

Credeți că interesează pe cineva treburile astea sau îmi cereți să povestesc că tot e cald afară?

— *Dacă nu oameni, s-or afla măcar niște extraterestre curioase. Ce așteptați de la film în acei ani?*

— A fost o posibilitate care s-a stins. Era o răspântie. Pe de o parte, cei pe care i-am amintit împingeau filmul către o zonă subtilă a incursiunilor de ordin psihologic, experimente strălucitoare. Ce promisiune minunată era!… De cealaltă parte – filmul gen Hollywood. Încă n-avea cruzimea de azi. Credeam că dacă nu va sucomba interesului pentru prima cărare, cel puțin vor coabita, vorba aia. Nici o coabitare nu duce la ceva bun. S-a întâmplat

exact ce s-a întâmplat peste tot în cultură sau în inventică, atunci când cineva e pornit să facă repede bani și e deranjat de fraieri entuziaști. Îi anihilează. Filmul de azi se trage din timpul acela, pe relaţia Hollywood, cum se spune la CFR. Eu n-am mai călcat de mult într-o sală de cinema și oricâte canale aș avea la televizor, tot sunt prea puține ca să găsesc ceva onorabil.

Nu mai vorbiți de extratereștri, căci nu știți ce viață anostă îndură.

— Parcă erau vremuri cu infuzii de poezie și ideatice peste cele în care trăim. Cum era nivelul calitativ al filmelor?

— Păi, am citat autori ca să vă aduceți aminte de filmele lor. Sunt celebre. Sunt unice. Sunt parcă de pe altă planetă. Vă imaginați cum ar fi evoluat moșii noștri, dacă ar fi fost numai Cinquecento și deloc iezuiți? *Mutatis mutandis*, eram tot pe-acolo. Lumea a mai pierdut o șansă. Întrebați, poate, cum erau filmele românești? Românești…

— Nu, nu mă refeream la filmele românești, ci la producțiile străine. Cu ce ați rămas de la profesorul Mircea Drăgan? Cine vă erau prietenii dintre studenți?

— Mircea Drăgan sau altcineva, nimeni nu te poate învăța nimic într-o profesie artistică, în afara unui abc elementar. Unii au, însă, disponibilitatea plantei de a-și atrage vaporii de apă din atmosferă, chiar și în afara ploii. „Absorb“ abilitățile meseriei. În sensul acesta, profesor îți poate fi oricine, cu condiția empatiei cu el și a capacității de a observa. Chiar greșeli. Un institut de artă nu face decât să-ți șlefuiască gustul, dacă te lași. În scurta perioadă în care am predat scriitura de film la o facultate privată, n-am putut să le dau ce așteptau de la mine: rețeta. Îi puneam să scrie și le arătam unde se rătăciseră, nu știu dacă a folosit la ceva. Nici măcar practica de asistent nu ajută la mare lucru. A fi asistent nu are absolut nimic de-a face cu regia de film, doar cu organizarea filmării. Unii se lipesc de regizori cu reputație, sperând să se lipească și de ei oarece. Cu cât talent au venit, tot cu atâta pleacă, la fel ca din Institut. La *Ştefan cel Mare*, unde mă luase Drăgan secund, după ce lucrasem și la *Explozia*, am rechiziționat o mârțoagă de la oastea turcă și rătăceam peste dealuri cu ea ca să pun în mișcare trupe de leneși. Foarte umilitor. Senzație certă de serv, în care bagi de seamă fel de fel de prostii și nu le poți suprima. Nu îți aparțin. Dacă deschizi gura,

regizorul se simte vexat, dă din mână și face ca el, preferând să greșească, decât să puiască în echipă un „deșteptăcios“. Cât am făcut filme, m-am ferit cât am putut să nu cad în acest păcat al trufiei, foarte dăunător.

Prieteni, în școală ca și pe platou, puțini, prea puțini. Eram mai apropiat de un operator cu care n-am ajuns să lucrez în condiții profesioniste, și cu Ruseva, bulgăroaica. Terminase și ea o filologie, avea aptitudini paranormale pentru spiritism, aveam ce vorbi.

— Spiritism? Vă pasionează?

— M-a pasionat în tinerețe. Nu-i nimic rușinos. Dimpotrivă, o altă cunoaștere.

— De ce ruşinos? Întrebam doar fiindcă mi s-a părut interesant. Şi în ce a constat sporirea cunoașterii?

— Ei, asta-i chiar o întrebare hazlie. Una din alea care se sar. Ca și cum am discuta despre Dumnezeu în club la Bamboo.

— De ce? A fost o experiență spirituală. Nu văd rost de Bamboo. Yoga v-a interesat?

— M-a interesat și yoga, am practicat-o câțiva ani, dar tocmai pentru că sunt experiențe spirituale nu pot fi comunicate fără a le trivializa.

— În 1972, Mircea Daneliuc este absolvent al Facultății de Regie de Film a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale“ din București. Vi s-a asigurat o slujbă?

— Da, prin repartiție, asistent de regie la Buftea.

— Vă amintiți prima zi de serviciu? Cum erau organizate studiourile de la Buftea?

— Prima zi e totdeauna cu formalități. După care urmează o perioadă calmă, relaxantă, înainte de a fi chemat la șmotru.

— Da. Însă vizam să-mi descrieți intrarea cu un nou statut în lumea pe care ați visat-o. Locul, oamenii.

— În studenție, colegul Voiculescu ne umilea pentru că făcea nu știu cum de reușea să fie asistent sau secund la filme lungi, lung-metraje. Invidie mare. Student fiind, și cu un statut ca ăsta, mi se părea suprema recompensă a vieții. De aceea, am avut grijă ca după licență să cer imperios Buftea.

Drăgan a fost primul care m-a înhăţat, făcea un film cu vapoare pe Dunăre, cu metanol și motorină aprinsă, explozii, fum ca în Dante, sute de actori, cazanul cu smoală lipsea. Uneori, anumite secvențe mă lăsa să le filmez după capul meu, lucru pentru care i-am purtat recunoștință. Seara, în hotel, scriam la scenariul cu care speram să debutez. N-am debutat cu el. S-a făcut apoi o ședință în care m-am sculat și m-am luat de directorul de producție, că nu aduce apă minerală în iadul de pe platou și nu se văd banii. Îndrăzneală mare, m-au privit pe sub gene. Ca măsură de repudiere, am fost trimis a doua zi la filmul lui Pița, făcea un serial cu ilegaliști și pistoale undeva pe la Slănic Prahova. Mă prezint, cobor în salină și încep să hăulesc. Asta era treaba unui secund, să urle incontinent, ca masa cu dor de muncă să dea din mânuțe. Mă priveau cu stupoare și antipatie. Pița, nu. I-a plăcut. M-a luat de-o parte și mi-a zis bine c-ai venit că nu mai știu ce să fac cu ăștia. Se prezintă la filmare la ora nouă, beau cafele pe drum, nu pot să încep ca omul și eu. Intră în ei. Okay. I-am anunțat pe ton ferm că a doua zi lucrul începe fix la șapte de dimineață și care nu-i la program e tăiat. Iar s-au uitat lung, dar la șapte, a doua zi, erau în curtea salinei și fumau ca-n veceul școlii. N-aveam însă regizor și ne-am pus pe așteptat. Până pe la vreo nouă. Cine credeți că se arăta pe la nouă, săltând și căscând? Însuși Pița. Am remarcat câteva rânjete în popor și, chiar dacă am slăbit frâul din clipa aceea, românește, umanitar, apa minerală și salina lui *August în flăcări* mi-a adus renumele de intratabil, călău nemilos, zbierător, un tip câh, mai bine îl ocolești, că e și pretențios. Şi-n ciuda faptului că sute dintre ei au lucrat cu mine după aceea și ne despărțeam cu lacrimi în ochi, n-am putut scăpa niciodată de eticheta asta pe sertarul care eram. Lucru de care am și profitat, căci mă cruța să mai urlu la leneși, reputația mă devansa.

Am trecut iar la Drăgan, după aia, la *Ştefan cel Mare*, de unde m-au umflat la armată, om de aproape treizeci de ani, cu fente memorabile ale milităriei, dar atunci n-a ținut. M-au sigilat șase luni.

— *Treabă împuțită, armata. La mine. La dumneavoastră?*

— Nu, la mine a fost destul de distractiv. Făceam tot felul de potlogării: chefuri, escapade în oraș, bancuri cazone, din astea. Mi-am adus aminte de câte ceva la *Proba de microfon*.

— *Ei, e partea colorată, haioasă. Am trecut tot așa prin ea. Mă gândeam, însă, la relațiile de subordonare. De acceptare a unor comenzi de la oameni*

realmente tâmpiți. Cum spunea Mircea Daneliuc „Am înțeles, să trăiți!“?

— Autentic tâmpiții i-am întâlnit mai curând în civilie. Dar și ei făcuseră armata… La noi era distractiv că ne-a dat prin cap să aplicăm regulamentul în litera lui. Scria acolo că trebuie să raportezi cu glas tare? Urlam, care mai de care, grotesc, din rărunchi, de zăngăneau geamurile și nu ne puteau reproșa nimic. Ne băgau în cap că cercetașul trebuie să fie hoț și viclean? Am furat de câteva ori mașina comandamentului, lăsându-l pe colonel crăcănat pe un șanț în Ciorogârla. Le plăceau bancurile? Făceam cu schimbul, ca într-*O mie și una de nopți*, încât orele de instrucție le petreceam răsturnați în iarbă, la umbră. Trecuse și Petru Popescu pe-acolo și rămăsese în urma lui un colonel care se băga în seamă ca modelul maiorului nuștiucum, Tărtășescu, parcă, din *Dulce ca mierea*. Pe ăsta îl provocam literar dacă voiam vreo permisie sau o scutire de inspecție la arme. Era foarte flatat beletristic și superior.

— La ce armă a fost armata? V-a plăcut romanul lui Petru Popescu?

— La cercetași. Mi-a plăcut primul roman, la apariție. Nu știu dacă l-aș mai citi la fel. Spun asta pentru că *Dulce ca mierea e glonțul patriei* nu m-a prea impresionat nici la vremea aceea. Am încercat să-i propun o ecranizare, nu mai știu după ce, dar nu s-a legat. Mi-a folosit, însă, numele și l-a introdus în *Sfârșitul bahic*, dacă nu mă înșel. Ţin minte că personajul Daniliuc era profund negativ.

— Unitatea era la Ciorogârla?

— Acolo ne duceau la furat ceapă, cireșe și cartofi de prin grădini, adică la instrucție. Unitatea, cazarma, *whatever*, erau în București.

Am mai avut o rundă cu armata, după ce mi-am depus carnetul de partid. Una dintre măsurile luate urgent a fost și un ordin de concentrare. Mă concentram undeva prin Ghencea, unde un ofițer trist și lehămețit se scărpina în cap când mă vedea. În final, m-au făcut din sublocotenent, lent.

— Cercetașul a pus arma în cui. 6 luni au trecut. V-ați reîntors la Buftea? Aveați casă în București?

— În rastel. Obligatoriu. Aveam o gazdă. M-am reîntors și la Buftea, dar mai ales în București, unde apăsam tare pe scenariul lăsat la o casă de filme, lucrasem și pe timpul armatei, noaptea, în gardă sau prin evadări. Erau

semne că ar putea fi luat în discuție. Într-o zi, am auzit că trecuse Pintilie pe-acolo, povesteau râzând, și l-a zărit pe o masă. Ce-i asta? Un scenariu de-al lui Daneliuc. L-am respins de cinci ori și tot scrie. Păi, zice el, dați-i de scris, dați-i de scris… Ştia de numele meu. Scrisesem un alt scenariu, prin anul III, mi-l achiziționase Buftea și-l căutasem ca să i-l ofer. Nu s-a lăsat ofertat.

— Era dificil ca om, Pintilie? La ce se referea scenariul scris şi în armată?

— Pintilie, da, mi se pare că este. Probabil, la fel îi par și eu lui.

Scenariul nu l-am scris în armată, ar fi fost imposibil. Era depus mai demult la *Scânteia*. Pe vremea aceea îi făceam variante pentru că cereau tot timpul modificări care ar fi trebuit să mă descurajeze. Era cu țapinari, o păstrăvărie, cu un bărbat și-o femeie. Bucovina.

— Şi vă gândeaţi să jucaţi în filme?

— Nu chiar din primul moment și nici n-am făcut o fixație cu asta. Au fost conjuncturi în care a trebuit s-o fac. Cu plăcere.

— Ca să vă tachinez, o să spun – dumneavoastră şi Sergiu Nicolaescu.

— N-am fost singurii care am jucat în propriile filme.

— Mă aşteptam la o reacţie mai vehementă…

— De ce?

— De la alăturarea cu un personaj care v-a făcut mult rău.

— Nedreptățile, când se întâmplă ele, sunt tăioase ca un ciob pe care ești nevoit să-l înghiți. Acolo, înăuntru, totul se transformă cu timpul în mâzgă, în mucilagiu amorf. Nu mai am vehemențe.

— Să înţeleg că l-aţi iertat pe Nicolaescu?

— Despre ce iertare vorbiți? Să-l ierte Dumnezeu. Sunt animozități și-n literatură, știți foarte bine. Ați auzit undeva de pocăințe și absolviri? Poți ierta un atac la persoană. Dar cu un atac la operă ce faci? Dar cu subminarea operei, cu boicotarea ei de pe o poziție politică? N-am văzut nicăieri îngăduință pentru așa ceva. Se spune că există un păcat pe care nici Dumnezeu nu-l iartă, păcatul împotriva Sfântului Duh. Acesta e. Creația vine de-acolo.

— Extraordinar sintetizat. Descrieți-mi, vă rog, Buftea debutantului Daneliuc.

— Şi mai e un amănunt, minor, dar important pentru mine: n-a avut nevoie de nici o iertare, nu mi-a cerut-o niciodată, el fiind conștient că știu prea puțin din răul cu care s-a îndeletnicit. N-au cerut nici el, nici alții asemenea de la care m-am bucurat de tot felul de tălpi. Am rezerve față de obiceiul bleg-românesc de a considera o virtute că poți ține la sân tot ce e mai nemernic pentru a ajunge în rai.

Acum, Buftea. Şi ca debutant și mai târziu, m-am simțit supravegheat de unii din echipa pe care o conduceam. Bănuiam vreo doi, trei, dar erau certamente mai mulți. N-aveam paranoia, apucam să discut pe platou despre soluțiile unor filmări în curs și eram imediat chemat la conducere, unde un director care fuma Litoral în pachet de Kent și care azi are indemnizație de merit în locul unui cineast amărât, peste o pensie grasă, plus o slujbă de vicepreședinte la UCIN, mă chestiona ce șopârle mai vreau să strecor. Satisfacția mare am avut-o când mi-am depus carnetul de partid, mai târziu, la *Glissando*. Avea aerul că se scăpase pe el. Materialul brut îmi era vizionat în afara prezenței mele și o dată cam la zece zile ateriza un producător delegat. „Am mandat să opresc filmul“, răcnea de cum ieșea din mașină. Pe urmă, asista la filmări ca nu cumva să greșesc ideologic.

Când mă uit azi la atâția aplaudaci prin televiziuni și sinecure de partid, gata să se gudure pe lângă orice nemernic cu funcție în stat, oameni tineri, nu din generația mea, din cei care habar nu au ce a fost comunismul, mă gândesc că degeaba m-am pus ca măgarul pe picioarele de dinapoi, n-a folosit la nimic, avem genetic ceva puturos.

— De ce vă feriți tot timpul să dați nume?

— Ca să nu ni se jegoșească discuția. Dacă cineva vrea să-i identifice, dau suficiente coordonate.

— N-am fost niciodată la Buftea. Ce aș fi putut să văd?

— Pentru cineva cu altă profesie, cred că totul e interesant. Dacă ați fi vizitat locul înainte de ’89 sau măcar prin ’93, ați fi avut mai multe de văzut: un studio de filmări combinate, săli pentru sunet, laborator, o magazie enormă de costume scumpe rămase de la filmele istorice și „de epocă“, decoruri, platouri antifonate, o avere. Nu mai există, inclusiv mare

parte din parcul legat cu palatul Ştirbei. Pro TV-ul, pe vremea când Nicolaescu era senator la primul mandat, a avut o ocazie și-a cumpărat întregul domeniu la o sumă mulțumitoare, iar din câte îmi amintesc, fără vreo licitație. A dărâmat tot ce nu era de folos pentru transmisii TV. Acum puteți vedea câteva platouri pentru transmisii TV.

— Sunt fascinat de lumea filmului, dacă nu „bolnav“. Bunica mă ducea la filme de la 4 ani, avea abonamente la ambele cinematografe din Dej. Cum erau platourile de filmare, în comparație cu cele americane, franceze sau italiene?

— N-am știut. Minunat! Atunci, uite cum faceți… Intrați pe internet și-o să găsiți undeva, piratat, *Senatorul melcilor*. Uitați-vă. Pe urmă, căutați la fel un altul, al altuia, numit *Despre oameni și melci*… Uitați-vă și la ăsta. Sunt cu același actor specializat în roluri de caracter, care poate fi văzut și la televizor, vorbind, desigur, tot despre, ați ghicit, caracter. O să observați că pastișa, chiar grosolană, are nevoie și ea de un pic de talent…

Studiourile de la Buftea au fost construite la ordinul lui Gheorghiu-Dej, pentru o copilă a sa numită Lica. Şi-a dorit mult să ajungă actriță. Motiv pentru care tatăl i-a cumpărat aparatura cea mai performantă pentru anii aceia, Buftea rivalizând în dotări cu studiourile mari. Dar cum din zece în zece ani tehnica trebuie reînnoită și cum la noi există povățuiri bătrânești: s-a rupt? dă o sârmă; sau: merge și-așa, studiourile au decăzut, și au decăzut, și au decăzut… Nu trebuia să ai un portofel foarte gros să le cumperi. S-au făcut și reduceri.

— Să cred că l-ați pastișat pe Tudor Giurgiu?

— Ha, ha!

— Furăciunea-i de unde este. E un semn pervers de recunoaștere a valorii. Ce vreți mai mult, domnule Daneliuc?

— Să pună ghilimele. Sunt primii şapte ani din casa unui artist.

— Cine?

— Cine „împrumută“.

— Sunt convins că o s-o facă… Să ne întoarcem la Buftea. Care a fost primul dumneavoastră proiect concretizat, ca să folosesc limbajul de azi și pentru trecut?

— De ce insistați atâta pe Buftea? Mie nu mi-a plăcut. Întâi că se ajungea greu și călătoreai mult. Se luau niște autobuze de la Grădina Icoanei. Lume multă, năduşeli. Odată, cineva a vrut să deschidă un geam și l-am auzit pe Dinică răcnind: închide, de putoare n-a murit încă nimeni, de curent, da! Nu-mi plăcea pentru că detestam să filmez în platou, aveam ideea că e la originea falsității, ceea ce făcea ca un film românesc să pară indubitabil românesc. Am ieșit cu aparatul afară, n-am filmat decât în decoruri naturale sau amenajate de mine. Rarisim, din motive financiare, pentru câte o secvență, reveneam la platou. Plus că era un loc plin de cineaști importanți care habar nu aveau ce profesie practicau, veleitari, turnători, pafariști. Când am apucat primul film, am tulit-o în Transfăgărășan. Şi azi aș face la fel, dar nu mai există râul care borda șoseaua. L-au băgat pe țeavă niște băieți isteți cu voie de la mama lor, mama Plumb.

— *Am insistat deoarece, din exterior, „fabrica“ de filme pare fascinantă. Îl amintiți pe Gheorghe Dinică. I-ați consacrat pagini suculente și în romanul* Pisica ruptă. *Era o alchimie între el și dumneavoastră?*

— Ceva era… El, care înjura pe toată lumea, mi-a fost deosebit de afabil și serios. Am ținut mult la Gigi. N-a greșit decât de două ori cu absențele bahice, alții aveau mai mult de suferit. O zi, două, și-atât. S-a întors spăsit. Vorbesc de *Patul conjugal*, unde sunt sigur că a făcut cel mai bun rol al său. Anterior, mai încercasem să-i fac poftă pentru *Vânătoarea de vulpi*, era foarte decis și harnic, dar au intervenit situații pe care le-am povestit în *Pisica ruptă*. Nu le mai reiau. La *Patul* s-a încăpățânat și n-a vrut să-și pună placarda cu *Români, vi se pregătește ceva,* în față la Arhitectură. Filmam cu aparatul ascuns și trebuia, pe lângă interpretare, să facă față oricăror interpelări ale trecătorilor. Nu pot, zice, teatrul e vizavi, ies de-acolo tot felul de țicniți, mai vine Piersic la mine în timpul filmării și mă ia cu „te-ai sonat, Gigi?“ Pe urmă, i-a părut rău, a făcut finalul la Universitate, la havuz.

— Cursa*, 1975, filmul de debut. Ce s-a vrut acest film, ce a ieșit?*

— Filmele, ca și cărțile, nu „ies“. Devin ceea ce îți propui și muncești. Ar fi bine să „iasă“, am asista din când în când la miracole și la autori mari făcuți din plastilină.

N-am vrut să debutez cu *Cursa*. Pregătisem un alt scenariu, dar nu l-au vrut ei. Nu antiregim, dar n-avea omul nou, finalul socialist fericit,

intervenția salutară a Partidului. Oameni cu necazurile lor, asta era… Nu găseau un motiv concret să-l respingă, îl căutau, însă, strâmbau din nas la tot felul de chichițe, așteptând să obosesc și să renunț. Dar făceam ca furnica, mi-am propus să nu mă las, am lucrat și-n armată. Între timp, observ alarmat că erau mai preocupați de un scenariu al lui Timotei Ursu care mă concura în planul de producţie la capitolul „actualitate“, ori el, ori eu. După un scriitoraș, dar, oricum, verificat. Ursu mai făcuse un film, nu debuta. Se mișca, însă, mai greu, am început să bag gaz ca să fiu cu scenariul gata înaintea lui. Degeaba, îl așteptau pe el. Pe mine mă temporizau. Într-o zi, vin la Casa de Filme și-i aud cum se ceartă înăuntru, Ursu cu ăia din redacție. Mă așez și aștept să-mi vină rândul. După un timp, iese afară Bube, directorul, roșu la față și plin de acnee, cum era, și se înfige furios în mine: vrei să debutezi pe alt scenariu? Am înțepenit. Voiau să-l „îmbunătățească“, să-i facă un final mai „afirmativ“ și Ursu nu se lăsa. În cele din urmă, le-a comunicat că renunță a-l mai filma. Dacă acceptam, trebuia să arunc la gunoi tot ce muncisem. Am cerut să-l citesc. Mi-am dat seama acasă că l-aș putea transforma complet, ceea ce ar fi dus fatalmente și la alt final, lucru ce nu le era indiferent. Accept, mă apuc de lucru cu inima frântă, totul era ca Ursu să nu se răzgândească.

Așa l-am apucat. M-au pândit în filmări să nu fac greșeli, totul bine, până la vizionarea cu Dumitru Popescu. S-a prins de final, nu era ce le-ar fi trebuit. Schimbă finalul! Iar o luam de la capăt. Ce era mai oribil e că stârnisem în el instinctul auctorial, propunea el finaluri, dintre cele mai elucubrante. Refuzam, război, Popescu transmitea alt final de la Comitetul Central, în cele din urmă mi-au acceptat o idee. Îmi propusesem să fac ceva altfel decât filmele de actualitate românești, am fugit de platou, cum v-am spus, exista cutuma de a informa la început echipa despre intenții. Ca cineva să toarne, evident. I-am strâns în hotel la Brașov și le-am zis că o să facem ceva în genul american, nu mai știu ce, vedeam că-i durea fix codal. Problema mea era că filmul trebuia să mă salte direct în Top Ten, aveam treizeci de ani, n-aveam timp de alt debut sau altă confirmare. Nu s-a făcut ușor. Cascadoriile cu camionul le-am muncit singuri, cascadorii angajați nu s-au mai prezentat, se temeau să nu se întâmple ceva prin prăpăstii.

— Pelicula e spectaculoasă, cu filmările în munți. Considerați că a meritat munca?

— E obiectul tău, truda ta. Orice trudă contează, e bună chiar dacă nu îți dai seama. Există acolo, cred, un cinema veritabil, m-a pus pe orbită.

— *Ce poveste a fost în* Cursa *cu pompierii și furtunurile cu apă?*

— Un lucru care mi s-a mai întâmplat și după aceea. Ne-a prins sfârșitul toamnei cu finalurile lui D. Popescu și era nevoie de o ploaie de vară. Așa că s-a pus furtunul pe actori, la temperatura care era.

— Cursa *a primit Premiul ACIN pentru Opera Prima. Unii critici l-au comparat cu filmele lui Pier Paolo Pasolini, Bernardo Bertolucci și Milos Forman din perioada cehoslovacă. Unde credeți că se situează pelicula, unde erați după concepția regizorală?*

— Premiul ACIN nu contează. Nu mi-a păsat mie de premii mai mari, nu de ACIN. Nici un premiu nu contează pentru nimic, dar nu mai intru în discuția asta, am făcut-o prin alte părți. Ce-a fost bun e că m-au primit în ACIN fără stagiu (ceea ce mi s-a părut extraordinar, azi n-aș mai da nici doi bani). Şi c-am intrat pe orbită.

Referitor la critici, ei au totdeauna buzunarele pline cu influențe, trimiteri și contagiuni. Nu s-ar socoti critici fără prostiile astea, de aceea le folosesc până la refuz și-n absurd. Chiar și-n zilele noastre, deși țara asta n-a prea avut critici de film, ba aproape deloc. Toți se trag din Suchianu. Suchianu a fost cel mai anemic dintre ei, povestea subiectul, atâta făcea, și găsea în orice prostie de cinema o parte mai puțin proastă care-l făcea ca să scrie.

Am strâns din dinți și am căutat să dau un film bun, ambiție primară. Dacă nu s-ar fi băgat Partidul și pupincuriștii de la Casa de Filme, poate chiar reușeam.

— *Au jucat în el Mircea Albulescu, Gheorghe Cozorici, nume importante. Cum a decurs relația cu actorii și tehnicienii?*

— Nu l-am vrut pe Albulescu. Mi-a fost impus. Prima și ultima dată. Dar când ai în față un debutant, nu poți pierde ocazia să-i arăți cine are muşchii, îi impui tot ce poți. L-au vrut pentru că a interpretat oameni de partid și Partidul era recunoscător. Albulescu, însă, s-a comportat normal, cu ceva toane de mare actor, dar s-a achitat conștiincios de ce trebuia să facă. Motiv pentru care, după aceea, l-am ales eu însumi pentru un rol în *Ediție specială*.

Cozorici, nu. Cozorici a jucat în *Vânătoarea de vulpi*. Isteriile lui Săraru au făcut să-mi zboare de pe platou și o scenografă și un actor. Ca să continuăm fără opriri, l-am chemat pe Cozorici pentru care, recunosc, aveam o idee preconceptă. Interpretase și el o mulțime de secretari de partid, ce să facă? Dar ce actor minunat!…

— *Transcriu sinopsis-ul filmului de pe site-ul pe care-l aveți: „Savu și Panait, doi șoferi care lucrează pentru o firmă de construcții-montaj, trebuie să asigure deplasarea unui utilaj gigant. Pe drum, o întâlnesc pe Maria, o tânără plecată să-și întâlnească logodnicul în chiar localitatea de destinație a transportului. Actele de identitate, precum și biletul de tren îi sunt furate. Cei doi decid să-i ofere călătoria. După o noapte petrecută la un motel, șoferii au o ceartă care nu e străină de prezența Mariei. Pentru liniștea lor, Savu se hotărăște a o debarca. Nu mult după aceasta, copleșit de remușcări, face calea întoarsă ca s-o caute și astfel ajunge în satul natal din care plecase cu ani în urmă. Aici, Maria descoperă drama sufletească a acestui om, rănit de o căsătorie nefericită. Ajunși la destinație, află că logodnicul Mariei se însurase deja de două luni. Doi bărbați și o femeie pe drumul întoarcerii, dincolo de tristețe, după o experiență răvășitoare“.*

Să amintesc și toată „fișa tehnică“: O producţie a Casei de Filme 1. Directorul filmului: Dumitru Tofan; machiajul: Ana Stan; decoruri şi costume: Dumitru Georgescu; muzica: Lucian Meţianu; coloana sonoră: Silviu Camil; montajul: Yolanda Mîntulescu; imaginea: Florin Mihăilescu; scenariul: Mircea Daneliuc şi Timotei Ursu, după o idee de Petru Vintilă; interpreţi: Tora Vasilescu, Mircea Albulescu, Constantin Diplan, Olga Bucătaru, Paul Lavric, Mircea Daneliuc.

Ce ați simțit la lansarea în cinematografe a acestui road movie *pe Transfăgărășan?*

— Am simțit c-am dat gol, c-am lovit-o. Nu mi-am ridicat tricoul de pe burtă, pentru că la filme nu se face așa, există alte obscenităţi, dar oriunde mergeam prin țară cu premiera, găseam deja, pe neve, un entuziasm. Şi, pe vremea aceea, erau săli mari de cinema și se umpleau până la refuz. Aplaudau, unii știau deja replici, văzuseră reclama, îmi plăcea, de ce să vă mint? Cred că dăduseră peste un alt fel de film „de actualitate“, cu alte tipologii. Băieții de autobază nu mai erau aceia pe model sovietic, hilar-zăpăciți, zdrăngănind la chitară, îndrăgostiți de sortatoare de cartofi și

încrezători în idealul colhozului: cei rătăciți se pot îndrepta cu sprijinul colectivului. Vorba unui cântec: la șoferi în stație, veselie mare… Ceva cu golani bătrâni nu prea se uzita. Premierele sunt aproape totdeauna gregare. După entuziasmul aprobării scenariului, a alegerii locurilor și a distribuției, urma o perioadă de frecuș cu culturnicii, cu actorii care nu mai erau atât de disponibili ca înainte de semnarea contractului, vizionări grețoase cu Comisia ideologică, Popescu etc. Spre final, încep să se urască toți între ei. Dar la premieră: bucurie, fraternitate, bruderșaft, jurăminte, felicitări, iubirea aproapelui și când mă mai chemi? Trădările încep cu regularitate de a doua zi. Pe lângă autorități, avusesem și probleme cu miliția, pentru că trebuia luată aprobare și de la ei. Au cerut și ăia scenariul: nu e voie să mănânce mere la volan, nu e voie ca pasagerul să scoată capul pe trapă în mers, nu e voie de oprit unde vă place dumneavoastră. Schimbați peisajul. Etc. Aveam costume de milițieni cu noi, am îmbrăcat un șef de producție și l-am pus să ne deschidă trecerea pe unde era necesar. A funcționat ca ceasul.

— Şi adevărații milițieni nu s-au prins pe drum? Era și este infracțiune. Mă gândesc că, dacă nu aveați o voință de fier, să treceți peste rateurile repetate la IATC, nu era acest prim gol marcat și ce a urmat…

— Nu știu câtă voință sau inconștiență aveam. Sau instinctul supraviețuirii. Cum să-ți faci treaba? Sigur că era infracțiune, dar altfel nu mai terminam în veci. Căram cu camionul o remorcă uriașă, nu aveam voie pe toate drumurile, mai puțin pe Transfăgărășan, vă dați seama, nu circulă piese din alea pe-acolo. Trebuiau demontate sârmele ce traversau carosabilul ca să ne putem strecura etc. Nu existau decât două alternative: ori ne făceau ei filmul într-o sută de ani, ori făceam ce-am făcut. După ce a fost gata, n-a mai zis nimeni nimic, cum se-ntâmplă, contam pe asta.

Legile au fost încălcate totdeauna. Ca şi regulile artei. Să nu credeți că miliția nu știa ce fac. Milițienii de atunci sunt strămoșii şi modelele polițiștilor de azi; ăștia din urmă sunt ponta lor. Au obligația să-ți facă regulamentul cunoscut. Cum te descurci, treaba ta. Aveam și eu plan, cincizeci de metri de film pe zi. În ce mă privește, toată viața mea de regizor a fost ca atunci când faci pluta pe apă, să te întinzi bine și să respiri ușurel. Să semnalizez stânga și să fac dreapta. M-au obligat.

— Ieşind din cadrul cu milițieni, în general, sunteți pentru nesupunerea civică atunci când vă dictează conştiința?

— Da’ de unde! Vin chiar în întâmpinare. Uite, aud că-n Harghita, pe la Joseni, vine anual o bandă de maghiari extremiști și trebuie cazați cumva, omeniți. Ospitalite rumenă… M-aș oferi să contribui din pensia mea de agricultor cu care m-a onorat statul nostru.

— *Glumiți…*

— Sunt foarte atașat de pensia mea. Nu glumesc. Dacă autoritățile de-acolo fac treaba asta, eu de ce n-aș putea? Fiind din banul public şi spre binele general?

— *Să vă întreb cât este?*

— Nu mă întrebaţi. Umilinţele nu trebuie exhibate: porunca a 12-a.

— *Să le dăm pensii grase foștilor securiști, nu?*

— Nu comentez pornirile fireşti ale statului meu. Am emigrat.

— Cursa – *un succes. Colegii… cum au început să vă privească?*

— Am ezitat să-i întreb. Nu mai țin minte de ce-am ezitat. Fiți atenți la ăsta! a spus nemuritorul pistolar.

— *La cine vă referiți?*

— La Nicolaescu, evident, dar n-aș vrea să fiu mai explicit.

— *Pe unde s-a „plimbat“* Cursa *prin lume? Cu ea și regizorul?*

— Credeți că un cineast de pe-atunci știa lucruri din astea? Prin țările din CAER, bănuiesc. Cu regizorul a fost la ruși.

— *Eu nu cred. Dar tinerii de unde să știe chiar toate? Cairo, New Delhi, Barcelona n-aveau treabă cu CAER, deci a fost și în alte locuri.*

— O fi fost. L-au dus cei care mi-au hărtănit finalul. Nu le țin socoteala, pentru că știu că nu contează deloc.

— *De ce doi ani până la următorul film?*

— Nu-s doi ani. A mers repede. *Cursa* a avut premiera toamna târziu. La sfârșitul primăverii următoare s-a aprobat scenariul la *Ediție*. L-am făcut în vreo opt săptămâni. Restul, până la premieră, meciuri cu cenzura.

— *Am socotit până la premiera din 1977, anul cumplitului cutremur. Chiar, unde ați fost în acele clipe nefaste?*

— La Reșița.

— Ediție specială. *1977. O producţie a Casei de Filme. Directori de producţie: Toma Constantin, Enache Soare; machiajul: Elena Rucăreanu; costume: Adriana Păun, Dimitrie Sbierea; decoruri: Filip Dumitriu, Florin Gabrea; montaj: Iulia Vincenz; coloana sonoră: Horea Murgu; muzica: Lucian Mefianu; imaginea: Florin Mihăilescu; scenariul: Beno Meirovici şi Mircea Daneliuc; cu: Ştefan Iordache, Ioana Crăciunescu, Costel Constantin, Mircea Albulescu, Paul Lavric, Mircea Daneliuc, Zaharia Volbea, Constantin Dinulescu, Dinu Ianculescu, Ştefan Moisescu. Care e povestea realizării lui?*

— Nu cred c-am să pot să vă distrez cu povestea fiecăruia, dar să mai încercăm o dată. N-am vrut să-l fac nici pe ăsta. După *Cursa*, m-am trezit un regizor cu potențial, dar încă nu eram priponit în staulul nimănui. În cinematografie se lucra în echipe de regizor-scenarist. Nicolaescu și Drăgan erau cu Titus Popovici, Mircea Moldovan cu Mihai Opriș etc. Unul scria și știa să bată la ușa cenzurii, celălalt filma și morișca se învârtea cu folos. Scăpau greu numai aceia care erau în stare să-și scrie singuri scenariile. Deocamdată eram independent și curtat, nu voiam să mă încurc cu vreun nătărău și să mă bag slugă la el. Dar insistențele unuia erau mai mari decât toate. Lucra la o casă de filme, aranjase cu directorul și mă înghesuia cu un scenariu „aprobabil“, ceva cu comuniști ilegaliști. Nu pot, dragă, i-am spus, filmul al doilea e mai important decât primul, trebuie să mă confirme, nu pot face filme cu ilegaliști inexistenți. Aveam la acea dată, despre ilegaliști, părerea pe care o am și acum. Că schimbăm cum vrei tu… Aiurea, nu pot, lăsați-mă-n pace, vreau altceva, am scenarii, am mama bolnavă, mi-am uitat caietul acasă, chestii din astea. Nu mi-a mers, era infatigabil. Venise vremea să plec la Moscova cu *Cursa*. Îl dăm la aprobat cât lipsești, zice. Nu-l dai, dom’le, îl dai numai dacă dispare orice picior de comunist din scenariu. Ştiam că peste asta nu se poate trece, era imposibil, așa că m-am dus la ruși fluierând. Când mă întorc, îl văd fluturând dosarul în aeroport. Aprobat? Da. Fără comuniști? Fără. Nu mai aveam ce face. În același timp, mă gândeam că n-aveau cum să-mi prindă mâna, îl luam și-l filmam fără comuniști și aia era, le tocam banii. L-am dus acasă ca pe o pacoste și am început să-l recitesc. Aș fi putut face din el un film cu pistoale, pentru ca Nicolaescu să nu se simtă prea singur și genial. Plus, îmi ziceam, un film

despre ziariști poate vorbi în termeni adevărați, comparativ cu ce se întâmpla în presa românească; îmi făceam curaj. În sfârșit, l-am făcut, au venit vizionările cu cenzura și aici s-a împotmolit totul. Unde-s comuniștii?… Băgați comuniștii! Nu vrea regizorul. Băgaţi-i minţile-n cap! Şi m-au amenințat cu ce le-a venit la gură, inclusiv cu divorțul veșnic de orice platou. Am invocat bugetul, fiind epuizat. Nu-i nimic, nu-i nimic, mai dăm bani… Toată lupta mea devenea absolut zadarnică. Altă amenințare era că mă scot din joc și-l pun pe Nicolaescu sau altul ca să le facă ce îşi doreau (exista precedentul cu Iulian Mihu). Asta era mai urâtă ca tot. Ce mai puteam face, era să-l scot cât de cât igienic, măcar să-l refac eu însumi. Fiind singurul căruia îi păsa. M-au eliminat preventiv din orice proiect, începeam să șomez. Şi l-am continuat atât de igienic cât am putut. Ce credeți că s-a întâmplat după aia? Linie moartă. Un an. Foame acasă. Şi-atunci m-am jurat că n-o să mai fac în viața mea cârpeli pentru nimeni, oricine ar fi (vezi *Pisica ruptă*). Dacă o carieră de regizor însemna această umilință zilnică, nu mai aveam nevoie de regie, oricât aș fi tânjit-o. Dacă, data viitoare, m-aș fi pus de-a bățul, s-ar fi descotorisit de mine și tot acolo eram. Ce mai aveam de pierdut? Am încercat să mă țin de cuvânt.

— Foamea acasă? Nu eraţi salariat?

— Nu. Când făceai filme, le făceai pe contract, erai obligat să demisionezi din serviciu. ACIN-ul îți vămuia onorariul și nu plătea nimic la asigurări sau la pensii. De aceea mă bucur acum de recunoștința statului român, cum v-am spus. Nu-mi place să povestesc lucrurile astea, cu atât mai mult cu cât îmi dau seama că tot ce-am făcut atunci, și mai târziu cu *Glissando* și *Iacob*, nu pot stârni azi decât o ușoară durere codală. M-am irosit în conflicte ideologice și culturale fără nicio perspectivă pe termen lung și regret.

— Nu aveţi dreptate, domnule Daneliuc. La naiba cu durerea codală. Generaţia mea a crescut cu peliculele dumneavoastră. Decreţeii. Glissando *mi-a deschis ochii politic, ca şi Radio Europa Liberă, ca şi povestirile bunicului despre regele Mihai.*

— Mă tem că nu vorbiți în numele tuturor decreților. Sau a celor din postludiumul rrevoluționar.

— Nu. Dar nu mă tem că greșesc. Mă enervez că vorbiți de parcă ați fi ratat.

— Ați folosit cuvântul ca verb sau ca substantiv?

— *Verb.*

— Așa, da. Toți ratăm, domnule Petria, o să vă dați seama. Moartea e ultima dintre ratări. Nu v-ați pus nicio clipă problema că poate e vorba de un bulbuc de înțelepciune bătrânească? Mai așteptați câțiva ani… Oricum, ratarea e bună, e dinamică, împinge lumea înainte. Succesul, nu.

— *„Moartea e ultima dintre ratări.“ E parcă un vers. Reușit.*

— Nu știu. Vă sună cunoscut?

— *Nu. Mi-a plăcut. E frumoasă formularea dumneavoastră. V-ați împrietenit cu Ştefan Iordache la* Ediție specială*?*

— Da. Atunci, da. Începusem repetițiile cu Diplan, dar nu ajungea la rol. După vreo două săptămâni de cazne, ne-am despărțit și m-am uitat în jur după altcineva. Iordache era într-un con gros de umbră, după *Străinul* nu-l mai lua nimeni, bea multe lichide. Şi cu teatrul era în derută. Am venit peste el ca o salvare neașteptată, am reluat repetițiile și se arăta foarte serios. Ne-am împrietenit, am terminat și filmul și am început să scriu *Glissando* pentru el. Puțini regizori fac lucrul ăsta pentru un actor anume. Petreceam mult împreună ca să-l cunosc, ne plimbam câinii prin Herăstrău, vizite, chestii din astea. În timpul filmărilor la *Glissando,* a făcut o criză neașteptată în legătură cu actorul Simionescu de la Brăila, cel care îl juca peOrdeanu, cartoforul. Un profesionist excelent. Că n-o să stea el s-aștepte, până termin eu să-mi fac treaba cu celălalt. El, cum ar veni, era protagonistul… Deși știa că omul trebuia să ajungă la teatrul lui, în Brăila, în aceeași seară, avea spectacol. M-a surprins. Gelozie? Antipatie? Echipa îl prețuia mult pe Simionescu, o și arăta. N-am dat nici un curs poveștii, am terminat filmul și am constatat că priza directă (experimentată la *Foc în iarbă*, numit în final *Ediție specială*, căci mi-au schimbat și titlul în chip de represalii), priza de sunet nu se mai lipea de factura imaginii, ceva mai elaborată. Era prea frustă. Am decis refacerea sunetului în postsincron. Şi am început căzneala în Buftea; aruncam un sunet realist și făceam altul, de laborator. Într-o zi – tocmai își cumpărase casa de la Snagov –, îl aud că înjură filmul sau îl blestemă, nu mai vreau să-mi aduc aminte. Îl ţinea ocupat acolo, la postsincron, priponit, și nu-și putea culege prunele din ogradă… M-a șocat rău. Nu-mi ajungea ce se anunța cu cenzura. Am

început să mă uit la el cu alți ochi. Nu și-a cerut scuze. Când filmul s-a terminat, am terminat-o și noi. Nu m-a înduioșat cu nicio încercare ulterioară de a ne regăsi. A fost nevoit să meargă pe mâna lui Pița și a altora; cu mine, ce avusesem de făcut se încheiase.

— *Ecaterina Oproiu publica, în 1978, în România liberă: „A spune despre Ştefan Iordache că «e o revelaţie» înseamnă, desigur, o ofensă. Dar a spune că o atât de îndelungată absenţă a actorului de pe ecranul românesc e o impardonabilă eroare, este o judecată de bun-simţ. Aş fi dorit să-i aduc actorului un entuziast elogiu, dar nu pot să-i aduc decât un vehement reproş. Este adevărat că românul are şapte vieţi în pieptu-i de aramă, dar actorul, şi mai ales unul de cinema, n-are la dispoziţie decât un segment din propria lui biografie. Când biografia aparţine unui actor ca Iordache, biografia nu e numai a lui. Prin neprezentare, Ştefan Iordache a greşit grav faţă de spectatorul român. Să sperăm că va înţelege că e o greşeală remediabilă“, iar despre regizorul Daneliuc, că „face parte din eşalonul – să fim lucizi! – nu prea numeros, dar tenace, dar încăpăţânat, al acelora care vor şi pot să aducă ceea ce se cheamă «un suflu nou». Regizorul e, fără îndoială, un incomod. Dar de când există, arta nu s-a făcut niciodată într-o stare de comoditate şi cu ajutorul comozilor. Ajungând aici, discuţia începe să treacă dincolo de contururile filmului, iar dincolo se află terenul producătorului. Casa de Filme Unu are meritul lansării lui Daneliuc pe orbită. Regizorii nu seamănă însă cu sputnicii. Odată lansaţi pe orbită, ei nu încep să se învârtească de la sine. Ei nu se învârtesc deloc dacă sunt, cum ziceam mai sus, regizori «incomozi»“.*

— Aveţi o mostră de cum scria cea mai competentă persoană în cinema.

— *Oproiu e în ton cu afirmațiile dumneavoastră despre Iordache și vă „prinde“ exact situația. Până la urmă, ați reușit să vă „învârtiți“.*

— Altfel nu-i posibil. În natură nu există deplasări rectilinii.

— Proba de microfon. *Primul Daneliuc 100%.*

— Mi-au trebuit câțiva ani. Scăpasem din două turbulențe. Văzut din afară, era filmul nr. 3. Pentru mine, însemna că mă decisesem să continui, de parcă m-aș fi lăsat tras la sorți pentru frigarea unor canibali. Îmi propusesem să le fiu foarte osos, dacă pot spune așa. Acum, îmi vine să râd.

— De ce să râdeți?

— Păi, nu-i de râs? Asta aveam eu de făcut? Tot ce i se cere unui artist e să-și facă opera, dacă se poate, mai bine ca alții. Nu să se lupte cu cenzura, nu să ia premii. Eu mi-am consumat viața dându-mă cu capul de pereți ca filmele pe care le făceam să nu pară trecute prin furci. Să pară normale. Străinătatea habar nu avea și, chiar când afla, o durea occidental. Iar românii nu pentru cenzură l-au mazilit pe Ceaușescu, nici nu știau ce-i aia, i-a luat valul.

— Când v-au devenit de nesuportat limitele cenzurii?

— Cred că înainte de a mă fi născut, în vreo viață anterioară. O fi vreo karmă. Limitele cenzurii nu devin de nesuportat, ele sunt de nesuportat, sunt făcute ca să fie de nesuportat pentru cei care au pretenții la o viață omenească. Există destui care le acceptă și trăiesc acceptabil. Poporul, în marea lui masă, nici nu știe că acestea există și nu e deranjat într-un fel. Imaginați-vă că s-ar fi ridicat în ’89 pentru că nu avea acces la informație și nu se putea abona la *Lettres françaises*.

— Încercați o comparație între cenzura comuniștilor și cea de acum.

— Cea de acum, care? Ați văzut dumneavoastră vreun cadru instituțional al cenzurii? E libertate, deci e ocult! Ei, așa, că se mai bășică vreo procuroare, că trebuie închisă vreo televiziune, mă rog, lucruri cu semnificație democratică.

La comuniști, toată mizeria se chema „democrația populară, adevărată“, și aia. Numai că lucrurile erau blestemat de clare, totul funcționa rezemat de-o ideologie. Jaloanele erau: slavă conducătorilor de partid și de stat, iubirea de patrie, cinstirea muncii, morala muncitorească, internaționalismul proletar și altele câteva. Imaginați-vă un spațiu înghețat, cu santinele de sticlă din loc în loc. Călcai printre cioburi, mai sângerai, dar dacă știai să te uiți prin paznicii lor de sticlă, puteai să-ți calculezi câteva mișcări în avans. Dacă doreai. Dacă nu, se întâmpla ca sângerarea să nu deranjeze, ajuta la tensiune.

Asta de-acum n-are o ideologie vertebrată distinct. Nici vreo santinelă vizibilă pe nicăieri. O iei la pas și-odată simți nisipul că mișcă și te scufunzi. Nimic nu-i semnalizat. Te smulgi afară, pornești mai departe și iar vezi că te trage la fund. Dacă întrebi ce se-ntâmplă, n-ai fost politicăli foarte

corect. Când ești politicăli corect, nu intervine strânsoarea, care, sigur, nu e cenzură, este numai economia de piatră. Aceea era o perimetrare cât se poate de clară. Aceasta e liberă și versatilă. Bine c-am apucat-o. Bucurie mare la toți.

— *Vă destindeați cu pescuitul?*

— Când?

— *Înainte de 1989.*

— Nu, la filmările de la *Senatorul melcilor* s-a întâmplat adicția, dar nu mă duc ca să zac. N-am partea cu pescuitul „staționar“. Merg în munți, devine un sport extrem. Nu să prind neapărat, nici nu-mi place să-l mănânc; pentru manualitatea lansetei, să fiu în natură. Filmele m-au ținut ocupat, a sosit în sfârșit timpul să mă dedic serios, cu toate că râurile sunt braconate profesional. Caut munții prin alte părți.

— *Unde?*

— Slovenia, Muntenegru, Bosnia… Ăia sunt oameni care au învățat că un pește viu în apă aduce de o sută de ori mai mult profit decât unul în farfurie. Și e curat peste tot, nu ştiu cum să vă spun. Când vorbesc despre ţară, au lacrimi în ochi… Ceva nou.

— *Nu-s mirat că nu sunteți pentru pescuitul la plumb. N-aveți stare.*

— Am toate stările. Dar nu agreez plumbul. Madam Pb a dat autorizare de mediu unor șmecheri care au scos de pe hartă câteva râuri în Făgăraș. Acum are vise mai mari.

— *Mi-ați zis într-o discuție particulară, da, însă chestia este de structură, sunteți hiperactiv. Tânjiți după acțiune.*

— Mi-amintesc. Sunt, da. Din cauza asta nu pot călători nicăieri ca turist pentru a admira una, alta.

— *E trist, neplăcut.*

— Da. E o neplăcută infirmitate. Cel mai plăcut e să mă lași într-o luncă și să mă uiți acolo.

— *Văzând, vă gândiți cum s-ar filma treaba?*

— Imposibil. Nu mă ațin la loc deschis. Iar ca să fie evident de ce mi-e atât de drag acolo, ar trebui să mă filmez singur. Ceea ce mi-ar strica toată plăcerea.

— *Să ne întoarcem la filme. În* Proba de microfon *o găsim pe Gina Patrichi. Cum ați întâlnit-o?*

— O știam din teatru și din filmele altora. Mare actriță!

— *Povestiți-mi despre ea.*

— N-a făcut în film cariera pe care ar fi meritat-o, pentru că lucrase în teatru cu regizori importanți, iar cineaștii mediocri se feresc de asemenea actori din teama de nu fi comparați. În felul acesta, actori foarte buni sunt folosiți puțin, dacă au apucat să exceleze la alții. Eu am cunoscut-o personal la Costinești, unde exista un festival de vară, venise, mi se pare, cu un film al lui Tatos. Eram în aprobări cu scenariul de la *Proba de microfon* și balansam între câteva variante pentru personajul reporterei; exista modelul real la TVR. Gina nu calchia prototipul, dar avea alte calități despre care am fost sigur că pot îmbogăți, psihologic, personagiul. Am stat câteva zile în preajma ei și am devenit din ce în ce mai convins. I-am dat rolul. Problema cu actorii era că trebuiau să se dezvețe urgent de practica teatrală și să lucreze după un parascenariu, să improvizeze dialogul, îi obligam la asta. S-a descurcat mai bine decât speram, deși era o actriță de modă ceva mai veche. Avea sclipiri neașteptate și farmec, cu toate că putea fi și necruțătoare în părerile despre colegi, inflexibilă. Dar ce zâmbet cuceritor avea!…

— *Parcă am în fața ochilor zâmbetul ei. Ați lucrat armonios?*

— Da.

— *Nu fiți zgârcit cu cuvintele.*

— Nici nu mai am.

— *Când ați revăzut ultima oară* Proba de microfon*? Ați „umbla“ la el?*

— Sper că nu credeți că e ca la cărți, mai umbli în manuscris, mai modifici ceva la ediția următoare… La filme, din păcate, rămâne bătut în cuie. Atâta te-ai priceput, aia e! Cu mici excepții. Am colegi care imediat după Rrevoluție s-au năpustit la Buftea pentru a scoate din negative ovații inactuale. Cu foarfeca. De aceea nu-mi mai revăd filmele după premieră, le

las o viață independentă. Orice intervenție ar presupune bănet, refacerea unui întreg proces tehnologic, mai bine nu știi.

Proba am revăzut-o acum vreo doi ani sau trei, când am refăcut etalonajul pentru digitalizare în DVD. Înainte de asta, mi-au făcut o copie nouă în peliculă, fără să se deranjeze a mi-o arăta, la cererea directorului de la Lincoln Center, de la N.Y. Făcea o gală de film românesc. Am preferat să lipsesc. S-a supărat toată lumea, deși România n-a suferit, nici cinematografia națională care își vede în continuare de treabă.

— Cum să cred o asemenea stupiditate, normal că nu e ca la cărți?! Mă gândeam la cum l-ați regiza cu experiența de azi, transpusă în contextul epocii.

— Îmi cer scuze. Nu mi-am pus problema pe care o sugerați și nici nu vreau s-o pun. Filmele nu ies neapărat mai bune dacă regizorul câștigă ceva experiență. E o condiție a momentului realizării, o ingenuitate a lui care a funcționat când a funcționat. *Proba* are momente bune de cinema, a influențat pe mulți, a schimbat optica românească privitoare la filmul de actualitate, mi-a marcat stilul, nu m-ar bântui nicio dorință să-l refac.

— E viață adevărată în acest film. Ați și jucat veridic.

— Sunt și bun… Am dat cinci examene de admitere.

— Ce mustață hoață aveați în film…

— Observați că suntem singura țară din lume în care cuvântul „hoț“ devine un factor de apreciere? Hoțule, hoțomanule, hoțoaico, tâlharule, mustața e hoață, cutare e oț etc. Vreți să vă spun și de ce?…

— Desigur.

— Sunt sigur că știți… Cine e hoț e și șmecher; e și om făcut. Ţara arată ca și locuitorul. Neamțul cu șurubul, rusul cu votca, românul cu… ce?

— Cu datul cu jula?

— Ca locuțiune verbală e excelentă. Mai e una genială… A „speria“ ceva.

— Bag seamă că ne-am cam speriat și viețile.

— Care a fost mai vrednic. Alții și-au furat-o pur și simplu.

— Care-i expresia genială?

— Aia cu folosirea verbului „a speria“ pentru furt.

— Am oroare de realitatea din spatele cuvintelor acestea, ca și de „capul plecat sabia nu-l taie“, „gura bate curul“.

— Asta-i taina prin care am navigat printre vremi. A funcționat, să nu ne fie de deochi. A lăsat și urme în caracter, lucru la fel de adevărat. Nu sunt singurele strategii. Pe vremea lui Ceaușescu, pentru a dirija cultul personalității și spre altcineva, era nevoie de o limbă prealabilă groasă. Astfel, o peluză a ieșit în bulevard scandând: Ceaușescu și poporul, Oblemenco cu piciorul!

— Funcționare fără onoare, fără amplitudine istorică, refugiu în zeama proprie diluată cu apă chioară.

— Vorbiți mai încet; din ce-am putut să observ, nu toți megieșii adoră să li se spună în față lucruri oable. Preferă să-i mângâi pe cap, să amintești de hărnicie, rectitudine și caracter, de valorile pe care le respectă din rărunchi, de pasiunea pentru citit, pentru filme și pentru Enescu, Eminescu și Grigorescu, dar nu le pomeniți de disprețul pe care l-au dobândit pentru sine, încât nu le mai pasă de cum îi vede planeta. Puteți să le vorbiți că-s fentoși, e flatant, e probă de arguție milenară și una din artele marțiale la români, pe lângă fuga în codru, otrăvirea a tot ce e apă și ascunderea dușmanului sub preș sau sub o glugă de coceni ca să pară că nu există.

— Măcar de i-ar sodomiza adevărul, să le iasă ochii ca la melci. Adevărul realității a șocat în epocă și șochează în Proba de microfon*; să ne înapoiem la film, unde a avut un rol substanțial și Tora Vasilescu. Duritatea de ciné-vérité, aerul de reportaj crud.*

— În general, ar fi bine – am mai vorbit despre asta – să poți face filmele pe care ți-ar plăcea să le vezi. Recunosc că îmi displăceau cele „de actualitate“ din contextul în care mă nimerisem și am stat mult să cuget la o modalitate de înrudire cu reportajul, nu știam cum o să arate și cât am de riscat, pentru că nu exista un model, l-am filmat întâi mental, cadru cu cadru. Asta, înainte de scrierea scenariului, de unde nu ar fi putut deduce nimeni formula stilistică, căci altfel poate m-ar fi stopat. Tot ce era adevărat și nu duhnea a contrafacere, a om nou și a „dezbateri afirmative“ era subînțeles ca prohibit. Sigur, a mai ajutat și faptul că tocmai făcusem un

film cu pistoale și toți aveau grija că intrasem în curtea lui Nicolaescu, protejat foarte sus. Când au văzut că schimb tema, au respirat ușurați.

— Interesant – ați filmat mental, ziceți, apoi ați jucat și rolul unui operator în film.

— N-am avut alt actor. Mi se pare că am mai vorbit despre asta, probabil în *Pisica*. Interpreții nu aveau de unde să fie obișnuiți cu acest gen de filmare, mai ales că repetam pe alte străzi, venind doar mai târziu la locul filmării, unde se excludeau repetițiile, pentru că s-ar fi adunat lumea. Aparatele erau ascunse la distanță mare de ei, cu teleobiectiv. Ei, problema ce trebuia s-o ocolesc era asta: actorul se mai încurcă în text sau nu improvizează convenabil. Cum îţi dau seama, dacă stai departe, la aparat? Nu se inventase încă *video-assist*-ul și nici microfoanele bune. Singura soluție era să mă bag între ei, tot ca actor, și să-i mănânc din ochi să nu greșească ceva. Dacă se întâmpla, cineva, tot eu, trebuia să deturneze pe loc acțiunea filmului ca s-o repare. Mai interveneau și neprevăzute: autobuze care se opreau între actori și aparat, cineva de pe stradă care intra în vorbă etc. Şi mai aveam o sarcină simultană. Filmam cu un aparat de 16 mm. Parte din ce filmam trebuia să intre în montajul filmului. Foarte stresant, dar și foarte excitant. N-aveam interpret ca să facă toate astea.

— Cât de important e montajul filmelor?

— E mai mult decât important. V-am mai spus, material bun are toată lumea, la montaj se strică ceva. Aici se plătesc toate greșelile, aici se găseşte ritmul filmului, simțit întâi în filmare și ajustat apoi, aici se naște un film sau nu. Tot ce se percepe în sală cu inima sau cu mintea aici e condiționat. E o ocupație foarte plăcută, una dintre cele mai atrăgătoare, dar poate deveni și oribilă, când ești nevoit să amputezi din necesități de cenzură sau de durată.

— V-a plăcut? Nu e plictisitor, de chițibulereală?

— Dacă v-am spus că-i foarte plăcută, credeți-mă. Cartea, ca narațiune, a fost covârșitor influențată de narațiunea filmică, produsă prin montaj. Să zicem că te apuci de filmare având filmul în minte. Filmezi pe sărite, timp de peste o lună, scene și acțiuni care trebuie să se cupleze ca ritm și ca sentiment. Ce control poți avea? Numai intuiția lui. Încercați asta cu o carte… Pe vremea când am început, regizorii pe care i-am găsit cărau cu ei

masa de montaj și monteusa prin locurile unde filmau, încercau să vadă seara dacă au brodit-o.

— *Nu le era mai ușor să monteze chiar după filmare?*

— Dumneavoastră, când faceți fotografii cu telefonul, nu vă uitați dacă au ieșit sau nu, cât sunteți încă în peisaj? Acasă, bănuiesc că e prea târziu. Filmau o secvență, de pildă, și voiau să vadă imediat un montaj primar, însăilat, ca să știe dacă totul era bine, dacă nu mai trebuia făcut ceva până nu ieșeau din decor.

— Vânătoarea de vulpi*, 1980, am înțeles că n-a mai fost excitantă.*

— Ați înțeles, din ce aţi înţeles?

— *Din* Pisica ruptă*.*

— Nu înțeleg la ce vă referiți. N-a fost excitantă? Am afirmat eu asta?

— *Tracasările cu cenzura, lucrul cu Dinu Săraru.*

— N-am ales termenul întâmplător. Un artist nu poate lucra decât *excitat*. Idealul e să fie priapic, la figurat. Cei din jur, dacă au nițel har, se întâmplă să fie *incitați* prin contaminare. Dar cine e apucat, e unul singur. Așa se explică de ce unele profesii sunt pline de veleitari; excitația atrage, e luminoasă, năvălesc ca țânțarii la bec. Cinematografia, de pildă, e de neconceput fără impostură, așa cum democrația românească nu poate fără procurori.

Săraru, nu, probabil n-am fost eu explicit acolo, e un om imposibil, mi-a făcut multe rele, dar a avut grijă să-i treacă filmul prin cenzură, a dat din coadă pe unde trebuia. Așa am scăpat și eu nu prea mult scărmănat. Cu toate că n-a înțeles mare lucru din filmul acela, așa cum nu l-au priceput nici Mircea Diaconu, nici Valeria Seciu. Dar sunt voci care spun c-ar fi cel mai bun film al meu. Eu dau din cap, admit că-i un lucru deosebit, nu știu dacă cel mai bun, dar, în orice caz, cel mai ingenios construit. Din această cauză nici n-a putut fi pastișat până azi în forma lui, ci numai în spirit, așa cum a rezultat mai târziu *Moromeții* lui Gulea. Mai știți vreun film despre țăran și colectivizare cu care poate fi pus în relație? Sunt foarte mândru că l-am făcut. Surprinde momentul distrugerii unei clase sociale, deși acum se aude că tot mai bine ar fi cu colhozul, pământul e prea mărunțit, n-ar strica niște asociații, moşii, care să refacă treaba la loc. Nu ştiu cine a avut istoric

dreptate, căci nu prea aud comentarii… Colegului regizor i-a plăcut atât de mult secvența cu mâncatul oului în fața copiilor flămânziți, încât a cedat suferinței de a nu o putea imita. A apucat-o pur și simplu și a transferat-o în *Moromeții*, făcută la fel. Îmi pare rău că trebuie să remarc eu lucrul ăsta, dar totdeauna se cade într-o tăcere suspectă privitor la furtul intelectual, nu există critici de film, nu se nasc decât cronicari, unii mai răsăriți, uneori.

— *Ce e imaginea în concepția lui Mircea Daneliuc?*

— O capcană. O momeală ce capturează un flux emoțional sau de idei în spectator-cititor-ascultător-coleg. O nadă elevată care dezvoltă un raport de regulă onest, făcându-i să urmeze docil autorul, putând genera catharsis sau alt gen de emoții. O hrană, în cele din urmă.

— *În această capcană, cum îi spuneți, filmul este o privire a subiectivității regizorului? Definiți-mi filmul, vă rog.*

— Îmi cereți clasificări teoretice și nu asta mi-e profesia. Filmul este un demers al comunicării vizuale și sonore, derivat din povestirea orală și apoi din literatură. Apelând la o imagistică specială organizată prin montaj, forța lui e copleșitor mai mare decât cea a artelor din care provine, devenind el însuși o artă. Nefiind atât de sublimat ca muzica, e, totuși, foarte penetrant în receptori, datorită impresiei de viață reală pe care e capabil s-o inducă și a efectelor pe care și le-a dezvoltat. Ciudat e că literatura generatoare simte nevoia de a lua de la el, în reciprocitate, descoperiri narative.

O altă posibilă definiție… Aparține fluidelor. E o curgere ingenioasă și câteodată de o frumusețe nepământeană. Poate dezveli cele mai ascunse sentimente omenești, deși se spune că numai peniţa reușește cumva. Merita să fie inventat și mai are încă de evoluat în holograme și altele. Cine îl practică se poate considera norocos.

— *Cunosc starea de excitație pomenită. E și înaintea scrierii unui poem sau a unei proze. Mărturisiați că vă e greu să vă despărțiți de obiectele de care v-ați legat, fie și un pulover. E în* Pisica ruptă. *Să fie aceeași fascinație la Stere Gulea, dar pentru rezolvări filmice?*

— Nu cred. E o mărturisire a neputinței. O lipsă elementară de rușine.

— *Nu riști să crăpi cu rușinea la purtător?*

— Nu. Cine știe precis că nu poate fi deranjat de rușine nu pățește nimic.

— *Vă bântuie pentru ceva din viață?*

— Ce anume? Remușcări?

— *Rușine pentru o faptă anume. Da, cu remușcări.*

— Rușinea denotă caracter. M-am rușinat și eu, ca oricare, dar n-au fost atât de mari încât să mă urmărească, vini tragice, lucruri din astea. Din fericire.

— *Mitică Popescu, Mircea Diaconu, Gheorghe Cozorici, Valeria Seciu. O distribuție de calibru în* Vânătoarea de vulpi.

— Asta pune în discuție conceptul de „actor mare“ și a generațiilor de aur care se succed mai des decât pot dovedi că și sunt. În general, noțiunea se referă la artiștii de comedie, nu și la cei cu subtilități în redarea unei psihologii, cum e Seciu, de pildă. Lumea vine către primii, vrea să râdă, nici acum nu e altfel, arta celor din categoria subtilă nu impresionează prea mult. Dar ce rol excepțional realizase în *Vânătoarea*, deși, pe gustul ei, cu prea puține vorbe de spus… Totuși, arta actorului asta înseamnă. Cei din *Vânătoarea* nu lucraseră și la *Proba*, cu alte cuvinte reîncepea școlarizarea pentru actoria de film. Întrucât lucram în locații mai „intime“, case reale, gurăcăscărime redusă etc., problema cu *ciné-verité*-ul nu se mai punea. Puteam sta lângă actori și să-mi văd de priza directă. Acolo unde se făcea lucrul ăsta, la „nemți“, existau platouri „surde“, construite special, cu pereți demontabili și recul pentru echipă. Sau inventau, naibii, microfoane mai mici. Noi filmam în cămăruțe țărănești de 2,5-3 mp, cu aparatul Mitchell băgat într-un blimp silențios cât o cutie de poștă, cu minimum cinci oameni în jur: cameraman, secretară, sunetiști și regizor, actorii de partea cealaltă, uneori chiar și opt. Nu se putea trece decât printre picioarele celor cu camera, după ce i-am scos omului patul, lăzile, masa și îi umpleam ferestrele cu proiectoare. Ascundeam microfoanele în părul actrițelor. Grupul electrogen era târât la mama dracului ca să nu se audă, motiv pentru care scădea tensiunea pe cablu, o problemă de fizică pe care n-a rezolvat-o nici Edison, deși multă amărăciune i-a pricinuit. Așa s-a făcut *Vânătoarea de vulpi*…

În anii mai noi, când am vrut să-l digitalizez, s-a constatat că i-au dispărut materialele primare de sunet, ca și la *Tusea și Junghiul* și *Patul Conjugal*. Le-am reconstituit din cârpeli, după procese cu CNC-ul și alte nefericiri.

Omul nu are sută la sută putința de a-și distruge creația prin potopuri, erupții și cutremure. Dar ca să-ți facă speriate materiale tehnice de bază la un film, de pildă, se pricepe intuitiv. Pelicula de absolvire, *Dus-întors*, e complet în neant, poate mai există vreo copie pozitivă hărtănită pe undeva, negativ nu mai are, nu mai există ca obiect, e neant.

— *Bănuiți că au fost „dispărute“ deliberat?*

— Păi cum altfel? Există o Arhivă. De ce nu erau acolo?

— *Ce procese ați avut cu CNC?*

— Povești lungi… Prin ’91, conduceam un studio de creație. Şi apar niște americani, voiau să facă un horror. Îi adusese un român fugit, îl știam de pe vremea împilării. Aveau tot ce le trebuia, doreau numai un scenograf pentru găsirea unor locații. În clipa aceea, a pocnit în mine patriotismul și le-am zis de la obraz că nu numai scenograf o să le dau, dar va fi coproducție, or să aibă acoperite și alte sectoare cu români, inclusiv operatorul. Au înghițit greu. Ce operator? Şi văd unul care sprijinea peretele culoarului, se întreținea din gecile matlasate pe care le cosea. Nu lucrasem cu el. Uite, zic, domnul Vlăduţ, un operator foarte bun. Mi-a mulțumit cu ce i-a venit la mână. Peste două săptămâni veneau să-l schimbe pentru că le rebutase materialul filmat. M-am opus; păstrați-l și refilmați cu Vlăduţ. L-au păstrat. Între timp, împreună cu regizorul lor, l-a lucrat pe producător și a început să facă avere, a pus pe picioare un studio mai mare ca Buftea. Ei, la ăsta am nimerit eu cu *Legiunea străină*, după ce mă încurcase Sârbu de la Pro TV, un alt mare român. Aveam scenariul aprobat, deci venisem cu buget cu tot. Discuție penibilă despre contract. În fine, cădem de acord, el îi cere juristului să-l scoată undeva din computer, noi stăm de vorbă, bem o cafea, vine juristul, semnez ce discutasem, strâng mâna și plec acasă. Acolo văd că era cu 14.000 de euro mai puțin. Nu se poate! Ba se poate, zice. Ai semnat? Ai semnat. M-ai acoperit cu semnătura ta. Mă rog, sar peste etape, se filmează, vine momentul etalonării și văd că în ultimele acte sângele e verde. Nu pot, îi zic, refă bobinele. Nu refac nimic, am băgat bani în ce vezi. Dar e verde, ne râd şi studenții! O să le treacă. Verde, neverde, asta e, ia-l de-aici. Am reclamat la CNC, sinecuristul de-acolo zicea că nu are reglementări legale pentru a proteja un film. Pe scurt, a stat un an de zile în *fichet*-ul lui, nu ieșea pe piață; exact ca pe vremea lui Pupincu. Am cerut o

comisie profesională, n-au fost de acord. Am atenționat CNC-ul să nu-i dea ultima rată de contract, pentru că nu-și făcuse treaba ca lumea, i-a dat-o, căci e un sistem vast de șpăgi peste tot. Atunci, m-a luminat Dumnezeu. Am dat CNC-ul, nu pe el, în judecată ca să recupereze ultima tranșă eliberată la șmen. Asta nu le-a plăcut. S-au frăsuit, au scrâșnit, până la urmă au corectat etalonajul și am scos filmul, cu condiția retragerii acțiunii din tribunal.

A doua oară l-am acționat în legătură cu dispariția materialelor primare de la cele trei filme. Îl obliga legea să le depună în arhivă, cu proces verbal. N-o făcuse, era prins cu altele. Am cerut refacerea integrală a titlurilor și daune morale. S-a mai speriat o dată cenecistul și a aranjat o refacere a sunetului din ce se mai găsea şi se mai putea: pozitive vechi, fragmente de muzică, dialoguri din copia internațională etc. Tot ca să-mi retrag acțiunea… Ştiam foarte bine că nimic nu avea să mai fie ca la început. Încercaseră să mi le distrugă, noroc că mă prinsesem la timp. Ce se mai petrece și azi cu ce am făcut, nu se știe…

— *Mai toate filmele vă sunt piratate pe internet. Nu-s pierdute.*

— Bine că-mi dați o veste bună.

— *Pirateria salvează filmografia!*

— Nu salvează nimic, sunt de o calitate mizerabilă, preluate de pe ecran cu camera sau rebuturi de etalonaj.

— *Ce amintiri aveți cu Mitică Popescu de la* Vânătoarea de vulpi*?*

— De obicei mi se cer relatări hazoase. Lumea se teme de tristețe. Cu Mitică Popescu nu am. Lucrasem cu el în teatru, la *Emigranții*. E o fire blândă și, cel puțin la vremea când munceam împreună, un profesionist foarte serios. Sper să fi rămas așa. Era foarte dedicat, niciodată nu s-a prezentat la filmare fără să știe textul, cum „se poartă“ printre actori, era receptiv și încerca tot timpul câte ceva ca să-și facă personajul veridic. La *Glissando* i-am oferit un rol mai mic, nu aveam altceva, dar l-a făcut impecabil, nu poți să-l uiți. Pe urmă, drumurile noastre s-au despărțit nu știu cum, ne-am întâlnit mult mai târziu undeva și m-a rugat jenat să-i mai dau un rol secundar, atunci când voi avea ocazia. Emoționant. Am făcut-o cu plăcere în *Sistemul nervos*. L-am chemat la premieră, nu s-a urcat pe scenă, a dispărut la urmă fără un cuvânt și nu m-a mai sunat niciodată. Bizar, nu? Bizar și comic. Iată o amintire veselă.

— *A fost nemulțumit de* Sistemul nervos*?*

— Probabil, aşa mă gândesc. Aveţi altă idee?

— *Nu știu. Întrebam. Oameni și oameni.*

— Asta-i o șopârlă ardelenească?

— *Ha, ha, ha. Nu.*

— Domnule Petria, ca să n-aveți un dubiu… Sunt liniștit cu ce las după mine. Dacă n-or să fie distruse. Poate, punctual, într-un loc sau în altul, aș fi putut să fiu mai atent, ca oricare. Poate că nu-s toate receptate deocamdată fără prejudecăți, mi s-a mai întâmplat și cu *A 11-a poruncă* și cu *Vânătoarea de vulpi*. Mai târziu, am văzut că provoacă entuziasm. Nu știu dacă am să apuc un alt „mai târziu“. Dar sunt liniștit, fiți și dumneavoastră la fel.

— *Sunt pe deplin liniştit. Chiar această carte se vrea o dovadă de admirație. Acum, că am aflat că ați fost ieri la pescuit şi v-ați îmbogățit doar cu experiență, cade bine să povestim despre* Croaziera. *Tot pe apă.*

— Nu m-am îmbogățit cu nimic, dimpotrivă. M-a costat escapada. Experiență am suficientă, dar sunt dintre aceia care se duc la pescuit, nu la pește.

Ce vreți să știți despre *Croaziera*? Probabil, cum a început. Croazierele astea erau într-o vreme o găselniță a *Biroului de turism pentru tineret* de a recompensa premianții de la Cântarea României. Se numeau „călătorii“ pe Dunăre, croazieră e un cuvânt burghez. Când mi s-a povestit una dintre aceste torturi, m-am simţit brusc „excitat“, ca să folosesc un termen anterior. Îți dădeai seama imediat de portanţa de parabolă la sistem. Am adăugat ce era de adăugat ficțional și am dus-o la Consiliul Culturii. Nu știu cum s-a aprobat scenariul, probabil mi l-a păzit îngerul care mi-l scosese în cale, fusese un prim noroc nesperat, al doilea a fost acceptul și intrarea în plan. Avea să urmeze și un al treilea, la aprobarea filmului. Nu-i vorbă, mascasem în scriitură tot ce putea fi socotit interpretabil, am dat-o pe veselie tinerească, utecistă, cert e că nu m-au jumulit mult și, unde pierdusem din pene, aveam să completez în filmare. N-am avut politruci cu mine, doar turnătorii obișnuiți, activiștii nu s-au încumentat să doarmă cu regizorul și cu actorii pe vas, călăriți de gândaci și mușcați de bestiole, nici

în cort alături de figuranți. Condițiile au fost insuportabile, dar uite că au folosit la ceva. De la a doua jumătate a filmărilor, cei din bărci evadau, salvându-se cu autostopul, cu trenul, așa a apărut ideea cu defectarea, aluzie la emigrație, care azi nu mai e percepută în termenii ăștia.

— O parabolă teribilă a comunismului. Şi culmea, activistul coordonator al plimbării pe Dunăre din film suferă de diaree. Cum de a trecut faza asta de cenzură?

— S-a inventat la filmare. Când au văzut filmul – gata, l-au găsit atât de contondent, încât n-au vrut să îl asocieze metaforic regimului. Nu puteai să pui în discuție că Tovarășul face caca moale, atunci când e necăjit.

— Când am vizionat prima dată pelicula, nu mi-a venit să cred.

— Nici lor. Nici altora. Sterică, cel cu sinecurile și ciupeala din filmele altora, m-a înghesuit ca să mă firitisească: tu nu știi ce film ai făcut!… Să mori tu? mi-a scăpat. Asta, ca să vedeți că nici colegilor nu era recomandat să te confesezi. Culmea e că ar fi putut rămâne așa, cum a şi rămas un an. Numai să nu-l vadă Conducerea… Au simulat că nu observă nimic, au scrâșnit din dinți și mi-ar fi tras-o data viitoare. Dacă nu intervenea cu simț partinic Eugen Barbu, după câte am auzit, și nu depunea la CC un memoriu în care avertiza că Tovarășul și Tovarășa sunt luați în deșert… La un an de zile după premieră și pentru că sărisem în apărarea lui Pintilie, pentru *Mitică*. Atunci l-au cerut spre vizionare la Comisia Ideologică, dar nu mai vreau să scriu *Pisica ruptă* încă o dată aici. Povestesc acolo ce-a fost. Întrebarea insistentă: cine erau ăia de pe ecran? Şi mi-au fost recunoscători în sinea lor că n-am spus: Pupincu și Pupinca… Nu, doi funcționari din turism. Au făcut, probabil, un referat că nu se confirmă…

— Ce fraier a fost George Constantin că n-a jucat activistul!…

— Cred c-a fost mai bine că totul a conspirat ca să-l iau pe Albani până la urmă, cu George Constantin ar fi fost mult altfel.

— Adică?

— Adică, am în vedere diferențele de natură psihologică și de temperament care existau între ei. George era dominator, Albani nesigur. George ataca textul numai după o riguroasă muncă de construcție a rolului, mergea după aceea pe traseul lui, știai la ce să te-aștepți. Albani, dacă trecea

de tortura învățării replicilor, scotea de undeva bâlbâieli, inflexiuni și nuanțe irepetabile chiar pentru sine. George impunea prin măsură și calibru, Albani era nevoit să joace toate acestea. George era mai indicat pentru un ștab de partid, mai ales că semăna și cu cineva din aparatul de stat; Albani era șopârlos, mai viclean, în ultimă instanță, mai detestabil. Şarja lui George, apetența lui pentru comedie erau atent supravegheate cerebral, Albani era jalnic și comic prin însăși ființa lui risipită. Şi nu în ultimul rând, de la George Constantin te așteptai să fie distant cu echipa, Albani era petrecăreț și gregar, integrarea în film s-a petrecut mai ușor. Imaginați-i când pe unul, când pe altul în rol și veți avea două filme.

— George Constantin ar fi imprimat o tușă mai groasă parabolei, prin felul său de interpretare. Cenzura o sesiza ca pe un bec aprins.

— Nu știu dacă mai groasă, mai precisă, poate.

— Şi când te gândești că o mustață a schimbat traiectoria unui film!

— Da. N-am să comentez lucrul ăsta, pentru că e mult de vorbit și am scris despre el cu alte ocazii.

— Rezum doar – el a refuzat să-și radă mustața pentru film, dumneavoastră nu i-ați dat rolul.

— Numai că asta s-a întâmplat în preziua filmării, la Calafat, unde aștepta o flotilă și câteva sute de oameni ca să începem. M-a şantajat, oarecum.

— Îmi închipui nebunia. Erau costuri de producție implicate. Nu v-a fost frică?

— La început am fost furios și, când sunt furios, sunt mai curajos. Mi s-a făcut frică abia după ce l-am trimis pe George la gară. Nu aveam un plan B și s-a dovedit curând, după ce lucrurile au pornit, că aveam de ce să mă tem.

— Când v-a cuprins cel mai crunt frica în viață?

— M-am temut c-o să-mi puneți întrebarea asta… Când le-am pus pe masă carnetul de partid. După un prim moment de jubilație, căci e o mare ungere pe suflet, trebuie s-o recunosc, m-a luat o frică flămândă.

— Nu e nimic rușinos în ea.

— Credeți c-am mai avut timp să-mi dau seama dacă mi-e rușine sau nu? Trebuia să mă pun la plumb urgent. Frica, la fel ca și emoțiile, sunt din

aceeași familie și adesea stimulative.

— *Nu mă refeream la acea perioadă. Ci cum este interpretabilă de unii* post factum.

— Tot despre frică vorbiți?

— *Desigur.*

— Atunci, făceți-mi un bine și explicitați.

— *Sunt tembeli care cred că frica e rușinoasă.*

— Dați-i naibii, România e plină de curajoşi! Şi-a dat el carnetul, dar i-a fost şi frică… Nu poți fi erou opt ore pe zi, plus cele suplimentare. Avem o deschidere mai bărbătească. N-am nicio minimă apăsare. Dacă recunoșteam că avusesem simultan și o urgență de pipi era tot rușinică? Sigur că ți-e frică înainte să te arunci pe fereastră, dar ai o treabă de făcut. Nu mai contează de ce te-ai temut. Am auzit de un nene, Atillache Vereștoiu, când la Ciuc, când în Parlament, că avea o sfială de a intra în pădure cu drujba. Şi uite că a reușit să bărbierească toți munții din Harghita lui. Dacă ești chitit pe o treabă, o faci. Ce-i aia frică, ne trece.

— *Cu startul frica/fricii, e normal să ne oprim la* Glissando*. E o capodoperă. Numai și cu el, vă puteați limita la pescuit fără griji, v-ați marcat locul în cultura română.*

— Iar ați aflat că o-ntind mâine la pescuit. Iar vreți să mă denigrați.

— *E bună. Le-a tocmit întâmplarea.*

— Ce anume m-ați întrebat?

— *Am pus în discuție* Glissando*. Ce e acest fim pentru rebelul Mircea Daneliuc?*

— Ce rebel? Nu mă consider deloc un rebel. Alții mă consideră. Nu fac decât să-mi pipăi ciclic osul spinal ca să mă asigur că încă îl am. Sigur, dată fiind concepția generală despre capul care se pleacă și la câte supărări am produs, par foarte rebel. Dar filmul nu are de-a face cu asta. E o răscruce în creația mea, un macaz, cum vreți să-i spuneți, în care modalitatea veristă de a mă raporta la realitate e amânată pentru câteva escapade cinematografice mai tainice, mai elaborate stilistic. Parabolice. Şi altele intră în categoria asta, și *Vânătoarea de vulpi*, și *A 11-a poruncă*.

— Ce a fost cel mai dificil la film?

— Să și respiri, vorba aia. E una dintre profesiile cu cea mai mare greutate specifică din câte se cunosc. Nu scapi nestors. Dacă iei sunet în priză directă, oriunde, dar mai cu seamă în băi și săli cu ecou, mai bine te mutilezi cu tesla. Așa cum v-am spus, a trebuit să-l sacrific, pentru că nu se „lipea“ de imagine. Scene speciale: am inundat un palat, cazinou astăzi, pe Victoriei. Filmam în apă cu firele de electricitate pe sub picioare. Lucruri ciudate, grele pentru actori: două actrițe trebuiau să sugereze o relație lesbiană. Azi, o bagatelă de adormit copiii, probabil. Dar în 1982, cu Ceaușescu pe cap și în perspectiva cenzurii, era altceva. Nici nu știau cum se face, a trebuit să le instruiesc. Nu știu ce să vă spun, poate omogenizarea interpretării actorilor. Erau din generații diferite, trebuiau aduși la același nivel, păstrând realismul și configurația epocii. Pe urmă, omogenizarea cu figurația. Figuranții, săracii, sunt oameni amărâți care au învăţat câteva clișee, dacă sunt din București. În provincie nu se pune. Şi nici nu-s aleși după har.

— Oho, şi după ce cunoştinţe aţi consiliat actriţele pentru scena lesbiană?

— Intuitiv, dragă domnule, intuitiv. Câteva firave aluzii. La aluzii sunt bun.

— Fără tăgadă că sunteți. Ați avut încredinţarea că aţi dat lovitura filmând Glissando*?*

— Da, ceva pe-aici, eram sigur c-o să mă lovesc la cap. Dar cum îmi propusesem să nu mai tai vreodată ceva, am mers ca la Mărășești, ca la ultimul film.

— Filmând, era excitaţia aia că vă iese ceva extraordinar?

— Așa ceva nu cred că i s-a întâmplat nimănui, decât, poate, veleitarilor sau inconștienților. Nu e cum. Se filmează pe bucăți scurte, acronologic, se leagă numai în mintea unuia singur; momentele de satisfacție pot exista pe spații mici, cu îngrijorare spre cele care stau să vină și să se fixeze între acestea. Excitații apriorice poți secreta, dacă ai deja filmată o suprafață mai mare și prefigurezi montajul final. Îmi aduc aminte cum exultau la Buftea, pe vremuri, pentru că intra negativul filmat în laborator. Cutare are un material excepțional! Altul, extraordinar etc. Fiecare se pregătea să bubuie

în univers, numai că se strica ceva pe undeva, ceva își băga coada și ieșeau, unul după altul, filme românești…

— *Cât a durat filmarea propriu-zisă?*

— Vreo lună și jumătate. Sau două.

— Glissando*, 1984. O producţie a Casei de Filme 3; producător delegat: Silvia Kerim; director de producţie: Mircea Rădulescu; machiajul: Gheorghe Drăghici; decoruri: Magdalena Mărăşescu; costume: Cătălina Iacob; coloana sonoră: Anuşavan Salamanian; montaj: Măria Neagu; muzica: Vasile Şirli; imaginea: Călin Ghibu; scenariul: Mircea Daneliuc, după o idee din nuvela* Omul din vis *de Cezar Petrescu; cu: Ştefan Iordache, Tora Vasilescu, Petre Simionescu, Victor Ionescu, Ion Fiscuteanu, Constantin Dinulescu, Camelia Zorlescu, Mihaela Nestorescu, Rodica Moianu, Rada Istrate.*

*Citez din articolul unui critic de cinema, Mircea Dumitrescu: „*Glissando *este un film proaspăt, complex, dens, cu interpretări actoriceşti, imagine, montaj şi coloană sonoră de excepţie, foarte bine armonizat şi ritmat, fluent. Un film puternic, unic în cinematografia noastră, un film vehement, dar cu eleganţă, demascator, dar cu artă, un film protestatar, un film avertisment, dar cu poezie, din familia celor mai strălucite filme despre sistemul totalitar:* Procesul *(Welles),* Cabaret *(Bob Fosse),* Oul de şarpe *(Ingmar Bergman),* Căderea zeilor *(Luchino Visconti),* Mephisto *(István Szabó),* Căinţa *(Tenghiz Abuladze).*

Glissando *a avut un considerabil impact asupra publicului studenţesc, universitar, intelectual. Se poate spune că acest film a generat unele mutaţii, unele limpeziri în planul conştiinţei, în planul afectiv şi spiritual al acestui eşantion de public. Filmul, urmărit insistent de putere pentru a i se sista difuzarea, dar difuzat tot atât de insistent în mediile amintite, a fost distins cu următoarele premii ACIN în 1986: pentru Cea mai bună interpretare masculină –* ex aequo *(Ştefan Iordache); Cea mai bună imagine (Călin Ghibu); Cele mai bune decoruri –* ex aequo *(Magdalena Mărăşescu); Cele mai bune costume (Cătălina Iacob); Cea mai bună coloană sonoră (ing. Anuşavan Salamanian).*

*Spre lauda lor, în acele condiţii, unii gazetari au consemnat favorabil, cu demnitate şi profunzime, prezenţa acestui film: Mircea Alexandrescu şi Mihai Stănescu (*Cinema*, nr. 10/1984), Horia Pătraşcu (*Flacăra*, nr.*

*49/1984), Simelia Bron, Traian Ungureanu şi Ioan Buduca (*Amfiteatru*, nr. 10/1984), Daniel Daniel (*Flacăra*, nr. 2/1985), Dan Laurenţiu (*România literară*, nr. 32/1985). Este însă imposibil de acceptat articolul din* Săptămâna culturală a capitalei*, nr. 50/1984, semnat de Nicolae Ulieru, total negator, fără a folosi criterii specifice şi argumente logice.“*

— Omul era destinat să ajungă purtător de cuvânt la SRI. A ajuns.

— „Cu elementele sale de baroc, de suprarealism şi expresionism, cu influenţe creatoare din Ingmar Bergman, Federico Fellini şi Andrei Tarkovski, filmul a fost selecţionat în 1985 la Mostra *din Venezia, fiind favoritul festivalului, argumente fiind cronicile ample şi aprecierile extrem de pozitive din presa italiană din 28 august 1985:* L'Arena*,* Carlino*,* Corriere della Sera*,* Nazione*,* Paese Sera *şi* Il Tempo*. Reproduc aici un fragment din cronica publicată în* Carlino*, semnată de Vittorio Spiga: «Un vero grande capolavoro d'ambiguita che puo avere molti piani di lettura» («O adevărată capodoperă a ambiguităţii care poate avea numeroase planuri de lectură»)“.*

Am credința că aceste rânduri descriu contextul. Eraţi conştient că Glissando *era un veritabil fenomen în rândul celor cât de cât cultivați?*

— Sigur. De asta mi-am și pus pielea la saramură. Credeam că merită.

— Vă mulțumesc că ați riscat. Glissando *a contat enorm pentru mine.*

— E emoționant. Sunt primele mulțumiri pe care le primesc.

— Haideți, nu-i posibil.

— V-a mulțumit cineva pentru că ați scris vreo carte? O face dacă i-o dai, neapărat cu dedicație, majoritatea consideră dedicația mai importantă decât conținutul, nici nu-l mai citește. Îți mulțumește dacă-l inviți la premieră, nu pentru filmul pe care l-ai făcut. Nici n-am fost vreodată intrigat de treaba asta. Am mai avut, mi-am adus aminte, o întâmplare de genul ăsta cu *Glissando*. După premieră, un rocker de la Timișoara, pui de muzician pe atunci, mi-a sărutat mâna. Am înţepenit.

— Da, am primit mulțumiri pe Facebook. De la oameni pe care nu i-am văzut niciodată, nu de la cunoscuți. Una a fost șocantă – un inginer mi-a mărturisit că i-a trimis câteva din poemele mele de dragoste unei tipe pe care-o credea inabordabilă, câte una pe zi. I-a dat de înțeles femeii că el le-

a scris, special pentru ea. Acum împart cearceaful împreună. De ce nu vă deschideți cont pe FB?

— N-am feisbuc, dar am cearșaf. Nu vreau să schimb nimic în privința asta.

— *Greșiți. Ați avea ocazia să interacționați la orice oră cu oameni care țin la dumneavoastră.*

— Se poate. Mă deprimă, însă, ceilalți.

— *Şi nu-i mai OK compania celor cu care sunteți pe aceeași lungime de undă? Fac pariu că, dacă vă deschideți cont, n-o să regretați.*

— Mi-ajunge că mi se ascultă telefonul încă din secolul trecut. Numai feisbuc îmi mai trebuie. Nici n-am timp de corespondență.

— *Ce părere aveți despre internet?*

— Bună. Convorbesc ușor cu dumneavoastră. Poate ne iese și-o carte de convorbiri.

— *Iese țais.*

— Păcat că l-au inventat atât de târziu. Acum câțiva ani, vorbindu-se pe undeva că în anii ’80 umblam prin Gara de Nord ca să trimit scrisori către Europa Liberă, o tânără s-a întrebat cu simplitate adorabilă: de ce nu le-a dat pe e-mail?

— *Chiar așa. Cum ar fi fost dacă era atunci netul?*

— Ar fi fost ca azi.

— *Aveți nostalgia mașinii de scris?*

— Deloc.

— *Dar a tinereții?*

— Nu atât cât vi s-ar părea potrivit. De multe ori îmi zic că sunt norocos așa cum mă aflu.

— *De unde știți cât mi s-ar părea potrivit?*

— Pentru că, în general, tot ce se așteaptă de la tine e să spui ah, dac-aș mai fi tânăr, ce n-aș da să mai… etc. Bănuiesc că încă nu v-ați pus problema.

— Nu. Dar dumneavoastră? Căci sunteți într-o formă de zile faste la 70 de ani.

— Eu, da. E vârsta la care înveți lucrurile pe care le-ai dat tot timpul la spate, ca nefiind pentru tine, sau amânându-le pentru un viitor îndepărtat. Îmi pun problema, de ce să vă mint. Aproape tot timpul… M-am îndoit chiar dacă e bine să purtăm discuția asta, o altă zădărnicie. Am conchis că hai, să mai vedem o dată cum e.

— Ce zădărnicie, cu o operă în spate?

— Domnule Petria, v-am spus, mai așteptați câțiva ani. O să aveți și dumneavoastră una în spate. Nu-i totul.

— O întrebare mai dură – vă temeți de moarte?

— E cineva care nu se teme, indiferent de vârstă? Tânăr, gândul e și mai groaznic. După un timp, viața te împinge să înveți a muri. Începi să te obișnuiești cu ideea, deși mulțumești în fiecare dimineață că mai vezi pomul de vizavi. Îți dai seama că ai început să te temi cu moderație. Poate că dincolo, dimpotrivă, rearuncarea în viață provoacă o spaimă similară. Plângem la naştere, de ce?

— Sunt sigur că e ceva dincolo, că trupurile noastre sunt un fel de „conserve". Ce vă imaginați că e acolo?

— Ce-mi imaginez eu, am să vă spun în particular. Nu mă las atras pe terenul ăsta, pentru că orice ai zice devine hilar. Am să vă spun în schimb de ce mi-e frică. Sau v-am mai spus? Mi-e frică să nu plecăm cu caracterele dobândite aici, astfel încât să mai am de-a face cu toți nemernicii, pupincuriștii, impostorii și turnătorii pe care i-am detestat, prefăcuți în sâmburi de lumină.

— Câteodată am impresia că unii morți, care mi-au fost dragi, bunicii de exemplu, veghează asupra mea. V-a încercat ceva asemănător?

— Sigur. Mulți simt asta.

— Care e modul cel mai atroce să mori?

— Bănuiesc că prin tortură.

— Eram cu gândul la moartea lui Iacob*, din filmul dumneavoastră cu acelaşi nume, când v-am întrebat. Aceea nu e atroce?*

— Este, cu toate că personajul concede fatalității, ajuns la capătul puterilor.

— *V-a ispitit gândul sinuciderii?*

— Rar, nu obsesiv, ca evaluare a unei alternative. Ştreangul, însă, mi se prezintă în minte mai mult decât aș dori, neinvitant, dar cu multe detalii, de parcă s-ar întoarce din istoria mea pe care am uitat-o.

— *Ce căutăm noi prin viață, domnule Daneliuc? Ce e ea?*

— Dacă ar ști cineva, probabil că n-am mai căuta nimic. O fi numai locul de unde se poate procura suferință spre curățire. Culmea e că din asta nu prea învață nimeni nimic. Suferă animalic și se duc.

— *Şi unde suntem triști că nu suntem sfinți?*

— Triști? De ce? Lumea nu prea e tristă; a inventat televizorul, berea, barul, dansul, trasul pe nas și maneaua. Regretul de a nu fi sfânt nu l-am întâlnit și nu-l am.

— *Cu* Iacob*, comuniștii au luat încă o plasă, să revenim la filme. Cum de au fost așa de proști?*

— Nu erau proști. Nu mai existau culturnicii de pe vremuri care mărturiseau ca ăla: dacă aș fi avut eu liceul, nu mai rămâneam în cultură… Erau în schimb zeloși. Vedeau și ceea ce nu puseseși în film. *Iacob* s-a aprobat tot sub comisia lui D. Popescu. Una caldă, una rece. M-am gândit că regreta ce-mi făcuse cu *Glissando*. Era și un fel de ecranizare, poate că prudența lor venea și de-acolo că nu știau cum va reacționa Bogza. N-ar fi protestat, sunt sigur. Nu i-a plăcut că am inovat pe textul nuvelei. Era și suferind. Dar, chiar și după aprobare, Dulea de la CCES a încercat să întoarcă filmul la vizionări, ridicându-se deci împotriva lui Popescu și contând c-o avea în spate pe Elena Ceaușescu. Nu i-a mers, i-am cerut o audiență lui Popescu – era rector la „Ştefan Gheorghiu“ –, m-am arătat indignat că se trece peste cuvântul lui și omul l-a turtit cu un telefon.

— *A fost prima colaborare cu Dorel Vișan?* Iacob-*ul lui este de neuitat.*

— Da.

— *Cum vi s-au intersectat pașii?*

— L-am chemat pur și simplu. Făcea milițieni prin filmele românești și poate ar fi făcut și acum. Ştiți că există persoane pe care nu le mai iubesc, de ce mă întrebați despre ele?

— *Fiindcă eram în atingere cu filmul* Iacob*. Şi era inevitabil. L-ați pus în valoare ca actor.*

— Da.

— *Între iubire și ură nu mai e nimic, domnule Daneliuc?*

— Între iubire şi ne-iubire ar trebui să fie un Purgatoriu, dar nu-i. Purgatoriul e un concept religios. N-am niciun fel de aversiune, pentru nimeni. Din fericire. Le doresc tot binele și să ia premii la Cluj toată lumea.

— *V-am supărat. Scuze.*

— Nu-s supărat. Mă supăr și-mi trece.

— Glissando *și* Iacob *v-au consolidat recunoașterea internațională. „Organele“ ce spuneau?*

— Dacă nu li se fac imputaţii ierarhice, puţin le pasă de filme.

— *Să ne uităm prin oglinda retrovizoare la ce ziceau „organele“ de dinainte de 1989 după succesele marca Daneliuc din străinătate.*

— Organele funcţionau firesc. Ori nu ne lăsau să ieșim, ca la premiile *Felix* cu *Iacob*, ori îi bucuram dacă mi-o trăgea cineva în străinătate, cum se întâmplase cu *Glissando* la Veneția. Alteori, surprinzător, ne luau bilete de avion. Pe acest teritoriu nimic n-a fost vreodată coerent.

— *Ce le ghida comportamentul?*

— Lipsa unei ideologii clare. Nu erau pătrunși de marxism-leninism și procedau de multe ori hormonal sau după simpatii/antipatii. Când nu m-au arestat pentru scrisorile mele către Europa Liberă, deși așteptam să se întâmple în fiecare minut, am bănuit că acolo, în cotlonul coerciziunii, cineva mă privește lipsit de ură. Putea fi o fantasmă, dar viața mea s-a intersectat și cu un Secretar al Propagandei care s-a întâmplat să țină la mine. N-avea studii, nu se pricepea la artă, pur și simplu îi plăcea ce făceam. Fără el n-aș fi putut scoate întregi nici *Proba de microfon*, nici *Croaziera*, nici *Vânătoarea de vulpi*, nici să mi se aprobe scenariul la

Glissando. Pe urmă, l-au mătrășit. Ilie Rădulescu. Uite că cineva îl mai pomenește… Pe bestiile celelalte, cine?

— Poștașul, nu-i exclus, când le duce pensiile grase. Patria le e recunoscătoare.

— Cunoașteți vreun caz în care statul a făcut altfel? Eu unul nu mai am nimic cu el, decât câteva servituți.

— Ah, și neamurile îi pomenesc, desigur. Vă pare rău că nu aveți copii?

— Am să vă surprind neplăcut, nu prea. Numai gândul că ar putea face o școală de mântuială, să-i păzesc de droguri și de altele, să nu aibă decât perspective minore de a profesa în ceva, să-i aud că vor cinema și să știu că școala aceea e cum e, iar pentru toate acestea să-mi investesc timpul lucrului meu, mă face să privesc cu realism viața pe care o am.

— Nu e egoism aici, de fapt?

— Egoism ar fi fost dacă aș fi evitat să am copii. Dar n-am făcut asta, cu excepția studenției. Pe urmă, nu mi s-au mai dat. Altruismul înseamnă necondiționat facerea de copii, nu e un clișeu?

— Nu, bineînțeles. Se procreează și din prostie.

— Din plăcere, să admitem. E cea mai mare dintre înșelătoriile naturii.

— Lumea e suprapopulată. Cum va evolua omenirea, fiind așa mulți?

— Nu am grija asta. V-am spus că n-aș mai vrea să fiu tânăr. Din câte știu, există niște băieți care se preocupă de excedentul de populaţie, au și câteva planuri. Gândiți-vă mai bine la ce mâncați, ce medicamente luați și ce confort social aveți.

— E o conspirație?

— Nefiind o acțiune la vedere, i se poate spune și așa. Dar, sper că recunoașteți, trebuie făcut ceva… Ţin minte cum la orele de economie politică îl înfierau pe Malthus, taxându-l de prostănac; primul care trăsese alarma acum aproape două sute de ani.

— Ce-i de întreprins, punctual?

— Nu sunt sociolog și nici criminal. Sau una și alta. Dar dacă aveau vreo soluție în afară de astea care se văd, am fi avut acum destule motive ca să

fim disperaţi.

— *Nu înțeleg ce vreți să ziceți.*

— Că nu pot sugera o soluție fără a fi monstruoasă. Iar dacă ar fi implementat-o alții până acum, am fi avut suficiente motive ca s-o repudiem.

— *Suntem omorâți treptat, programatic?*

— Sigur că suntem omorâți. Acțiunea începe imediat după naștere. Microorganisme, defecte, boli, obiecte, stat, beneficiari ocultați, iubiri, familii nereușite…

— *Păi, nu e o noutate de la Adam și Eva, ați fentat răspunsul.*

— Nu prea. Vorbeam și despre beneficiari ocultați.

— *Înainte de 1989 și în primii ani de după revoluție nu ne era gândul în direcția asta.*

— Direcția asta nu era direcția Est. Numai de-acolo credeam că vine necazul.

— *Ce ar trebui să facă tinerii, ei mai ales?!*

— N-ar fi rău să deschidă ochii.

— *Să se revolte?*

— Nu se poate îndemna așa, în principiu, la revoltă. Împotriva a ce, e clar împotriva a ce? Şi nici nu sunt competent în disciplina aceasta. Pe 21 decembrie ’89 am ieșit în stradă, am încurajat atât cât era necesar, dar am văzut că cei competenți în revolte alții erau… Ei gestionau latența nemulțumirii. Sper că e clar, nici președinții, nici prim-miniștrii nu se numesc doar prin elan cetățenesc, sunt alții care îi așază, pe alte criterii, iar dacă votul popular merge într-o direcție contrară, atunci nu e luat pur și simplu în seamă. Sunt semne că există mai multe democrații, una făcută pentru țări adormite cum este a noastră. Mi-aduc aminte cum îl ironizam pe Iliescu, pentru că voia și el o democrație originală, ceea ce înseamnă că locul pentru inovație nu-i complet ocupat. Ştiind toate astea, nu îndemnul, ci revolta însăși e fără obiect și obositoare. Câți au ieșit în iarna trecută ca să-și ia pumni în gură de la jandarmi? Şi câți au privit cu interes la televizor și cu berea în față? Lenea de a te revolta e mai mare decât neplăcerea de a

trăi cum trăiești. Dar, repet, e bine să-și țină ochii deschiși; atâtea drepturi câte le-au mai rămas, să facă ceva cu ele.

— *Mișcările gen Occupy sunt o deschidere a ochilor?*

— Explicitați.

— *Pornită de la acțiunea Occupy Wall Street…*

— Asta-i o formă de protest, nu e singura. Deschiderea ochilor nu-i o formă de protest, e, atenție, instinct de conservare pus în lucru. Şi ce să ocupi aici ca să biruiești nesimțirea ancestrală de stat, în ipoteza că ar ieși locuitorul din adormire? Gara de Nord, centrul vechi, piața Constituției? Cunoașteți soluția unui poet: „lasă-i să fiarbă în suc propriu“?

— *O cunosc până la greață. Suntem o somnolentă țară bananieră fără banane, o pseudocolonie?*

— Înțeleg că mă întrebați pe mine… Ați fost curios să știți la ce îndeamnă imnurile altora? În general la luptă, demnitate, onoare etc. La trezirea din somn, nici unul.

— *După mici şi bere vine somnicul, natural. Dar nu-i dracul ăl mai negru ăsta. Celelalte de care vă întrebam, sigur că pe dumneavoastră.*

— Haideți să ne ocupăm de ce ne ocupăm.

— *No, bine, vorba noastră, a ardelenilor. Lansat în 1988, filmul* Iacob *a fost prezentat la festivalurile din New York și Berlin și în 1989 ați fost membru în Juriul Internațional de la Edinburgh. Cum de au acceptat autoritățile comuniste să ieșiți din țară?*

— Doamne, ce plicticos sună, dintr-odată… N-aș vrea să credeți altceva. Nu formularea dumneavoastră o găsesc plicticoasă. Inventarul lui *Iacob* mi-a căzut greu după discuția anterioară. Fiecare film e ca o existenţă precedentă. Nu rămâne decât o etichetă pe un sertar, n-aveți nicio vină în asta, păziți-vă, dacă puteți, cărțile.

Nu era Berlinul cu *Leul de Aur*. Era Festivalul Filmului European, *Felix*, unde am avut nominalizările și cartoanele cu numele noastre pe scaunele goale. Acolo nu ne-au lăsat. Uneori ne lăsau, alteori nu, am explicat anterior. După scandalul cu carnetul de partid, am putut să ies fără tracasări și la NY și la Edinburgh, așteptau să rămân pe undeva.

— Intuiam că au urmărit să vă tenteze să rămâneți în Vest, ca să scape de incomodul Daneliuc. De ce n-ați rămas?

— N-aveam de unde să știu că o să mă îndrept treptat spre literatură. Cinematografic vorbind, oferta realității românești mi s-a părut mai generoasă prin varietate decât cea americană, unde am stat șase luni. A face filme ca ale lor, șablonizate, cu happy-end, politically corecte, fără a participa la montaj, nu mă atrăgea deloc, având în vedere că ultimul făcut în țară fusese *Iacob*... Doar în cazul în care aș fi avut destui ani la dispoziție ca să uit tot ce-am făcut și să urc scara studiourilor de la capăt, având câteva handicapuri, între care și o etnie neconvenabilă. Pentru ce? Bani? Am bătut la câteva uși cu scenariul de la *A 11-a poruncă*. Cineva de la HBO a vrut să mă cunoască și m-a invitat la un prânz. Am crezut că, în sfârșit, am dat lovitura. Dar nu voia decât să se uite la mine cu o mare mirare, să-i spun cum de-mi trecuse subiectul acela prin cap. Mai târziu, am descoperit bucăți din el într-un film de-al lor. Un subiect contemporan bun poate fi extras aici mai bine decât acolo, sunt și azi de aceeași părere.

— Între 1990-1995 ne întâlnim cu directorul Mircea Daneliuc. Iubit de subordonați și colaboratori?

— Naiba știe cât m-au iubit; pe față, se topeau toți de amor. M-or fi iubit, câțiva, totuși. Nu-s ușor de iubit. Pretind, ca și pe platou, o corectitudine pe care o arăt eu însumi. Nu-i, ne certăm. Dacă aș fi fost într-un trib germanic, nu cred c-aș fi avut vreo problemă.

— Ce poreclă v-au pus pe la spate?

— Nu și-au permis. Îi tratam domnește.

— Directoratul de la Alpha Films International v-a permis o libertate de creație salutară.

— A fost o situație derivată. Prin ’90 organizasem o grevă a foamei ca să desprindem cinematografia de Ministerul Culturii. A fost prima și ultima grevă de acest gen care a fost luată în considerație, azi ai putea muri cu zile, dar Iliescu s-a cam speriat, cu Roman și cu Nicolaescu cu tot, și au emis un act antedatat care ne lăsa în libertate. A fost raiul pe pământ câțiva ani. Puseserăm pe picioare patru case de film, primeam bugetul direct de la Parlament, fără intermediari, fără activişti, nebunie! Singurul neajuns era că trebuia să realizăm planul de producție pe fiecare an, căci altfel scădea cifra

banilor alocați. Nu mai voiam să ne adresăm potcovarilor care hălăduiseră prin cinematografie, umblam după tineri, fie și neajutorați, dar, ne ziceam, măcar să greșești cu unul din ăsta, nu cu un mamut lânos de la care primeai exact ce așteptai. Tinerii, însă, din generația de atunci nu se înghesuiau, îi luase tracul; mari genii de cafenea, venise vremea să-și dea măsura şi nu îndrăzneau. Nici până azi n-au făcut nimic, s-au pierdut. Dar îi căutam cu înverșunare, i-am invitat, am lucrat un scenariu pentru doi puști și i-am pus să-l iscălească ca să-i lansez (*Dragoste şi apă caldă*), am dat și un anunț la ziar: care ați făcut o școală și credeți că aveți talent, veniți la tăticu, vă finanțez. N-a apărut decât un neisprăvit pe care n-am putut, evident, să-l refuz, și, cu toată supravegherea mea, a filmat ca un prost (*Neînvinsă-i dragostea*). Pe urmă, s-a făcut critic pe net, unul care mă porcăiește. Ciudat, majoritatea cronicarilor excrementiali de la noi au vrut anterior să se facă regizori sau scriitori, dar nu le-a ieșit. Planul era plan, însă. Ca s-o scoatem la capăt, făceam și noi, directorii, câte un film pe an, nu vă spun cât era de istovitor. Dar atunci am scos *A 11-a poruncă*, *Tusea*, *Senatorul* și altele. Cenzura, brusc, dispăruse. Filmam fluierând. Ştiam, însă, că n-o să țină o veșnicie, că totul va fi stricat în curând, chiar de cineaşti.

— Mi-e peste mână să afirm de ce și cum, însă această libertate parcă „iese“, e palpabilă, din peliculele perioadei.

— Dacă nu s-ar vedea, ar fi chiar grav…

— Nu-i aveți la inimă pe critici.

— Nu există critici de film, v-am spus. Profesia asta n-a existat, aici, niciodată. Au fost numai cronicari, unii dintre ei mai dotați. Majoritatea – băieți de peluză. Se masează în spatele unei echipe sau găşti ca să fluiere și să înjure de mamă și morți când apare adversarul pe teren. Când acela își potrivește mingea, urlă huo sau câș!

— Parcă relația cu ei s-a deteriorat mai vizibil după revoluție.

— Înainte, stăteau pe salariu. Acum, puținele ziare nu mai au rubrici de cinema. Așa că vânează pișcotul pe la festivălușe ori sindrofii culturale și preamăresc ofertanții de mici.

— Nu e cu mult diferit față de cronicarii literari.

— Din fericire, în literatură există și critici. Nu în număr exagerat, dar au istorie, au avut din cine să se ivească. În cinematografie nu există strămoși în zona asta. Ființează o facultate de critici, dar cine predă acolo și ce ies e altă poveste.

— Ați predat la facultate la un moment dat…

— Cursurile la facultățile astea apărute după ’90 sunt o formă de ciubuc. Nu se investeşte în aparatură și toată arta filmului e instruită cu gura. Studentul nu se alege cu nimic, dar plătește taxa și-și ia diploma. Profesorul apucă și el un ban. Aflu, mai nou, că undeva nici n-au auzit de Ciulei. După un an, i-am lăsat.

— Nu era mai rezonabil, privit din perspectiva actuală, ca studiourile de film să nu se rupă de Ministerul Culturii?

— Nu. Ministerul Culturii n-are obiectul muncii. E parazit. Cu banii de la film se cârpește cu muzeele și cu arheologii. De altfel, a luat cinematografia înapoi, fără grevă, printr-un ucaz ministerial al lui Răzvan Theodorescu. Nu s-a mai opus nimeni. Starea de azi, precaritatea bugetelor, filmele cu două personaje într-un apartament de bloc sunt consecința.

— 1991. Filmul A 11-a poruncă*. De ce SĂ NU PORUNCEŞTI? Ea ar fi porunca numărul 11.*

— Așa m-am gândit. Porunca a 11-a. Tocmai eram ieșiți din comunism și credeam că nimeni n-o să ne mai dicteze niciodată nimic. Habar nu aveam de UE, de Merkel, de FMI și de Licurici. Mi s-a părut un îndemn foarte bun pentru o lume democratică. Naivuț, de altfel…

— Cum fost-am majoritatea atunci. Ieşeam dintr-o cvasipuşcărie şi eram ameţiţi de aerul libertăţii. Dacă poporul ăsta nu-şi merită libertatea?

— Citiți ce spune Pitagora despre poporul de sclavi.

— „Nu tulbura o apă stătătoare ori un popor în sclavie“?

— Nu știu dacă se aplică sută la sută poporului, dar tinerii ăștia răzăreți, voioși în inconştienţa lor, poticniți în bacalaureat, cu siguranță ar trebui să guste puţin comunism. Cu ăștia nu e nimic de făcut, mă tem că nu e.

— „Nu te aştepta să ţi se mulţumească atunci când faci un bine poporului: dintre toate dobitoacele, el este cel mai nerecunoscător.“ Tot

Pitagora.

— Indiferent cum ar fi, nu vreau să-i stric ziua. Lăsați-l să creadă că aici a fost leagănul civilizației, că se trage din cei mai viteji dintre traci și că nu peste mult se va trezi dimineața în Grădina Maicii Domnului sau Noul Ierusalim, cum profețise un indian exaltat.

— *De ce merită văzută* A 11-a poruncă*?*

— Pentru că e inspirat de experimentul concentraționar Pitești, din fericire unic în lume.

Pentru că e premonitoriu. În 1990, după lichidarea unei dictaturi, o anunță pe următoarea, cea cu față umană.

Pentru că spune mult despre om.

Pentru că a generat mari creații actoricești.

Pentru că turnarea lui s-a întins pe patru anotimpuri, un lucru mai rar.

Pentru că nu s-a încumentat nimeni să-l pastișeze, e greu de copiat.

Pentru că e făcut de mine cu modestie; nu în ultimul rând.

Vedeți-l.

— *Cum de-a reușit un popor blând și ospitalier, că așa se spune, să se individualizeze planetar printr-un fenomen care concurează în bestialitate khmerii roșii?* Flash-*uri, vă rog, despre actori, despre ce credeți că e de evidențiat din perioada lucrului.*

— Cum a reușit, se întreabă lumea și astăzi. Mai ales că nu erau troglodiți cei care puseseră la cale experimentul, erau studenți conduși de un anume Ţurcanu, de prin Câmpulungul meu. Cine se rușinează de nume, iscălește azi Turcanu sau Turcan. Probabil că omului nu-i trebuie decât ocazia pentru a se reîntoarce în peșteră. Asta, despre blândeţe. Cât priveşte ospitalitatea, am văzut şi mai bune.

Despre filmări, ce să vă spun? Filmam cu precădere într-un fort gen Jilava, de lângă București. Vara, sufeream de căldură și am descoperit, aruncate, tot felul de eprubete, seringi și altele. Era, probabil, locul în care un institut de cercetări în medicină, din apropiere, scăpa de infecții. Dar nu ne-am îmbolnăvit, câteva furuncule, doar. Vegetația se rărea alarmant, călcată în picioare de echipă, așa că am mai tropăit și în pădurea Snagov. Iarna a fost mai greu ca vara, vorba clasicului; actorii erau îmbrăcați în zdrențe și nu puteam pune nimic pe ei. Săracul Bujor Macrin, plecat de curând dintre noi,

a fost torturat cu spatele gol pe o împletitură de fier-beton la –25 de grade. Violul personajului Ceciliei Bârbora trebuia făcut cu pielea în zăpadă. Mici neajunsuri, se întâmplă frecvent. După filmări, DragoșPâslaru a fost schilodit de mineri și s-a călugărit.

— V-a mărturisit de ce vrea să se călugărească? Premiera filmului a fost în 1991 și el a fost bătut în iunie 1990 în Piața Universității.

— Da, după filmări, cum am spus. Nu mai țin minte când. În timpul filmărilor, seara, ne revedeam în Piața Universității. De ce s-a călugărit, nu știu, nu l-am mai văzut de atunci, presupun o criză mistică legată de revenirea la conștiență, după ce a fost maltratat.

— Mergeați des la mitingul din Piața Universității? Dacă nu mă înșel, ați cuvântat de la celebrul balcon de acolo.

— Mergeam aproape în fiecare seară. Era ca la chermeză, foarte plăcut. Veneau cu familiile. Mult umor în jur. Mulți turnători, îi simțeai imediat. Lideri politici cu suita. La balcon nu m-am urcat, din motive de jenă. Se înghesuiau acolo, pentru a fi văzuți la TV, actorași, cântărași, reprezentanți a orice, Caranfil-junior, în timp ce Caranfil-senior filma pe rupte babe rufoase, senile, la intrarea în metro, interpreți de dealeri de droguri și barbugii pentru a se arăta la TVR-Liberă ce lume urâtă fierbea în suc propriu.

— Ați fost martor la venirea minerilor aduși de Iliescu?

— Martor?! M-au sculat în zori, și nu stau în Piața Universității. Făceau un zgomot infernal pe stradă, aruncau cu tomberoanele ca să se vadă că erau puși pe lucrări istorice. Dacă mineri or fi fost.

— Şi au făcut istorie, din păcate. Ați văzut oameni bătuți? Presupun că nu v-a lăsat firea s-o lălăiți în casă.

— Sigur c-am văzut. Era chiar s-o pați. Veneam cu echipa de la filmare și am întâlnit o basculantă plină cu mineri. I-am amenințat cu pumnul. Au oprit utilajul. Noroc că n-aveau unde să întoarcă.

— Ce-a fost în capul dumneavoastră?

— Ce am şi acum, au înțeles, pumnul ridicat asta traducea. Mi-era silă că făcusem *Iacob* cu ceva timp înainte și nu-i cunoscusem așa. Într-o secvență

din *Patul conjugal* am niște indivizi într-un closet, mascându-se în mineri.

— *Ştiu scena. Pe cine aţi votat de preşedinte în 1990, ce partid?*

— Câmpeanu și liberalii, dacă nu mă înșel. Oricum te înșeli…

— *Tot așa și eu. Ce potrivеală. V-ați înscris în vreun partid apoi?*

— Am fost vicepreședinte al Alianței Civice. Apoi, m-au cooptat, tot vicepreș, într-un partiduț efemer al lui Ciorbea: Alianța Creștin Democrată. Detestam PNŢ-ul pentru câtă hărnicie avusese, pentru șomajul meu de opt ani și m-aș fi înscris în orice care să-l scoată pe tuşă. Ciorbea era de aceeași părere, până la un moment dat. Când n-a mai fost, ne-am rupt.

Nu mai interesează pe nimeni, vă asigur.

— *1992, filmul* Tusea și junghiul. *În prim-plan – Olga Tudorache și Ernest Maftei. Doi actori dificili. Cum a ajuns Mircea Daneliuc la structura basmului?*

— Au fost mai mulţi în prim-plan. Filmul – consecința unei bătăi de joc. Era un anume Dulea la Consiliul Culturii, ultima semnătură (era să spun *secătură*) la scenarii. Aici se cam împotmoleau toate, iar eu călăream pe *Vocile nopții*, o carte a lui Buzura, intenționam s-o ecranizez. Buzura mă lăsase singur, nu s-a implicat în nimic, nu scrisese un rând, aștepta să-i spun când să vină la premieră. Un roman cu niște tineri muncitori, putea să iasă un lucru onest, în consecuția *Probei* și a *Croazierei*, dar nimic mai mult. Dulea mi-a respins scenariul de câteva ori şi, conform obiceiului, îl tot refăceam. Treaba e că a vrut să-și bată și puțin joc, dacă tot veni vorba, pentru că tocmai îl lovise Popescu cu *Iacob,* v-am spus.

Da’ de ce nu faceți un Creangă?… *Fata moșului și fata babei* v-ar merge perfect, rânjea la mine. Am crezut că leșin. Seara, m-am dus acasă la Mihăilești (operatorul și costumista) pentru paharul de adio, când mi-a venit dintr-odată: şi de ce nu l-am face? Dulea sigur se aștepta să-l refuz, după *Glissando* și *Iacob*. Buzura, oricum nu mă ajutase deloc, iar cartea era așa și așa. Ce pierdeam? Da, tovarășu’ Dulea, îl fac, trăiască familia ta! A devenit brusc suspicios. L-a mai citit o dată pe Creangă, subliniind cu creionul ca să-și dea seama ce şopârle antidinastice găsiserăm acolo ca să-l prăjim. Filmările au avut tot atâta farmec ca și filmul însuși. Ne distram și filmam tot ce ne trăsnea prin cap. Am avut noroc și de un scenograf excepțional, A. Stancu; când i-am spus c-aș vrea să văd casa încercând să se ferească din

calea bolovanului, nu l-a lovit amocul, s-a gândit și-a făcut-o. Actori foarte buni. Film greu de copiat, n-are precedent, e ca o pictură naivă. Costume ingenioase, rigide, trebuiau inventate o gestică și un mers speciale. Ne distram ca nebunii. Dulea nu știa. Maftei spunea porcările băiețești, Olga o făcea pe vexata, dar am bănuiala că-i făcea și ei plăcere. L-am filmat în vara lui ’89. S-a continuat după revoluție, iarna, în paralel cu *A 11-a poruncă,* pentru care eram numai poftă ca să-l încep, am fost chiar pe punctul să-l abandonez pe humuleștean.

— Se potrivește – un picior în fund sau măcar o intenție, un pas înainte. V-a ieșit un Daneliuc atipic, ați contrariat…

— Nu-i un film neapărat pentru copii. E pentru copilărie, pentru cei care dau doi bani pe ea şi pe Creangă. Ca atare, nici n-au vrut s-audă c-aș putea lua o clasă de regie la Institut. Erau persoane în conducere specializate în filme pentru copii.

— Cine n-a vrut?

— Lăsați… Nu mai contează. Mai bine că n-au vrut.

— În 1993, o lovitură de zile mari – Patul conjugal*. Şi un scandal pe măsură. Care credeți că a fost adevăratul mobil al tămbălăului?*

— Vorbim cu precădere despre scandaluri și încep să mi se amestece în cap. Despre care dintre ele vorbiți?

— Mă refer la receptarea filmului.

— Receptarea mi-a întrecut așteptările. Cred că e singurul titlu de film de după ’89 care a făcut profit. Existau încă cinematografe. A făcut beneficiu și am cumpărat o mașină pentru filmări. Am înscris-o pe numele instituției coordonatoare. Erau să mă bage în pușcărie, pentru că în economia de piatră tot ce produc puturoșii și salahorii se pune la căciula comună. Apoi, banul se împarte frățește. Nu mai evoc și porcăria asta, recomand *Pisica* pentru curioși.

Bun, a fost selectat la Berlin. După proiecție, Caranfil-senior de la TVR se aţinea cu microfonul la ieșirea din sală: nu-i așa că nu v-a plăcut filmul ăsta?… Şi, așa cum li se întâmplă nătărăilor, a întrebat-o și pe Blandiana, din nebăgare de seamă. Mi-a zis. Era și Rusan prin preajmă.

— Dar lui Caranfil ce i-a spus Ana Blandiana?

— Nu s-a aplecat. L-a sictirit Rusan.

— *Vasile Potop se cheamă personajul principal, administratorul de cinema, jucat de Gheorghe Dinică. E de la „după noi, potopul“?*

— Se poate spune și-așa.

— *Altfel cum se poate?*

— Altfel, se poate considera un nume printre altele, fără predestinare, ca la Caragiale.

— *Ete, na. Prea se potrivește numele cu personajul. Nu e plauzibil jocul coincidenței.*

— Vedeţi că aţi început să observaţi mai multe decât pun eu însumi?

— *Ați fost acuzat de exces de violență pentru* Patul conjugal.

— Care violență? Cine m-a acuzat? Ce grad are? Dinică îi bate un cui în cap Cocăi Bloos, ajutat de copiii minori, după ce a încercat în zadar s-o spânzure pe parchet. Un om normal la cap ar muri de râs. Pentru umorul negru, însă, trebuie să ai apetență. Aceleași cronicărese – despre care mă dojeneați implicit că nu-mi plac – și care fac azi peluză, își exersau pe-atunci mâna. Genul de dame care se lubrefiază la Tarantino, răcneau că e de neîndurat. Mă rog, s-au dus. Generațiile mai noi au alt *approach*.

— *Nu v-am dojenit o secundă. Personal, am fost încântat de peliculă, la data apariției și recent, când mi-am făcut „temele“ pentru convorbirile noastre. Aș fi preferat ca evoluția țării din film să fie o treabă strict artistică, invalidată de realitate. Aș fi preferat un Daneliuc profet mincinos.*

— Mă tot întreb dacă fac parte din „problemă“ sau din „soluție“. Cred că sunt o soluție care a tot încercat să se nască, până au scăpat-o în budă.

— *Sunteți ca și Paul Goma.*

— Referitor la ce?

— *Exacerbați sentimentele în oameni. Incomozi, fără jumătăți de măsură.*

— Nu mi-am propus să fac asta cu viața mea. Am putea schimba subiectul, dacă nu-i vreo supărare?

— *Nu e. Schimbăm.* Patul conjugal *a fost proiectat și în cinematografele din alte țări? Ştiu că a fost la festivaluri din Berlin, Moscova, St.*

Petersburg și Ierusalim.

— Da, l-au trimis pentru că asta a fost voința distribuitorului. Unele au fost necompetitive, cum ar trebui să fie toate. Nu mă omor după festivaluri, v-am spus. Așa s-a ajuns în situația de azi, când nu se termină bine un filmuleț și se dă buzna peste tot, festivăluțe, nu contează, coroniţa! Suntem o cinematografie așa și așa, dar cu decorațiuni şi Swarovski. Sper ca generațiile următoare să aprecieze efortul ăsta, să contemple premiile, să nu tragă cu ochiul și la filme.

— *Când vă simțiți fericit, domnule Daneliuc?*

— Când sunt singur. Pe malul unui râu, dar și acasă.

— *Pe soția dumneavoastră n-o s-o supere răspunsul?*

— N-o să mă cenzurez acum!… Ştie că-mi place să fiu singur din când în când și-mi face hatârul.

— *„Mizantropia lui Daneliuc lasă în urmă, ca o cometă excentrică, o dâră de speranţă“, a scris Eugenia Vodă despre* Această lehamite*, filmul dumneavoastră din 1994.* Touché *corect*?

— Speranță la ce? Sau așa, în general, cum e bine să spere românul, neprecizat. Cred că e o contradicție în termeni, dacă e adevărat că par mizantrop în filmul acela.

— *Așa, în general, cred că-i sensul corect. De unde v-a venit ideea scenariului?*

— Am citit undeva despre o încercare de a menține fătul viu într-o mamă decedată.

— *Nu știu de ce, percep* Această lehamite *ca pe un „loc“ de trecere dintre* Patul conjugal *și* Senatorul melcilor…

— Posibil. N-am de unde să știu nici eu.

— *Povestiți-mi din „odiseea“ filmărilor…*

— Doriți, așadar, epopeic. Să vă spun cum a făcut Florin Mihăilescu suprapunerile de imagine, în care duhul Anei Ciontea venea în contact cu scenele pământești. Nu aveam posibilitățile altora, nici măcar Photoshop-ul nu fusese încă inventat. Trebuia să supraimpresionăm direct în peliculă. Mă înțelegeți? Ca la pitecantropi… Se lua aparatul-hârdău, cel silențios, și se

trăgea scena cu personajele vii. Se cronometra durata cât se putea de precis. Pe urmă se derula pelicula în sens invers, ca la Méliès, exact cu numărul de secunde stabilite pe ceas. Se lua Ana Ciontea şi se introducea între panouri negre, în locul decorului. Se făceau repetiții cu ce-avea de zis și de făcut, în același număr precis de secunde. Cineva stătea cu cronometrul în mână. Apoi, se filma actrița între panouri, pe aceeaşi durată, inutil să adaug. Ciontea nu avea voie să depăşească minutajul. În final, trebuia să rezulte o Ană translucidă, evoluând printre acțiunile celorlalți, cu mare grijă la dimensiuni, pentru că era ușor să iasă prea masivă sau prea măruntă, în funcție de distanța față de obiectiv.

Finalul, pe podul Grant, s-a filmat la fel, noaptea. Şoferii de pe cealaltă latură a podului se căscau la noi. Între timp, executau tamponări ușoare care se auzeau de la kilometri. Ați remarcat că muzica acestei secvențe derivă ca variațiune din imn?

— *Nu, n-am remarcat.*

— Revedeți sfârșitul, când aveți timp. Virgil Popescu e un compozitor cu talent.

— *O să mă uit. Despre actori, câteva cuvinte…*

— Am fost mulțumit. Nu eu trebuie să cuvântez despre actori.

— *Dar cine?*

— Duduia pe care ați amintit-o adineaori, de pildă. Asta ar fi una dintre treburile ei.

— *De ce duduie şi nu doamnă? Eugenia Vodă a scris cu înțelegere despre film. Sunteți certați?*

— Nu înțeleg ce discutăm. I-am spus duduie căci o consider duduie. Nu-i un termen peiorativ. Orice duduie e o doamnă distinsă. Dacă nu-i aşa, îmi cer scuze. Unei dudui ministrese toată lumea îi spune doamna ministru. Dumneavoastră cum spuneți?

— *Doamnă sau domnişoară, duduie îmi sună peiorativ. Vodă a mai remarcat interesant: „Dacă* Patul conjugal *rămâne filmul epocii imediat postrevoluţionare, cu sindromul elicopterului, cu obsesia Ceauşescu, cu întemeierea Partidului Democraţiei Originale, cu toată agitația implicită şi explicită («Români, vi se pregăteşte ceva!»),* Această lehamite *e filmul*

perioadei următoare: lucrurile s-au aşezat, s-au stabilizat, s-au «restaurat», oamenii s-au liniştit, bătrâneii apar «cu o sacoşă într-o mână şi cu buletinul de vot în alta» («Voi ne-aţi adus în situaţie!», strigă doctoriţa spre o coadă cenuşie, şi replica sună foarte amuzant). În Această lehamite *apare lumea noastră, «adusă în situaţie». Agitaţia a schimbat locul cu lehamitea, iar românilor nu li se mai «pregăteşte» nimic, pentru că totul li s-a pregătit deja".*

Horaţiu Mălăele, Cecilia Bârbora şi Ion Besoiu au interpretat excelent. Era în 1994, iar realitatea are și valabilitate actuală. Suntem condamnați fără drept de apel la lehamite?

— Fiecare să se descurce cum poate. Pe mine, de pildă, mă apucă atunci când trebuie să repet că „duduie" n-are nimic peiorativ. N-ați cunoscut suficiente dudui ca să vă inspire respect. Au senzualitate.

— *Haideți să fumăm pipa păcii, lângă* Această lehamite*, fără lehamite. De acord?*

— Mă așteptam să mă chemaţi la un picnic ceva, la iarbă verde, ca Manet, un om care se pricepea la dudui. V-am povestit oarece despre film, n-ar fi timpul să vorbim despre altceva?

— *Despre ce să vorbim? Decideți dumneavoastră, ca adaos la pipa păcii.*

— Nu știu. Mai facem o pauză recuperatoare?

— *Da. Până mâine. Ok?*

— Ok.

— *Bună dimineața! Îl ascult pe argentinianul Jorge Cafrune. Înainte, la prima oră, pe stomacul gol, am revăzut* Senatorul melcilor. *Vă place muzica?*

— În principiu? Am învățat un instrument, vă spuneam.

— *Ce ascultați cu plăcere?*

— Clasicii și romanticii germani. Polifonia preclasică. Şi orice altceva, dacă-i muzică și nu modă: jazz, chiar și rap. Am o piesă de teatru în care există intervenții de rap, am scris versurile.

— *Vă stimulează la lucru fondul muzical?*

— Nu pun muzică „fond“. Când o ascult, e ca și cum m-aș apuca de un lucru.

— *Sunt curios în legătură cu versurile de rap scrise. Transcrieți-mi câteva.*

— Sunt ultrabanale, ca pentru rap. Le aveți în *Doi pinguri*.

— *Ați amintit de-o piesă de teatru. Care e deosebirea între regia de film și cea de teatru? Cum ați privit regia de teatru, ca pe un lucru secundar?*

— Nu-i nimic secundar, e mai comodă: fotoliu, cald sau răcoare, nu te plouă, nu îngheți, nu gurăcăscărime. Cea de teatru își permite a fi mult mai imaginativă. Filmul e obligat, în cele din urmă, chiar pe subiecte paranoice, gen Resnais, Greenaway, să țină seama de realism.

— *V-am mărturisit, dis-de-dimineață am revăzut* Senatorul melcilor. *Vă satisface așteptările la nivel de 2013?*

— De ce nu? O să fie la fel de actual și în 2050, cel puțin.

— *Sunt convins. Aveam în vedere soluțiile tehnice posibile.*

— E un film psihologic, nu are nevoie de inventivitate tehnică.

— *M-a luat greața văzând ospățul cu melci.*

— Nu eu v-am pus să-l vedeți pe stomacul gol…

— *Parcă ați intrat cu capul înainte în atmosfera filmului, fără loc de respiro.*

— Așa se vede pe stomacul gol. Ţinta acestui gen de film nu e să turtească spectatorul în scaun, ci să converseze cu spiritul lui.

— *Conversează. Te răvășește cu întrebări. De unde concluzia cu turtirea?*

— Ați spus ceva despre respirație.

— *Nu m-am făcut înțeles. Mă gândeam la felul de patimă cu care ați filmat.*

— Aaa. Am fost norocos. Care scriitor nu și-ar dori să se ocupe cu asta?!

— *Exact. Filmul are o consistență a suflului. Nu sunt sincope, după mine.*

— Despre un film, atunci se poate spune că-i reuşit, când unora le place foarte mult, iar altora deloc. Ca Rrevoluția.

— Vă iese împărțirea spectatorilor în tabere. Cei din tabăra „deloc“ cum și-au motivat opțiunea la Senatorul melcilor*?*

— N-am observat tabere configurate radical, dar ca filmul să fie considerat bun, prima, cea apreciativă, trebuie să fie mai consistentă. Oricum, e bine să existe neapărat aceste categorii, chiar dacă între detractori sunt fie și două persoane. Îți dai astfel seama că i-ai lovit altfel decât în putințele lor receptive. Nici un autor nu poate ști cu precizie cum funcționează obiectul lui în capul celui care-l consumă. De aceea, opozanții sunt un semnal. Tabăra „deloc“ a fost subţirică, sper că din fericire…

— Senatorul melcilor*, 1995, a reprezentat un succes impresionant, inclusiv internațional, dar și despărțirea de filme o lungă perioadă. Dacă nu interveneau necazurile pe care le-ați avut, scriați literatură?*

— Probabil nu.

— Şi nu era păcat? Sunteți un mare scriitor.

— Ar fi fost, deci, păcat să nu fi avut necazuri… Dacă într-adevăr așa stau lucrurile, ar fi fost mare păcat.

— În cei 8 ani în care nu ați ieșit pe piață cu nici un film, știu că vă preocupa un proiect – Ovidius *–, un film după viața poetului latin. Nu transformați scenariul, dacă tot există, într-un roman?*

— Nu cred. A devenit o piesă de teatru, *Şchiopul cu frumos miros*. A fost jucată la Satu Mare.

— După Senatorul melcilor*, restul filmelor vi se inspiră din cărțile publicate. A început să acapareze, treptat, gândirea și prezența de scriitor, regizorul?*

— Nu e chiar exact. Doar *Sistemul nervos* și *Marilena*. Celelalte au scenarii originale. *Cele ce plutesc* am scris-o după film. Dar, oricum, e mai bine să fii propriul tău scriitor.

— Care vă e relația cu personajele? Şi din filme, și din cărți?

— Nu m-am întrebat niciodată. Grija mea era să fie suficient de încărcate psihologic, să aibă originalitate și umor, după caz.

— Sinopsis-ul filmului Ambasadori, căutăm patrie*: „Din lipsă de fonduri, ambasada Republicii Endola din România e abandonată. Diplomatul de*

culoare, Patrick Kamara, are dificultăți în a plăti locuința și facilitățile curente. În cele din urmă, e părăsit de toți salariații, cu excepția Nonei, o secretară. E hotărât să facă un protest mediatizat și se așază la coada unei cantine a săracilor. Aici îl cunoaște pe Nelu, un fost revoluționar. Rana de glonț de la gât nu se vindecă și devine treptat dependent de droguri. Îl mai ajută Titi, un alt beneficiar al drepturilor pentru revoluție, dar unul prosper, fără răni și regrete, proprietarul unei săli de biliard. Nelu e adus să locuiască în clădirea aproape goală a ambasadei și așa o cunoaște pe Nona, de care se îndrăgostește. Ca să-și defuleze frustrările, apucă uneori telefonul și lansează amenințări fictive cu bombă. Patrick se refugiază în alcool. Nona are un accident și o rană serioasă la cap. În spital, face adicție la metadonă și începe la rândul ei să se drogheze. Acum e rândul lui Nelu să încerce a-i întinde o mână, intrând în conflict și cu Titi și cu un grup de arabi care distribuie heroină. Se regăsesc, alături de Patrick, în timpul unei fieste de după o partidă de fotbal, sărbătoare care seamănă în mod suspect cu euforia uitată a revoluției". Cu premiera în 2003, acest film a avut o istorie nu tocmai lină. Ştiu că nu vă face plăcere, dar e inevitabil în economia convorbirii noastre. Ce s-a petrecut?

— Mi-au devalizat bugetul. E un film început în 1995, odată cu preceptul iliescian: *goliți pușculița, băieți, n-o să fiți tulburaţi!* Ceva mai devreme mi s-a dat țeapa la *Ovidius*, dar cel puțin m-au delapidat colegii mei, Nicolaescu, Pița, Veroiu și un altul, debutant, pe care nu-l mai țin minte. *Ovidius* nu a mai putut fi început, abia mă întorsesem de la Cannes cu *Senatorul* și s-a întrerupt tot. Oricum, nu mă așteptam să fiu furat de înseși căpeteniile instituției, doi șantieriști aduși de Gabrea. Mi-au sustras banii de producție chiar în timpul filmării, l-am terminat numai eu știu cum, aducând îmbrăcăminte şi machiaj de-acasă și așteptând după aceea opt ani ca să-l pot sonoriza. Am fost la Constantinescu, nu prea l-a interesat povestea asta. A lăsat-o cum a căzut. Abia după opt ani de tușă, lucru care nu mi s-a întâmplat nici sub Ceaușescu, Ministerul Culturii s-a încordat și a mai plătit o dată ca negativul să fie scos din beci și să i se adauge sunet. Opt ani! Hoţii – nevătămaţi.

— Cruntă realitate. Ați avut procese cu respectivii?

— Cu Cinerom-ul, regia coordonatoare care a patronat jaful. Acronimul nu are o conotaţie nomadă. Cinerom ca şi CD-ROM. Ţiganii nici nu știau că

sunt romi, habar n-aveau, noroc cu papașa Ilici că s-a gândit la binele țării. Unsprezece chemări în judecată pe care le-au sucit împotriva mea; când ataci un senator, tot ce reclami devine calomnios. Mi-au trebuit câțiva ani să întorc procesele, pentru că mi-au cumpărat și avocații. Pledam singur, nu mai aveam cu ce să-i plătesc.

— Cum s-au finalizat procesele? Da, Iliescu ne-a blagoslovit și așa.

— Am reușit să le câștig, greu, dar am reușit. În sensul că nu m-au încătușat. Ce mi s-a furat nu mi s-a mai dat înapoi niciodată, curteanul de conturi care anchetase a concluzionat că tot pe filme s-au dus banii, așa că nu exista nici o pagubă. Nici *Ovidius*, așa cum v-am spus, n-a mai putut reporni.

— Nu am reușit și nici nu cred că o să reușim să cuantificăm răul produs de Securitate în societatea românească. Băieții au făcut presiuni asupra dumneavoastră?

— Nu am fost agresat, deși mă așteptam tot timpul. Însă mi-au intrat și-n familie. Îmi știau orice mișcare, desigur. La data când mă chemau prin diferite birouri în urma istoriei cu carnetul de partid, totdeauna erau acolo și câțiva tovarăși pe care nu-i cunoșteam, dar care ascultau în tăcere.

În schimb, azi nu-i prea văd lucrativi. Altfel, cum nu se alarmează când se dă autorizație de expropriere unei firme private pentru Roşia Montană, și cum de nu ştiu ce şpăgi au luat ăştia de-i vezi la televizor, de la gabrielii roşii montani?

— V-ați văzut dosarul de la Securitate?

— Da. Patru dosare, câte mi-au arătat. Cu foarte multe pagini lipsă, probabil denunțurile turnătorilor folosiți și astăzi în aparat. Nu am găsit delatori, decât morți sau plecați definitiv în străinătate, deci inabordabili. Dosarul privitor la carnetul de partid avea numai câteva pagini neimportante, filaje, lucruri din astea. Treaba asta cu dosarele de la CNSAS e o comedie.

— Nu vă bănuiți turnătorii?

— Ba da, cum să nu? N-am însă confirmări pentru toți. Câțiva, în perioada aceea, îmi intrau în casă sub diferite pretexte, chiar literare. Unul, care era redactor la *Meridiane*, iar după *evenimente* devenit brusc general la unul

dintre „servicii“, mi-a bătut odată la ușă însoțit de Marcel Petrișor, care părea foarte stânjenit, nu-l cunoșteam personal. A adus vodcă și vorbea de parcă ne jucasem cu puţa-n ţărână, eu eram cel ramolit și-l uitasem. Mă felicita pentru protest și mă îndemna să-l escaladez, era curios cum îmi propuneam lucrul ăsta.

— *Şi dintre cineaști?*

— Şi. Sau în covârșitoare majoritate.

— *Să ne întoarcem la* Ambasadori, căutăm patrie*. Cine e Rafael Malonga?*

— Ultimul lucru pe care-l știu despre el e că era paznic la o găinărie din Frumușani. Vorbim despre omul negru. Aveam nevoie de un actor de culoare pentru ambasador și teatrul românesc n-are cum sta bine la capitolul ăsta. I-am testat pe mai mulți, înainte să-l aleg. M-a chinuit nițel.

— *Ce a făcut? A jucat ca lumea.*

— M-am descurcat cu el, dacă asta vreți să spuneți. Nu știa, normal, cu ce se mănâncă, a trebuit să le învețe pe toate din mers. Mai avea și trac african. Când l-am anunțat, într-un rând, că a doua zi se va filma scena petrecerii în care o să apară oarecum băut, n-a mai venit deloc. Am trimis să-l caute pe unde stătea, prin capătul Militarilor; dormea. Era mangă. Se pregătise pentru filmare. Se ținea de pereți. Avea, poate ați observat, o cipilică albă. I-am inventat-o pentru că altădată mi s-a prezentat tuns, având obiceiul de a trece pe la frizer cam la trei săptămâni. Îi venise sorocul. Ieșise din toate racordurile, i-am pus basca pe cap, cine putea să-l aștepte până-i crește?

— *A fost filmul cu numărul 13…*

— 13 e un număr bun. Sper că și filmul.

— *Culmea, în pofida opiniei majorității, și pentru mine e favorabil. Filmul mi-a plăcut. Ce vrea să însemne subtitlul lui,* Allegro Allarmato*?*

— Opinia majorităţii?… Cum aţi stabilit-o? *Allegro Allarmato*, așa se chema inițial scenariul.

— *Şi care-i semnificația?*

— Ca să nu fiu întrebat asta, l-am numit finalmente *Ambasadori, căutăm patrie*. Era, ca și *Glissando*, un termen derivat din muzică, oarecum

modificat. *Allegro* nu mai e nevoie să-l explic, iar *allarmato* făcea referire la amenințările cu bombe ale filmului.

— *O lume fără speranțe?*

— De ce reveniți mereu la ideea de speranță? Vi se pare că nu dezvolt destulă? Nu-i treaba mea, personal consider verbul „a spera“ în diateza pasivă, din păcate. E leneș și fatalist. Nu-i mai bună o privire lucidă? Speranța nu-i folositoare decât în vederea lumii celeilalte.

— *Pentru că simt că mă gâtui în lipsa ei.*

— Atunci, cu siguranță vă trebuie. Sper că n-ați fost dezamăgit de prea multe ori, tot sperând.

— *Am fost, că așa-i viața. Eugenia Vodă a scris în* România literară*: „*Ambasadori, căutăm patrie *nu seamănă cu nici un alt film al lui Daneliuc. Poate să-ţi placă sau poate să nu-ţi placă, dar nu poţi să nu recunoşti că seamănă doar cu el însuşi. Ceea ce, pentru un creator, e o admirabilă probă de tinereţe“. Frumos și exact, zic.*

— Spuneți-mi, în secvența finală, în care trei prăpădiți tăvăliți de soartă dansează cu lacrimi în ochi, nu ați găsit lucrul acela rar și omenesc fără de care spuneți că vă simțiți sugrumat?

— *Da. Chiar. Nu m-am gândit.*

— Vedeţi?…

— Mea culpa*. Se acceptă?*

— De ce? Arta nu e făcută ca să inculce vinovății. Multe din cele ce spui trec neobservate, știți asta.

— *Ştiu, dar mi-e ciudă că mi-a scăpat.*

— Și nu vă mai vine să puneți întrebări?

— *Greșit. Luăm la pachet filmele ieşite de sub pulpana romanului* Marilene*?*

— La pachet, cum? Toate trei odată?

— *Lăsați-mă să intru în „laboratorul“ dumneavoastră. Cum de le-ați „preparat“ în acest fel?*

— Cartea din care provin e una bizară. *Marilene* e o scriere care conține în fapt vreo cinci romane. N-a fost greu de ales o direcție sau alta. A generat trei filme și încă mai poate.

— *Vorbiți-mi despre ele.*

— Ei, nu. Să vă povestesc ce-am povestit. Ar fi ucigător de plicticos.

— *Bun. Cum ați relaționa aceste filme cu restul creației dumneavoastră?*

— Mai firesc decât lasă impresia. Tot din capul meu au ieșit. Vremurile s-au schimbat un picuț și m-am dat după ele, ricanând. Când România se va desprinde, cu mici șanse în sus și late în jos, cărțile și filmele acestea care pun lanterna în ochi vor părea schizoide. Abia atunci vor fi prețuite ca ficțiuni elaborate.

— *Andrei Tarkovski a afirmat că un regizor își dezvăluie identitatea prin ritm. De acord?*

— Sigur.

— *Care-i variația lui de-a lungul filmelor dumneavoastră?*

— Ritmul, fiind și stil, nu scapă de condiționarea celor ce sunt de exprimat. De aceea, am mai spus-o, nu mă dau în vânt după aserțiunea lui Buffon cum că stilul ar fi omul. Același autor poate uza de stiluri diferite, fără a se trăda. În ce mă privește, că m-ați întrebat, subiectele din *Glissando* sau *Cele ce plutesc* au alt ritm decât *Proba* sau *Patul conjugal*. Din acest motiv.

— *Să înțeleg că primează fondul?*

— Da. Atunci când se practică o artă fără fond, evident, nu.

— *„Sistemul nervos este cel mai bun film al lui Daneliuc de după ’89“, a opinat Alex Leo Şerban.*

— Părerea lui. Nu e nimic rău în faptul că un spectator iubește un film mai mult decât alt spectator. Unii cred că *A 11-a poruncă*, alții *Senatorul*. Din nefericire, n-a văzut toate filmele.

— *Subiectul este unul dintre cele mai rar abordate, dragostea la vârsta a treia. Rodica Tapalagă a jucat magistral. E filmul dumneavoastră cel mai plin de înțelegere omenească, parcă. Mă contraziceți?*

— Da. Am înțelegere omenească pentru oricine, cu atât mai mult pentru personagiile pe care le mișc. Fac înțelegeri și cu mine însumi.

— *Un critic a făcut o corelație cu Rainer Werner Fassbinder, cu al său* Angst essen Seele auf. *Se susține?*

— Fără apropieri, fără trimiteri, nu e nimeni critic.

— *Totodată, e și un film trist, nerecomandat depresivilor.*

— Hai să evităm clișeul ăsta. Nu există decât filme hazoase, unde veselia e elaborată și uneori scremută (vezi Louis de Funès, Bibanu, Mr. Bean, Jean Constantin etc.), și filme realiste. Alea realiste păcătuiesc pentru că nu se scălâmbăie și nu emit bancuri. Atunci, sunt numite triste pentru a fi ocolite şi pentru că pleci de la ele fără să fi hăhăit. Ieri am avut o proiecție cu *Cele ce plutesc*. Se scoală unul la urmă și zice că a fost un film tenebros și cutremurător. Habar n-am de ce. La ce se așteptase, să facă cineva pluta pe Dunăre și să-i ia foc chiloţii de baie?! Calitatea publicului românesc de film a devenit treptat execrabilă, nu cred că mai există cale de întoarcere, iar omul de care vorbesc provenea dintre cinefili.

— *Un film trist, însă care te provoacă să gândeşti, asta era ideea.*

— Condiția umană nu-i niciodată veselă. Asta determină individul să caute hăhăiala cu disperare și cu orice prilej.

— *E vinovat că e în căutarea unei evadări, fie și facile?*

— Hăhăiala, agapa, berea, micii și feisbucul. Vinovat, nu. Neajutorat.

— *Neajutorate sunt și personajele, majoritatea, prinse într-o mișcare browniană, din* Legiunea străină*, filmul dumneavoastră din 2008.*

— E zăpăceala „simplilor cetățeni“ de la țară care observă panicați că unii au putut să se înciochineze pe seama unei democrații permisive la furt și la șmecherie, eliberată de groaza moșierilor năvălitori, pomenit fie în veci Iliescu! Ţăranul român n-a băgat de seamă niciodată că i s-a născut veșnicia în bătătură, iar, când s-a putut, a dat-o pe crimă, pe furt și pe violul de babe. Iar cum la țară dacă își face cineva un gard verde, face la fel toată ulița, s-a pornit un galop către proprietatea privată, distrugându-se mai întâi grajurile vechilor CAP-uri, țevile irigante, pădurile cu care au fost omeniți în posesie și pământul ce mereu nu ajunge pentru a fi lăsat pârloagă. Zăbăuci, debusolați, capabili de orice pentru orice le-ar intra în curte, nu dau doi bani

nici pe ei, nici pe votul pe care îl vând o dată la patru ani pe ligheane și pungi cu mălai. Ei, prin număr, au urcat clasa asta politică, banda de pe capul țării. Cu dreptul lor de-a avea o „opinie“. Dacă aș avea putere, aș dispune trei luni de comunism pe an, din ianuarie până în martie. Cu tot ce a însemnat acela, identic: patru ore tvr, circulaţie de duminică cu soţ/fără soţ, coadă la iaurt şi la soia, frig. Democrația să înceapă la 1 aprilie. Atunci, s-ar respecta câte ceva.

— V-a fost greu să „adunați“ o asemenea pleiadă de personaje bezmetice?

— Personajele le-am scris, mi-a fost mai anevoie să le pun în mișcare. Actorii i-am căutat printre moldoveni.

— E o lume fără scăpare.

— Acum, de ce sunteți pesimist? Mă acuzați pe mine de treaba asta… Nu, consider că au pățit-o destul de urât ca să se învețe să voteze cu capul. Iar dacă nu-i așa, peste câțiva ani vor răcni de durere.

— Nu, nu vă acuz, ați fost realist. Românii au avut un orizont de așteptare la intrarea în UE și au luat și țeapă, ca în film.

— Care orizont de așteptare? Au așteptat „să ne dea“. Ţeapa o iau numai inadaptații, nepregătiții și fraierii.

— Noi doi unde ne situăm, că și noi am fost țepuiți la referendumul de demitere al lui Băsescu, prin grija UE?! Doar am votat pentru înlăturarea lui.

— Noi, la dictat. E altă poveste. Nouă ni s-a mai arătat o dată că democrația e bine să înceapă la 1 aprilie. Nu e pentru „căței“, cum spunea poetul.

— Te duci nu știu unde – te întorci fără organe, mort; rămâi – te mănâncă viermii. Acesta-i rezumatul Legiunii străine*?*

— Te duci, te întorci golit; rămâi, te mănâncă viermii. Desigur, într-o formulare puțin forțată.

— Şi într-o variantă neforțată?

— Am spus *formulare forțată* pentru că e greu să surprinzi într-o frază ideea unui film, așa cum am încercat. Varianta neforțată nu există, e filmul

însuși.

— *Dacă despre* Cele ce plutesc *am vorbit la începutul cărții, a mai rămas de „forfecat“* Marilena*, filmul din 2008. Şi aici nu-i de exclus discuția tot despre un fel de golire – de dragoste.*

— Hai s-o golim.

— *Cifrul e la dumneavoastră. Şi femeia necăjită pe ecran, interpretată magistral de Cecilia Bârbora.*

— Şi *Sistemul nervos* și *Marilena* sunt extrase epic din romanul *Marilene* care ambiționa să se ocupe de condiția femeii, în câteva etape ale vieții ei. Scenariul de la *Tanti*, apărut mai târziu tot din aceeași sursă, prelungea acest efort. Marilena, personajul care dă și titlul filmului, o simplă femeie, „simplu cetățean“, cum se uzează azi de acest termen, își parcurge supraviețuirea socială condiționată de compromisuri femeieşti îndeajuns de comune. În sensul că cine poate profită de ea. Amărăciunile zilnice și dezamăgirile conduc la o disperare care îmbracă forme nevrotice. Nimic neobișnuit pentru o femeie obișnuită.

— *Durerea obișnuită*.

— Există părerea stupidă a unui criticoid cu bicicletă că filmele de după ’90 sunt nu știu de ce inferioare celor de dinainte. Asta, în afara elogiului unui sistem politic ce nu i-a adus decât confort, exprimă și o judecată superficială, dar care poate fi înghițită pe nemestecate de către naivi. Nici pomeneală, dar se uită că filmele de sub comuniști se făceau cu un anume volum bugetar, mult superior celor de după „evenimente“. Nu le dă prin cap că ele exprimă un disperat efort de a rezista cinematografic, cârmind-o în altă direcție, mai „economică“. În ce mă privește, nici eu, nici alții nu se mai pot angaja în producții gen *Glissando* sau *Iacob*. Numai scena finală din acest film a costat mai mult decât tot bugetul unei producții de azi. Chiar și *A 11-a poruncă* sau *Senatorul melcilor* nu mai pot fi repetate în complexitatea lor, pentru că tot ce se poate face acum sunt filme cu două, trei personagii în interior. Fără o finanțare externă, aceleași personagii ar putea evolua curând într-o cabină telefonică. Filmul nu progresează, merge în jos. Vă spun asta pentru a explica o firească nedumerire privind mutaţii tematice care sunt observabile, investigația epidermică, precum și adaptarea

unor cineaști la condiții precare, rezultând filmul precar. Eu nu intru aici. M-am oprit.

— *A fost o onoare și o imensă plăcere să discutăm o așa lungă perioadă.*

— Şi pentru mine. N-am mai sporovăit de mult timp. Sper să-mi mai trimiteţi poezie.

După *Ca un grătar de mici*

— Vorbim acum la apariția unui nou roman semnat Mircea Daneliuc. Ce vrea să fie, să reprezinte în contextul operei?

— N-am premeditat nimic. E un roman despre situație și despre politicienii nevertebrați. În suita *Pisicii rupte* și a *Senatorului melcilor*, dacă vreți. Preocupări vechi.

— Ca un grătar de mici*, așa se numește, e un tur de forță auctorial. Cum l-ați scris?*

— L-am terminat acum vreun an și ceva și am încercat să-l public, gândindu-mă că ar fi bine să prindă circumstanța evenimentelor din vara trecută, cu referendumul și tot bâlciul. Pe urmă, mi s-a părut o prostie, cartea are o privire generală din vârful cortului peste circ, poate fi publicată oricând. Am încercat la trei edituri, nu aveau curaj. A patra nu avea buget anul ăsta. Mă bucur c-a ieșit la Adenium, am găsit oameni serioși.

— E pornit din revoltă?

— Mai curând din dezgust. Dar nu poți scrie cu silă. Mi-am indus bună-dispoziție, așa l-am putut termina; mi-a luat, oricum, mai mult timp decât pentru altele. Pare din revoltă? E bine.

— Pare. Şi e turat drăcos. Cât timp v-a luat scrierea?

— Vreun an și ceva, cu interludii mari.

— De ce ați luat pauze?

— Iau pauze. Întâi, pentru că a venit vremea să mă apuc serios de pescuit. Lucru pe care l-am neglijat cu alte ocupații. Dar cum în țara asta totul e braconat, inclusiv subsolul, activitatea menționată e numai manualitate. În

sensul pur al cuvântului!… Şi cum am renunțat în sinea mea să mai fac filme și să mai public, m-am încredințat că e mult mai bine a scrie pentru sertar. Acesta a fost la început un roman sertarial. Pe urmă, mi-am zis: totuși… L-am dat unei edituri și, când am văzut că n-au curaj, m-am întărâtat.

— *Şi cum se manifestă Mircea Daneliuc întărâtat?*

— Ei, asta-i acum!… Antipatic.

— *Cum au motivat editurile contactate nepublicarea romanului?*

— Așteptați dezvăluiri. Ştiți că nimeni nu motivează precis. Sigur că s-a invocat preaplinul planului editorial sau cum să facem ca să fie bine și să nu fie rău, vorba lui Hagi… Destul ca să-mi retrag cartea, de fiecare dată, chiar dacă cineva mi-a pretins și hârtia printului. Dar simt că ne îndreptăm cu discuția spre o fundătură pe cât de anostă, pe atât de blocantă. N-o să vă menționez nimic nominal, n-ar fi okay. După cum vedeți, s-a rezolvat.

— *Am întrebat, fiindcă este interesant de văzut cum se comportă unele edituri când primesc un manuscris exploziv. De ce Boc, de ce Băsescu?*

— Ce Boc, ce Băsescu?! Dacă mi-aș fi dat osteneala să scriu un roman plasându-i frontal pe Băsescu și Boc, n-ar fi fost decât lucru mecanic inutil. Psihologic vorbind, oamenii ăștia nu mi-au spus niciodată nimic, sunt egali cu ei înșiși, mai mult decât previzibili. Şi ei și ai lor şi urmaşii urmaşilor lor cei lacomi. O să-i acopere praful, mai curând decât credeți, și praful și gunoaiele țării și inițium-ul din pâine şi gazele de şist și cianurica. Sper că ce-am scris acolo, deși vorbește destul despre ei, are un tușeu cu mult mai subtil. E vorba, în principal, de poporul român cel alegător.

Cât privește editurile, construiesc și ele capitalismul, precum cei mai sus, în timp ce noi trudim la democrațiune.

— *Citind romanul, am avut convingerea că v-ați deversat nervii în scriitură în loc să puneți mâna pe un par sau pistol. Mă înşel?*

— Fiecare cu artele lui marțiale.

— Ca un grătar de mici *e și ca un strigăt de deznădejde. Mă repet, dar nu contează, nu mai are rost să sperăm?*

— Sperați, sperați, e o activitate plăcută şi odihnitoare. Împinge și lucrurile înainte. Poporul nostru harnic şi optimist speră de la începutul

istoriei. De atunci, tot așteaptă. Sperăm cu mânie. Orice politician unsuros dezvoltă în alegător această pulsiune.

— *Mă gândesc să aștern un text despre* Ca un grătar de mici. Turbo Daneliuc *o să se numească (e în Addenda). Intuiți de ce?*

— Știu ce părere aveți despre mine. Dar la treaba cu „turbo“ nu m-am așteptat, trebuie să mi-o explicați.

— *Scriitura e ca un motor duduitor, de mare putere, care funcționează fără sincope. Ăsta-i chichirezul.*

— Dacă spuneți… Ar fi bine. La unii e chiar o funcție vitală.

— *Și ia în seamă și constanța. Și la filme, și la cărți.*

— Am perioade de interludiu, v-am spus. Și cu mașina trebuie să mergi la pompă, din când în când. Dar, măcar o dată pe an, încep o „călătorie“.

— *Tocmai, de aici constanța. Ceea ce nu e un numitor comun la creatorul român*.

— Eu știu? Fiecare scrie condiționat de datele sale native. Dacă și-ar impune cineva să fie riguros și constant, *nulla dies sine linea*, vorba aia, credeți că ar fi brusc mai bun? Există scriitori geniali și printre ocnași (Balzac), la fel ca și printre cei cu aparență superficială: Poe, Rimbaud, Bukowski… Numai rotunjimea și prospătura contează, altceva nu.

— *Dacă tragi linia, da, asta contează. Însă la proză e nevoie de o relativă constanță, fie și asezonată de apnee ale scrisului efectiv, pauze care pot să însemne „reumplerea rezervorului“. Am impresia că dumneavoastră ați contrariat lumea și prin constanța aparițiilor editoriale. Ha, ha, ha, apariții în ritm turbo…*

— Sper că ceea ce numiți „turbo“ să fie un factor de apreciere. În principiu, el nu face literatura neapărat mai bună, ține, așa cum v-am spus, de cazuistică. Unora le iese, altora nu. Aparițiile editoriale sunt mai mult sau mai puțin consecința epuizării unor proiecte. Cu toate că nu public imediat după ce termin, îmi mai iau un răgaz de cel puțin jumătate de an, dacă nu mai mult, în care citesc, recitesc și refac ce nu-mi sună bine. Refac până în ultima clipă, în iminența intrării în tipografie. Mă feresc, totuși, de bibileală excesivă, aceea care cu viclenie poate stinge grația primei formulări. Nici în film nu fac altfel.

— Desigur că e de apreciere. Dacă n-ați putea nici scrie, dată fiind natura dumneavoastră impetuoasă, ce ați face?

— Aș fi fost condus, cu siguranță, spre altceva. Există multe care te pot slei.

— Pescuitul în draci?

— Chiar și viața de familie. N-am copii, m-am ocupat doar de obiectele mele, dar frisonez când mă gândesc că ar fi trebuit să-i păzesc de anturaje, droguri, cluburi și repulsia pentru citit. Cândva, voiam să mă fac dirijor. Şi ăsta ar fi fost un lucru capabil să scurgă din mine orice picătură de energie. Mai târziu, mi-a plăcut să mă imaginez pădurar. E destul de anevoios să fii pădurar, nu credeți, mai ales unul onest?

— Ba da. Şi mi-ați adus aminte că trebuie să-mi cumpăr lemne de încălzit pentru iarnă, ceea ce nu e subiect de veselie. Înapoi la Ca un grătar de mici *– este un Purgatoriu* à la *Daneliuc?*

— Ca să mă purific de ce anume?

— Mă refeream la personaje, la lumea romanului. Coborârea în subterane a personajului principal e de asemănat cu o incursiune în Purgatoriu.

— Posibil. Unii vor prinde asta, alții deloc.

— Acum au cifrul.

— Nu cred. Firidele din perete și ocnițele nu sunt bolgii. Nimeni nu e muncit acolo și nimeni nu e adus pentru expiere. Dacă se vrea o comparație, o ofer pe cea a unei menajerii de fantoşe.

— Între coperți, lângă roman e și o nuvelă, Pe un picior de plai, cu șpițul*. Personajul principal umblă prin Beclean așteptând sfârșitul lumii. Culmea, eu stau în Beclean, și vorbim despre acest volum la sfârșitul cărții noastre. Lucrurile se leagă interesant.*

— Simplă coincidență. Căutam o localitate apropiată de Pasul Tihuța, unde se petrece restul acțiunii. N-am trecut prin Beclean decât de vreo două ori, ultima dată am avut o pană de cauciuc pe strada principală.

— Nu prea cred în coincidențe.

— Toate coincidențele sunt consecințele unei organizări divine, apriorice.

Laudatio

Trebuie să-ţi mulţumesc, Alex Petria, că m-ai momit cu feisbucul şi m-ai scos din bârlog. Din feisbuc n-am muşcat, deşi ştiu cât de ataşat eşti de el; tot fără cont am rămas şi tot sub ameninţarea anonimatului pe care îl merit, ignorând această sâcâitoare agora. Dar din muţenie m-ai clintit, sunt bucuros să ţi-o spun, deşi sunt sceptic în faţa oricărui taifas. Mă tot întrebi la ce scriu, nu scriu nimic, în tot acest timp n-am scris un rând, mă obişnuisem s-aştept un prilej nou de vorbă. Deschideam poșta pe gugălă să văd dacă stai bine cu întrebările şi, de obraz, nu puteam să te amân până lichidam ce aveam de făcut sau pe unde de alergat. Aşa se face că lucrul nostru s-a scris pe nebăgate de seamă, şi chiar dacă rămâneam pe viu grai nu l-am fi terminat atât de curând. O fi bine sau nu?

Zici mai devreme c-au fost şi momente mai apăsate, nu le-am simţit la lectură şi dacă au fost, au fost din cauza toanelor mele, ştiu că te-ai făcut că nu vezi. Iartă şi tu, pentru că dăruit ai să fii. Uite că nu mai folosesc adresarea plurală, am ajuns şi aici, tot pâş-pâş…

Aşadar bine ai făcut că te-ai ţinut de capul meu. Bine că mi-ai trimis şi versuri din când în când, a fost ca la o masă cu muzică în parc. Cum Dumnezeu poţi să scrii atât de uşor?!… Chiar a ieşit, din joacă, o carte? Pune pe cineva să se jure.

Mircea Daneliuc

Addenda

Mircea Daneliuc, provincialismul culturii române și ruperea pisicii

Cultura română este una provincială. Şi nu mă refer la căutatul autorilor prin cărțile de identitate după locul nașterii și ultimul domiciliu, la vetustețea unor texte care ar vrea să fie aplaudate ca noi găuri în cer, reinventări, altfel cu aplomb, ale formulei apei, nu, am în vedere lenea gândirii, simplificatoare și nedreaptă, recursul comod la tipare.

Un tipar de unde nu sunt semne că o să iasă criticii literari ce întocmesc topurile oficiale, măcar precum balenele din ocean după aer, ca să nu se asfixieze în autosuficiență, este cel în care, dacă o personalitate și-a dobândit un nume într-un domeniu, dar activează extraordinar și în altul, latura așa-zis secundă este ignorată, dacă nu percepută superficial, fușerit, ca o bifare mecanică a agendei – să fie. Cazul Mircea Daneliuc are puterea exemplificării. Marele regizor de film este și un prozator de linia întâi.

Cu săptămâni în urmă, la o prezentare a cărților mele la Bistrița, venind vorba despre carențele receptării literaturii române contemporane, Liviu Antonesei l-a adus în discuție pe Daneliuc și proza sa. Intelectualul ieșean nu a pregetat să afirme că ne aflăm în fața unuia dintre cei mai importanți prozatori ai generației ’80. Altminteri, pe blogul lui, mai înainte, Antonesei a afirmat: „În opinia mea, este destul de greu să excelezi şi într-un singur gen de artă. Dar să o faci în două genuri atât de diferite ca manieră de manifestare a creativităţii – singurul lucru comun fiind în fapt povestea, dar

asta este comună şi vieţilor noastre, pînă la urmă! – chiar nu este la îndemâna oricui. Lui Mircea Daneliuc îi este“ („Mircea Daneliuc, magician, artist şi rebel“, *http://antonesei.timpul.ro/2012/01/28/mircea-daneliuc-magician-artist-si-rebel*). Şi cum nimic nu este întâmplător în lume, Antonesei i-a reedidat recent regizorului convertit la literatură, la editura pe care o conduce, Adenium, romanul *Pisica ruptă*, primul din cele 11 volume de proză și teatru publicate din 1997 încoace.

Din start, în *Pisica ruptă* sare în ochi verva autorului, scrie în draci, o forță impetuoasă centrifughează cuvintele. E aceeași tăietură nervoasă ca în filmele lui, care te subjugă și te provoacă să gândești, n-are cum să te lase indiferent, ori îl înjuri, ori îți place, călduțul n-are loc în pagini, aceeași atenție la detalii, asezonată cu ironie, cinism și sarcasm. Pe coperta a IV-a a romanului, Cornel Ungureanu găsește umor în text și „un har al replicii pe care puțini îl au“. Dacă în privința umorului mă despart de reputatul critic timișorean, subscriu la concluzie: „*Pisica ruptă*, carte a excepționalelor portrete, poate fi considerată o substanțială contribuție la istoria politică a deceniilor al optulea și al nouălea“. Ioan Groșan diagnostichează cu acuratețe, tot pe coperta a IV-a: „Binecunoscutul sarcasm cinematografic al regizorului se convertește cu o siguranță uimitoare într-un sarcasm epic pe care nu mă sfiesc să-l numesc, în cele mai bune momente ale sale, celinean“.

N-o să dau un rezumat al *story*-ului *Pisicii rupte*, personajul principal fiind de identificat în cineastul Daneliuc, care a avut curajul să-și depună carnetul de partid în fața Suzanei Gâdea, președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, gest de dizidență fără echivoc. Găsiți amănunte despre lupta pentru a-și regiza filmele, lupta cu cenzorii comuniști și cu diverse personaje postdecembriste. Amatorii de dezvăluiri și picanterii n-o să rămână dezamăgiți. „Surâdeam şi mestecam în gură zaţul leşios al umilinţei, vinovăţia ruşinată de-a fi sărac şi de-a veni dintr-un loc bătut de Dumnezeu cu uitare şi netrebnici, unde, ca râma-n gunoi, mi-era dor să mă-ntorc“, spune autorul, lehămetit de semeni. Ruperea pisicii e neacceptarea compromisurilor, a tăcerii, când „ștabii sunt castrați de simțire și acela dintre ei care nu e încă lichea, devine“.

Prozatorul afirmă în prefața actualei ediții: „Reeditarea acestei cărţi a fost mereu problematică. Ultima încercare nereuşită am făcut-o la Curtea Veche. Presupun că există două motive, cel puţin la fel de stupide. Mai întâi, la

apariţia ei, s-au găsit lăutari literari preocupaţi doar să decodifice numele existente în text, spre a le face în felul acesta o bucurie şi altor semeni mai trişti, dar fără a-i surprinde mesajul. Mi-am dat seama că sunt martorul indecent al unei plăceri secrete exercitate în public. În rest, aproape nimic despre blestemul şi blestemaţii culturii Pupincu, deşi prea multe cărţi de sertar sau cu aceeaşi preocupare n-au abundat, cu tot optzecismul. Iertată să-mi fie părerea, dar anii ’80 în cinema mi se par cu mult mai bine situaţi decât cei literari, nu numai valoric, dar şi ca demers. S-ar putea ca totul să nu fie decât o năstruşnicie înregistrată de către un grupuleţ la Oficiul de Invenţii şi Mărci şi aşa va rămâne, nu mai e nimic de făcut: optzecismul nu-i decât de citit. Îi doresc mult noroc. Sunt foarte mulţumit că despre stil, limbaj şi celelalte nimicuri epice – ca să revin la carte –, cei de la care avusesem câteva expectaţii şi-au propus a vorbi cu alte prilejuri, şi au aţipit. Păstrez speranţa că mă adresez unei generaţii de comentatori mai proaspătă şi, cine ştie?, poate mai hărăzită“. E ceea ce sper și eu în ce privește comentatorii!

Dan C. Mihăilescu a opinat interesant într-un articol despre Daneliuc, via *Pisica ruptă*: „Nu mai ştiu cum se numeşte vechiul procedeu retoric al definirii prin negaţie: nu se ştie ce este un lucru, dar se ştie precis ce nu este el. Ai zice că, tot aşa, există oameni care se autodefinesc în chip esenţial nu atât prin ceea ce construiesc, cât prin ceea ce desfiinţează. Prin negare, prin atac, prin luptă şi dezintegrarea celuilalt. (Atenţie: vorbesc despre oamenii de valoare şi nu despre demolatorii de profesie/semidocţii invidioşi, săpători, misologi şi nihilişti numai atunci când nu le pică lor ceva.) La acest fel de autodefinire şi autoimpunere prin acizi asistăm în cazul lui Paul Goma, de exemplu, în mod flagrant, dar şi – mai subtil – la Alexandru George: aşezarea (nu ştiu cât de spontană şi cât deliberată) împotriva curentului general de opinie. Impulsul cu pricina a fost, în bună măsură, definitor pentru o psihologie retractilă precum I.D. Sîrbu, dar şi pentru o natură complexată şi compensată jandarmereşte, precum Eugen Barbu (Un caz aparte ar fi, aici, Arghezi, strălucind deopotrivă în encomion şi injurie, în linguşire, odă şi blestem, în pamfletul crâncen.)“.

Aceasta e constanta fluxului scriitoricesc al lui Mircea Daneliuc. După cum a observat Ana Blandiana la prima apariție a volumului, la Editura Univers: „Mircea Daneliuc e omul care nu poate fi înfrânt“. Dacă e dat afară pe ușă, se reîntoarce pe geam și, deși se plânge de oboseală, de

sictireală, pulsează energie în text, consemnează exersând scriitura împotriva uitării: „Am, totuşi, ceva în urmă ce nu-mi pot lua. Dacă or să reuşească să mă cureţe şi pe toată lumea o s-o doară-n fund, înseamnă că nici pe celelalte (filme, n.n. A.P.) nu trebuia să le fac aici. Mi-am pierdut timpul. O să continui să-l invidiez pe Caragiale pentru mătuşa de la Berlin“ și „N-ai să vezi niciodată o furnică moartă de oboseală. Nici strivită. Otrăvită, da!“.

Rebel și, uneori, nemilos de franc, după paravanul de filme și literatură, Mircea Daneliuc iradiază salutar și constant verticalitate de caracter, antidot la supușenie, prostie. Verticalitatea unuia care n-a făcut pe el când a rupt pisica!

Alexandru Petria
(*Tribuna*, nr. 259, 16-30 iunie 2013)

Turbo Daneliuc

De când s-a lăsat de filme, regizorul Mircea Daneliuc își compune cu meticulozitate o altă față publică, de scriitor. Şi nu oarecare, fiindcă e dintre cei diriguiți de-o disciplină a scrisului pe potriva unui talent de admirat.

Ca un grătar de mici. Un picior de plai, *cu șpițul* este a doua carte (conține un roman și o nuvelă!) care i-a apărut anul acesta, tot la Editura Adenium, condusă de Liviu Antonesei, cealaltă fiind reeditarea *Pisicii rupte*, volumul de debut distins cu premiul ASPRO, Cea mai bună carte a anului, în 1997, despre care am relatat într-un număr anterior al *Tribunei*.

Ca în *Pisica ruptă* și în celelalte romane ale sale, Daneliuc frazează cu pasiune, dens, fără locuri comune și ruperi de ritm, ca un motor turbo de mare putere pe o mașină pornită la drum întins.

Ca un grătar de mici îl citești dintr-o suflare. Captivează și subiectul, unul politic. E scris din revoltă. Dacă ar trebui să aleg o frază sub care să stea acest roman, m-aș opri la o replică: „— Du-te dracu' și tu, are cur toată lumea, caracter nu au toți!“ Cartea este despre puterea corupătoare, despre „România ca un grătar de mici“, unde personajul principal, sosia prim-ministrului se gândește să înființeze un institut sud-est european de „raptologie/fraudologie“, ca să dea o utilizare adecvată Casei Poporului, după ce a decis reducerea salariilor bugetarilor și închiderea unor spitale. Cine dorește să caute asemănări cu personalități politice din realitatea imediată, n-o să fie dezamăgit – o să-i descopere pe Băsescu, Boc, Udrea și alții în trăsăturile personajelor, toate cu nume diminutivate, ca o încercare de îmblânzire și obișnuire cu răul, specifică unora dintre români, neagreată de autor, care se întreabă, fără să dea și răspunsul – „de ce se referă poporul la președinți ca la neamurile lui din ogradă: Ghiță, nea Nicu, nea Nelu, Milucă, Băse… Tătelu?“ Prozator versat, Daneliuc nu cade în greșeala de-a

deversa pe nedigerate realul în roman, personajele transgresează modelele, nu se confundă cu ele, diferența punctând-o imaginația turată acut, care induce neperisabilitate textului, un soi de Purgatoriu sau mișcare hăbăucă de marionete.

Nu o să vă răpesc din plăcerea lecturii povestind acțiunea. E un roman obligatoriu de parcurs pentru cei care susțin că sunt interesați de literatura română. O obligativitate plăcută asemeni fidelității într-o căsnicie cu dragoste.

Mircea Daneliuc este un scriitor de talia regizorului omonim.

Alexandru Petria

P.S.: *Un picior de plai*, *cu șpițul*, nuvela atașată, ar merita o discuție aparte. E demnă să figureze și în cea mai severă antologie de proză scurtă de la noi. Totuși, nu-i deslușesc exact rostul aici, în afara celui de-a îngroșa volumul, romanul având doar 163 de pagini.

(*Tribuna*, nr. 266, 1-15 octombrie 2013)